

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

73247

XX. YÜZYIL ORDU İLİNİN DİNİ TARİHİ
VE
GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. RAMAZAN HURÇ

HAZIRLAYAN
MÜCAHİT ASLAN

ELAZIĞ 1998

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİNLER TARİHİ ANA BİLİM DALI

XX.YÜZYIL ORDU İLİNİN DİNİ TARİHİ
VE
GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI

YÜKSEK LİSANS

Bu tez 21/09/1998 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

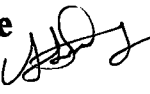
P

I.Danışman

Yrd.Doç.Dr.
Ramazan HURÇ

II.Danışman ve Jüri Başkanı

Doç.Dr.
Abdülhalik BAKIR

Üye

Yrd.Doç.Dr.
İskender OYMAK

Üye

Yrd.Doç.Dr.
Sami KILIÇ

Üye

Yrd.Doç.Dr.
Adem TUTAR

Yukarıdaki Jüri Üyelerinin İmzaları Tasdik Olunur.

/09/1998

Prof.Dr.Sabahattin KÜÇÜK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

XX. Yüzyılın Başından Günümüze Kadar Ordu İlinin Dini yapısı	22
A- Ordu İlindeki Dini Mezhepler	22
1. Yahudilik ve mezhepleri	22
2. Hıristiyanlık ve mezhepleri	24
3. İslâmiyet ve mezhepleri	31
B- XX. Yüzyılda Ordu ilindeki Nüfusun Dinlere Göre Dağılımı	33
1.1900- 1923 Yılları Arası	39
2. 1923- 1950 Yılları Arası	42
3. 1950'den Günümüze kadar	43

İKİNCİ BÖLÜM

ORDU İLİNİN GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI	47
A-Ordu Merkez İlçenin Günümüz İnanç Coğrafyası	47
1. Ordu Merkez İlçe	47
2. Merkez İlçeye Bağlı Köyler	49
B-Ordu'nun İlçeleri ve Köylerinin İnanç Coğrafyası	50

1. Akkuş İlçesi-----	50
2. Aybastı İlçesi-----	51
3. Çamaş İlçesi-----	55
4. Çatalpınar İlçesi-----	57
5. Çaybaşı İlçesi-----	57
6. Fatsa İlçesi-----	58
7. Gököy İlçesi-----	61
8. Gülyalı İlçesi-----	63
9. Gürgentepe İlçesi-----	65
10. İkizce İlçesi-----	66
11. Kabadüz İlçesi-----	68
12. Kabataş İlçesi-----	69
13. Korgan İlçesi-----	70
14. Kumru İlçesi-----	72
15. Mesudiye İlçesi-----	73
16. Perşembe İlçesi-----	76
17. Ulubey İlçesi-----	78
18. Ünye İlçesi-----	80
ORDU İLİ İNANÇ YAPISI GENEL DEĞERLENDİRMESİ -----	84
C- Ordu İlinde Faaliyet Gösteren Tarikatlar ve Dini Cemaatler-----	85
1. Sünni Tarikatlar-----	88
A- Nakşibendi Tarikatı-----	88

B- Kadiri Tarikatı	89
C- Diğerleri	90
2. Alevi Tarikatlar	90
3. Dini Cemaatler	92
A- Nurcular	92
B- Süleymancılar	93
C- Diğerleri	97
SONUÇ	98
RESULT	100
BİBLİYOGRAFYA	101
EKLER	104
ÖZGEÇMİŞİM	126

ÖNSÖZ

Yeryüzünde meydana gelen tabii ve beşeri olayları inceleyen bilim dalına “Coğrafya” adı verilmektedir. Bu tariften de anlaşılacağı gibi, coğrafyayı meydana getiren ana unsur; tabiat ve insandır. İnsanın yaşamadığı tabiat parçasını coğrafya olarak değerlendirmek mümkün değildir. Coğrafyacıların müşterek kanaatlarına göre coğrafya; tabii ilimler ile dini ilimler arasında yer almakta ve bunları birbirine bağlamaktadır.

Doğu ile batıyı birbirine bağlayan stratejik bir konuma sahip olan Anadolu, tarihin en eski ve köklü medeniyetlerinin geliştiği önemli bölgelerden biri olarak kabul edilmektedir. Tarihi seyir içerisinde, Anadolu’da yaşayan hatta burayı nüfuz sahası olarak gören her toplum, inanç izlerini bölgeye aksettirmiştir. Nihai olarak Türk Fethi ile birlikte Türk-İslâm kültürünün hakimiyetine giren Anadolu’da farklı din mensuplarının da yaşadığı bilinmektedir.

Bizim araştırma konumuz olan “inanç coğrafyası” bugüne kadar üzerinde yeterince çalışılmamış ve sınırları net olarak çizilmemiş yeni bir alandır. Bu sebepten dolayı önce inanç coğrafyasının tarifini yapmak lazımdır.

İnanç coğrafyası; bir bölgede, bir yerde yaşayan insan topluluklarının inanç, kültür, gelenek- görenek, örf- adet yapılarını inceleyen ve bunları sınıflara ayırarak istatistikî olarak belirleyen bir ilimdir.

Üzerinde yaşanan toprağı coğrafya diye nitelendirebilmek için, o toprak üzerinde insan ve insani değerlerin en başında dini inançlar gelir. Dini inançları buldukları coğrafya ile beraber inceleyerek elde edilen bilgileri derli-toplu bir hale getirmek inanç coğrafyasının alanıdır.

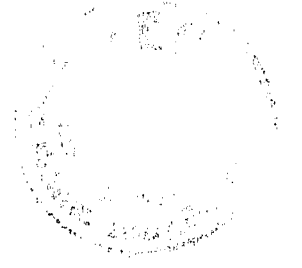
“XX. Yüzyıl Ordu İlinin Dini Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası” adı altında yaptığımız bu çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde XX. yüzyılın başından günümüze kadar Ordu ilinin dini yapısı, ikinci bölümde de Ordu ilinin günümüz inanç coğrafyası incelenmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde incelediğimiz “Ordu ilinin günümüz inanç coğrafyası” ile ilgili yeterli kaynak bulunmamaktadır. Onun için bu alanda çalışma yapmak oldukça güçtür. İlin XIX. yüzyıl sonrasındaki dini yapısı ile ilgili bilgi veren

Cuinet, Karpat, Şemsettin Sami gibileri bulunsa bile bunların vermiş oldukları bilgiler yeterli değildir.

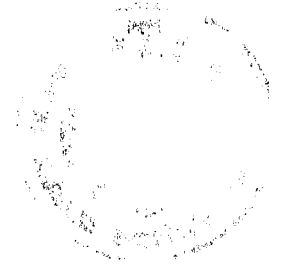
Yine çalışmamızın ikinci bölümünde incelediğimiz “ Ordu ilinin Günümüz İnanç Coğrafyası” ile ilgili kısımda Ordu’da mevcut olan din, mezhep, tarikat ve cemaatlerle ilgili, bunların mensupları ve sayıları ile ilgili tespitlerimiz olacaktır. Bir alan çalışması şeklinde yapılan bu bölümde, önce vilayet makamının izni alınarak, ilde yaşayan insanların bir kısmı ile yüz yüze görüşmeler yapıldığı gibi, il ve ilçe nüfus müdürlükleri, kaymakamlar, müftüler, milli eğitim ve halk eğitim müdürlükleri, mahalle ve köy muhtarları, imamlar, il ve ilçeler hakkında araştırma yapanlar ve bilgisi olan şahıslarla görüşmeler yapılmış, alınan bilgiler değerlendirilerek ilin inanç coğrafyası çıkarılmaya çalışılmıştır. Alınan bilgilerin değerlendirilmesinde, tarafsız kalmaya ve ilin gerçeğe en yakın dini yapısını tespit etmeğe büyük gayret gösterilmiştir.

Çalışmamızda verilen nüfus bilgileri, 1990 Genel Nüfus Sayımı’ndan alınmıştır. Ordu ilinde yapmış olduğum alan çalışmasında, yardımlarını gördüğüm Vilayet makamına, Belediye Başkanlığı mensuplarına, İl Müftülüğünün tüm personeline, Yatılı Bölge Kur’an Kursu görevlilerine, İlçe Kaymakamlıklarına, İlçe Müftülüklerine, İlçe Nüfus Müdürlüklerine, tezimin bütün safhalarında gerek kitaplarından ve gerekse kıymetli fikirlerinden istifade ettiğim saygıdeğer hocam Fırat Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Şaban Kuzgun’a ve bu çalışmayı yöneten kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ramazan Hurç’ a teşekkür ederim.

KISALTMALAR

a.g.e	adı geçen eser
a.g.m	adı geçen makale
Çev.	Çeviren
H	Hicri
Hız	Hazreti
İ.A	İslâm Ansiklopedisi
M.Ö	Milattan Önce
M.S	Milattan Sonra
R.A	Radıyallahu Anhu
S.	Sayı
S.A.V.	Sallallahu Aleyhi Vesellem
T.D.V.İ.A	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
v.b.	ve benzeri
Y. A	Yurt Ansiklopedisi

GİRİŞ

Bir toplumun kültür tarihinin incelenmesinde yer adları önemli bir veri gurubunu oluşturur. Çünkü yer adları, insanın tabiat ile ilişkileri sonucunda ortaya çıkar. İnsan belli bir toprak parçasıyla ilk karşılaştığında onunla tanışmak ister. Daha önce verilmiş bir adı varsa onu öğrenir. Tanışılan bölgenin mevcut bir adının olması, oranın daha önce başkaları tarafından sahiplenildiğini, başka bir kültürün zeminini oluşturduğunu gösterir. Bu kültürün sosyal sistemi hayatta ise, yani onu yaşayan insanlar varsa, yeni gelenler oranın adını bu insanlardan öğrenir. Söz konusu çevrede yeni gelenler kimseyle karşılaşmamışlarsa veya düşmanca karşılaşmalar sonucunda bölge boşalmış ve yeni gelenler tarafından sahiplenilmiş ise, orada eski kültür kalıntılarına rastlanılmış olsa bile, bu kültür ölü bir kültürdür. Bundan böyle yeni gelenler orada kendi kültürlerini oluşturacaklardır. Dolayısıyla da yerleştikleri bölgeyi tanımlayarak oraya bir ad vererek işe başlayacaklardır.

Selçuklular tarafından Trabzon Rum İmparatorluğu sınırına, Niksar, Reşadiye ve Mesudiye hattı üzerinde Kelkit vâdisine ve bu dağların güney yamaçlarına yerleştirilen ve bir uç beyliği yapısına sahip bulunan Hacı Emiroğulları, hemen hemen yüz yıllık bir mücadeleden sonra Canik dağlarından Karadeniz sahillerine ve Ünye'den Giresun'a kadar uzanan bölgeyi fethederek yurt edinmişler; ve sosyal yapıları gereği reisleri aynı zamanda asker olan bin âileyi bu bölgeye iskan etmişlerdir. Yüzyıllık mücadele sonunda bölgede yerli halk pek kalmamıştır. Sadece 1380'lerde kesin fetih sırasında, Milas (Mesudiye), İskefsir (Reşadiye), Habsamana (Gölköy), Vona (Perşembe), Bolaman ve Öksün gibi kalelerde kendilerini koruyabilen ve daha sonra mecburen teslim olan yerliler, Müslüman Türklerin her zaman uygulaya geldikleri ehl-i zimmet hukuku gereğince buldukları yerlerde yaşamaya devam etmişlerdir. Bu iskan sırasında yerlerinde kalan yerliler, şüphesiz buldukları köy ve kasabaların adlarını muhafaza etmişler; Türkler de bu adları onlardan öğrenmişler ve kullanmaya devam etmişlerdir. Bununla birlikte, on bin âilenin yerleştiği köylere ve yeni ihdas edilen idarî birimlere Türkçe adlar verilmiştir. Burada şimdilik bu yer adlarının geneli hakkında değil sadece tezimiz olan Ordu ilinin adının nereden geldiği meselesi üzerinde duracağız.

Bu konuda çok çeşitli rivayetler vardır. Bunların en meşhur olanlarından biri özetle şudur: Ordusuyla beraber buradan geçen bir hükümdar, ordugahını Ordu'nun bugün bulunduğu mevkide kondurmuş, halk çevreden ordugaha gıda maddeleri getirmeye başlamış ve birbirlerine nereye gidiyorsun diye sorduklarında, orduya gidiyorum diye cevap vermeye başlamışlar; bu sebeple, daha sonra sivil yerleşmeye açılan mıntıkanın adı Ordu olarak kalmıştır.

Ordu kelimesi, Balasagunlu Yusuf Has Hâcib'in 1069 yılında yazdığı Kutadgu Bilig adlı meşhur eserde "saray" ve "şehir" anlamına kullanılmıştır. Yine aynı dönemin meşhur Türk bilgini Kaşgarlı Mahmud'tur 1072'de tamamladığı Divan-ü Lügati't-Türk adlı sözlükte ise bu kelime hakanın oturduğu şehir anlamına geldiği tarzında açıklanmaktadır. Yine bu esere göre , "Ordulanmak", baş şehir edinmek, "Ordulanmak" ise yurt tutmak yerleşmek mânâları ifade etmektedir. Ordu ilimizin adı da işte bu geleneğe dayanmaktadır. Yöreyi 1380'lerde fetheden Hacıemiroğulları, başkentlerine bu adı vermişlerdir ki, ilk yeri Eskipazar'dır. Fatih döneminde yazılan Tahrir Defteri'nde de, yukarıda belirtildiği gibi, Hacıemiroğulları'nın merkezi olan Eskipazar, "Bölük-i niyâbet-i Ordu bi-ism-i Alevhi" olarak geçmektedir. "Bölük"ün bir askeri birlik anlamına geldiğini biliyoruz. Hacıemiroğulları sosyal yapısı gereği, bu bölgeye bölüklere ayrılmış âile gurupları ya da askeri birlikler halinde gelmiş ve yerleşmişlerdir. Fetih de bu birliklerle ve bu düzen içinde gerçekleşmiştir. 1455 tarihli Tahrir Defteri'ne göre, Alevî adıyla da anılan Ordu Niyâbeti Bölüğü, merkez dışında sekiz köy ve iki mezradan oluşmaktadır. Bu köy ve mezralar Hasanbeylü, Süleymanbeylü, Gedüklü, Osmanlı, Karacaömerlü gibi bölgenin fethine katılmış kişilere mensubiyet ifade eden şahıs adlarıyla isimlendirilmişlerdir. Yine bu deftere göre, Ordu'nun merkezinde zanaatkarlar cemaati ve vergi muafiyetine sahip olan diğer kişilerden başka bir de Cema'at-ı Alevhi diye anılan başka bir gurup daha vardır. Metinden anlaşıldığına göre, bu Cemaati- Alevi ifadesi Cema'at-ı Ordu tamamlamasıyla eş anlamda kullanılmıştır. Bu aynı zamanda "Aile oymağı" anlamına gelmektedir. Bu oymakta büyük bir ihtimalle bölgeyi Türkleştiren Hacı Emir İbrahim bin Bayram'ın mensup olduğu oymak olmalıdır. Dolayısıyla Ordu böylece, Türk geleneğine uygun olarak Hacıemiroğulları Beyliği'nin sarayının bulunduğu başşehirinin de adı olmuştur ve günümüze kadar gelmiştir. Ordu kelimesinin başşehir anlamına geldiğini göstermek için birçok örneğine rastladığımız Türkistan'a gitmeye de gerek yoktur. Hacıemiroğulları'nın çağdaşı ve Samsun yöresindeki komşusu olan

taşımaktadır. Çarşamba'nın güneyinde Tacettinoğulları beylerinin vakıflarının ve türbelerinin bulunduğu bu başkent de Ordu adlı bir köy olarak hâlâ varlığını korumaktadır.¹

Ordu, Türkçe bir kelimedir. Aslında (Saray) demektir. Saraylarda hükümdarlar oturduğundan, bu tabir Hakan'ın oturduğu şehir içinde kullanılmıştır. Bu kelime ayrıca tepe, yurt ve çadırılı topluluk anlamlarında da kullanılmıştır.

18. Yüzyıl başlarında Ordu şehrinin bugünkü yerinde ormanlar, çalılıklar, bataklıklar bulunmaktaydı. Boztepe'nin eteklerinde hiçbir mesken kurulmamıştı. Yamaçlarda Bayramlı halkının hayvanları otlatılırdı. Çevrede, bataklık sahilden biraz uzaktaki sırtın üzerinde bugünkü Bucak mahallesinde Bucak köyü oldukça gelişmişti.

Bayramlı kasabası, şimdiki Eskipazar köyü toprakları üzerinde kurulmuştur. Çarşısı, bugünkü camiin bulunduğu düzlük sahada idi. Fakat yinede kalabalık bir nüfusa sahipti. Çevrede yoğun bir Müslüman topluluğu içinde Rum ve Ermeniler de bulunuyordu.

Bayramlı'da derebeyi durumundaki aileler hâkimdi. Bu ailelerin en önemlileri Şeyh oğulları ile Kadı oğulları idiler. Bu aileler çevrenin en geniş toprak sahibi aileleriydi. Ancak birbirlerine karşı düşmanlık besliyorlardı. Karşılıklı adam öldürüyorlardı. Halk uzun süreden beri devam eden asayişsizlikten bıkmış, usanmıştı. Fakat bu ailelerden korktukları için şikayette bulunamıyorlardı.

Nihayet İstanbul Hükümeti, Canik'te (Samsun) bulunan Osman Paşa'ya geniş yetkiler vererek Bayramlı'ya gönderdi. Bu yetkiler arasında derebeylerine ait arazilerin ellerinden alınması, kendilerinin ortadan kaldırılması, aile fertlerinin dağıtılması veya imha edilmesi gibi sert tedbirler bulunmakta idi. Osman Paşa bu geniş yetkilerle karadan Bayramlı'ya doğru yola çıktı. Birliğin bir kısmını Bucak köyünün kurulu olduğu sırtın eteklerine, diğer kısmını da Bayramlı çarşısındaki caminin önündeki geniş düzlüğe yerleştirerek asayiş kurmağa çalıştı.

Osman Paşa, önce Şeyhoğlu'nu ele geçirip öldürttü. Bir müddet sonra da Kadioğlu'nun kafasını kestirdi. Ailelerin ileri gelenlerini'de ortadan kaldıran Osman Paşa bölgedeki asayiş kurduktan sonra Bucak'a döndü. Bundan sonra, bütün Boztepe topraklarını kıyıya kadar kendine mal etti. Osman Paşa'nın askerlerinin esas konaklama

¹ . Bahaeddin Yediyıldız, "Ordu Adının Kökeni", Ordu'da Dört Mevsim, Haziran 1997, 1, Ankara 1997, s. 8-11.

yeri Bucak semti idi. Askerler, her sabah buradan Bayramlı topraklarına giderek vazife görmekte, akşamları da tekrar ordugaha dönmekteydiler. Gerek askerler ve gerekse halk:

Ordugâha, Ordu'ya varalım. Şeklinde konuşa konuşa karargâhın bulunduğu semtin adı, herkes tarafından "Ordu yeri" "Ordu sahası" olarak benimsenmiştir. Bir süre sonrada burası kısaca (Ordu) adıyla anılmağa başlamıştır.

Ordu adıyla ilgili bu askeri birliğin konaklamasına şu olayların sebep olduğu, olayda adı geçen ailelerce anlatılmaktadır:

Bayramlı kasabası, civarın sayılı derebeylerinden Gedikali Oğulları ile Alaybeyoğulları tarafından müşterek olarak işgal edilir. O tarihe kadar Bayramlı'da sözü geçen aileler Felekoğulları ile Uzunömeroğulları'dır. Bu aileler, işgal olayını kan dökmeden tatlıya bağlamak isterler. Karşılıklı konuşmaya karar verirler. Alaybeyoğulları'ndan İbiş Ağa adlı biri Felekoğlu'nu tuzağa düşürür ve şişleyerek öldürür. Ardından bütün Felekoğlu ailesini öldürmeyi başarır. Böylece Bayramlı bölgesinde büyük bir huzursuzluk başlar.

Durum Trabzon vasıtasıyla Padişaha bildirilir. Padişah Ünye'de bulunan Osman Paşaya emir verir; gözü pek komutanlarından ve aslen Ünye'li olan Gençalioğlu adı ile tanınmış olan bir subayını askerleriyle Bayramlı'ya gönderir. Gençalioğlu çabuk hareket eder. İbiş Ağayı ele geçirerek kafasını keser. Gedikalioğlu, bütün ailesi ve yakınlarıyla Suşehrine kaçır. Gençalioğlu huzuru sağlar. Ordusu ile tekrar Ünye'ye döner. Gençalioğlu'nun askerleri Bucak yakınında, bugünkü şehrin olduğu yerde konakladığı için, bu ordugâha gidip gelmelerinden dolayı buldukları yere Ordu adının verildiği söylenmektedir.

Bu duruma göre, Ordu adının önce Bayramlı'ya verildiği anlamı çıkmaktadır. Hatta Fatih devri kayıtlarında da Ordu ismine rastlanmakta bu görüş daha fazla kuvvet kazanmaktadır. Bayramlı, her ne kadar bir kasabanın adı ise de genel olarak bu çevreyi belirtmek üzere kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ordu adı ile, bu kasaba merkezi gösterilmek istenmiş, daha sonraki tarihlerde de batıda yeni bir kasabanın kurulmasına başlanınca, burası halk tarafından Ordu adıyla anılmış, kasabanın istemi üzerindeki bu ikiliği kaldırmak üzere halkın isteğine uyularak, 1869 yılında yeni şehre resmen Ordu ismi verilmiştir.²

² . Sıtkı Çebi, Cumhuriyetin 50. Yılında Ordu, Ordu 1973, s. 8-9.

Ordu Şehri genç bir il merkezidir. Şehir bugünkü belediye sınırları bitişiğinde ilk önce kuzey-batıda Bozukkale yakınında ve deniz kıyısında Kotyora adıyla; daha sonra güney-doğuda Eskipazar köyünde Bayramlı, son yüzyıllarda ise bugünkü yerinde Bucak ve Ordu olmak üzere üç ayrı sahada değişik isimlerle kurulmuştur. Ordu şehri tarihinin Kotyora'nın kurulması ile başladığı muhakkaktır. Bu itibarla Ordu şehrinin bugünkü duruma gelinceye kadar geçirdiği devrelerle birlikte, Kotyora'nın kuruluş devresinde Karadeniz Bölgesinde yaşayan topluluklardan ve idarelerden de bahsetmek yararlı olacaktır. Bu suretle Doğu Karadeniz Bölgesi ile Ordu İli'nin bugünkü sınırları içerisinde yaşayan kavimlerin menşeleri, sahilten ticaret merkezi durumundaki kolonilerin kuruluş sebepleri ve ekonomik faaliyetleri daha kolaylıkla belirmiş ve anlaşılmış olacaktır.

Yunan kaynaklarına göre, Karadeniz kıyılarının ilk egemen halk Halip (Kalip) Kolk ve Kokonlar (Mariyandin) idi. Bölgede daha sonra ismine rastlanacak olan Tibarenler ve Mosklar (Muşkiler), M. Ö. 8. Yüzyıl sonlarına kadar Büyük Kapadokya'nın Güney- doğu bölgesinin hâkim unsurlarını teşkil ediyordu. Bunlar, Kimmer-İskit akınları sırasında Pont Kapadokyasının dağlık bölgesine sığınmışlar, sonraki yıllarda da Karadeniz sahillerine inip yerleşmişlerdir.

Kaliplerden sonra, bugünkü Ordu Şehirleri yönünde Tibarenlerin (Bu kavme Tabal'da denilmektedir) toprakları bulunuyordu. Bu topraklar düzlük olup, deniz kenarında birçok müstahkem mevkiileri vardı. Kotyora Şehri, Tibarenlerin toprağında idi.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Karadeniz'in Güney-Doğu kıyılarında ve Ordu ile Giresun arasında, batıdan doğuya doğru Tibarenler, Kalipler ve Mosinoikler oturmakta idiler. Daha sonraki yüzyıllarda Kaliplerin Ünye ve civarına kadar uzandıkları ve buralarda madencilikle uğraştıkları görülecektir. Amasya'lı meşhur Strabe (M. Ö. 63- M.S. 19), Ünye'de demirci kavim Kaliplere rastladığını kaydeder. Gerek Kalip ve gerekse Tibarenler, diğer kavimlerden daha medenî idiler. Bazı kayıtlar, Giresun'un batısına geçince, arazi gibi, örf ve âdetlerin de biraz yumuşayarak insanîleştiğinden bahseder. Yalnız, Mosinoik'ler iptidaî yaşayışlarıyla bölgede ayrı bir durumda görünmektedirler.

Bu çağlarda, Kaliplerden bazı kabilelerin savaşçılığı sanat edindikleri ve ücretli asker olarak kendilerine kiraladıkları biliniyor. Mitridaklar devresinde ise, aynı

Kaliplerin “Çalışkan demirciler, kimseye zararı dokunmayan balıkçılar ve kıral ordularına kolayca alınabilen insanlar oldukları” belirtilmektedir. Kalipler, Mitridakların en kuvvetli oldukları çağda, Farnakiya (Bugünkü Giresun) civarındaki demir madenlerini işletiyorlardı. Bu madenler Ordu- Giresun yaylaları topraklarından çıkarılıyordu. Ordu’ya ait Çambaşı yaylasının bazı mıntıklarında demir cüruflarına, işletilmiş demir yataklarına bugün dahi rastlanılmaktadır. Yakın zamanlara kadar, yayla topraklarındaki bu demir ocakları işletilmiş, elde edilen demirler mahalli ihtiyaçlarda kullanılmıştır. Yayla yüzündeki çam ormanlarından demir cevherinin eritilmesinde yararlanıldığı gibi, ormanların azalmasında demir işletmeciliğinin büyük tesiri olduğuna şüphe yoktur.

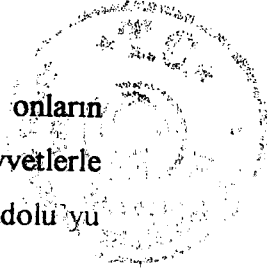
Kalipler, maden istihsalinde ve kimyada öncü durumunda olup, çelik endüstrisinin de mucidi idiler, Eski Yunanlılar çeliği ilk defa Kaliplerden almışlardı. Tibarenlerin, Karadeniz sahil bölgesine inmeden önceki yüzyıllarda çok kuvvetli kavim oldukları bilinmektedir. Hitit devletinin yıkılmasında başlıca amil oldukları anlaşılan eski istilacı kavimlerden Muşki ve Tibarenlerle yapılan çarpışmalara ait kayıtlar, bunların o zamanlardaki kuvvetleri hakkında bilgi vermektedir.

Asur Kralları bu kavimlerle birçok çarpışmalar yapmışlar, üstünlüklerini bunlara zorla kabul ettirebilmişlerdir. Müşkilerden büyük bir kısmı, Kimmer- İskit istilalarının kasırga gibi estiği M.Ö. 720-680 yıllarında, Çorum havzasına; Tibarenler de Trabzon’un güney-batı taraflarına çekilmek zorunda kalmışlardı.

Türlü istilâların sebep olduğu büyük kargaşalıklar arasında Karadeniz’in güney-doğu bölgesine sığınarak, tabiatın gerektirdiği ilkel bir hayata mahkûm kalan bu kavimlerin menşeleri üzerinde çeşitli görüşler ortaya atılmaktadır. Bunlardan Yunanlıların Makron dediği kavmin yerli adının Tzan veya Sann olduğu anlaşılıyor. Tzan veya Sann kavminin M. S. 10-11 yüzyıllarda Ordu- Giresun arasında yerleşen Çan (Tzianid) kavmi olmasının muhtemel görüldüğünü belirten tarihî kayıtlar, Çanların Laz’larla komşu olup, Trabzon’un güney-doğu bölgelerinden kalkarak Ordu- Giresun Bölgesi’ne geldiklerini ve XI. Yüzyıldan sonra Oğuz boyları arasında eriyip varlıklarını kayb ettiklerini belirtmektedir.

Kalipler ve Mossinayaklar (Mossinoikler), Ermeniler tarafından oturdukları yukarı Fırat bölgesinden çıkarılmışlar, güçlerini kaybederek, dağınık bir şekilde Karadeniz sahil bölgelerine gelip yerleşmişlerdi. Karadeniz sahillerinin tarihi, M. Ö.

XII. Yüzyıldan M. Ö. VI. Yüzyıla kadar oldukça karanlıktır. Kimmerlerin ve onların arkasından gelen İskitlerin buralara ne ölçüde yayıldıkları ve ne gibi kuvvetlerle karşılaştıkları hakkında tarihî kayıtlara rastlanmamaktadır. Ahamenid'lerin Anadolu'yu istilâsından sonra da bu bölgelerin durumu aydınlanmamıştır.³

Miletoslular M. Ö. 670 yılına doğru, koloni hareketlerine katılmışlar, Ege Bölgesini meşgul bularak, Marmara ve Karadeniz kıyılarına gitmek zorunda kalmışlardı. Bu çağlarda Kimmer ve İskit kasırgaları kaybolmuş, Karadeniz kıyıları âdeta boş kalmıştı. Durum sitelerin kurulmasına gayet müsaitti. Bundan faydalanmasını bilen Miletoslular kıyı boyunca ilerliyerek, ticaret ve balıkçılık merkezi olmağa namzet yerleri titizlikle tesbit etmişlerdi. Bu tesbit işinde, Karadeniz'de daha önceki yıllarda ticaret için gelen kavimlerden kendilerine intikal eden bilgilerden faydalanmışlar; bu sahillerde oturan halkın da kıyıya fazla önem vermediklerini, gemicilikte de pek geri olduklarını anlayarak, yerleşme yerlerini kolayca seçebilmişlerdi. Yerli halk, uzak denizlerden gelen ve oldukça ileri bir medeniyete sahip oldukları görülen bu gemicilere karşı koyamamışlardı. Yeni gelenlerin, ticaret için geldiklerini anlayan yerli halk, muhtemelen, bu temaslardan kendilerinin de istifadeleri olacağına inanmışlardı. Bu müsait durumdan geniş çapta faydalanan Miletoslular ise kısa zamanda Karadeniz sahillerine yerleşmeğe başlamışlardı.

Miletosluların en önemli merkezleri M.Ö. 526 tarihinde kurulan Sinop Şehri idi. Muhtemelen VI. Asrın başlarına doğru bugünkü Ordu Şehri yakınında (Kotyora) kasabasını kurmuşlardır. Kotyora, Ordu'nun kuzey-batısında, halen kabristan olarak kullanılan sahada idi. Bu yerin iki tarafı kayalık koylarla çevrili, ön tarafı dik bir şekilde denize inmekte, arkasında ise bir tepe bulunmaktadır. Kotyora kolaylıkla kurulabilen bir yerleşme merkezi idi. Halk arasında öteden beri "Bozukkale" denilen yerin Kotyora kasabasının kurulu bulunduğu yer olarak bilinmesi yanlıştır. Çünkü Bozukkale, Kotyora kasabasının küçük bir iskelesi idi.

Kotyora kasabası "onbinlerin Ric'atine" sahne olmuştur. Atinalı Süvari subayı ünlü hatip ve tarihçi Xenophon'un idaresinde bulunan on binler, Trabzon'dan sonra Kotyora önlerine gelerek, buranın halkı ile yaptıkları uzun bir savaş sonunda şehre girmeğe muvaffak olmuşlardır. Kotyora'yı 40 gün yağma eden on binler nihayet

³. Çebi, 3.

Sinopluların şiddetli karşı koymaları sonunda, Bozukkale'den gemilerine binerek Ereğli'ye kaçmak zorunda kalmışlardır.⁴

On binlerin Kotyora'dan ayrılmasından (M.Ö. IV. Yüzyıl), Pont (Pontus) Krallığının Karadeniz kıyılarında kuruluşuna kadar geçen (M.Ö. III. Yüzyıl) iki asırlık devre içinde, Ordu ilinin tarihi olaylara sahne olmadığı anlaşılmaktadır.

Büyük İskender'in Asya Seferi (M.Ö.334) sırasında, Perslerin elinde bulunan Anadolu ve bu arada Ordu İli toprakları Makedonya Krallığına bağlanmıştı. Büyük İskender (M.Ö.323) tarihinde ölünce, kurmuş olduğu imparatorluk, generalleri arasında bölüşülmüş ve Hallenizm Kralları adı verilen, krallıklar kurulmuştu. Bu Hallenizm krallıklarından bir tanesi de Samsun ile Hopa arasında kurulan Pont (Pontus) krallığı idi. Pont Krallığının ilk kurucusu Mitridates Ktistas'dır. M.Ö. 226 da ölen bu kralın yerine oğlu Ariobarzan, onunda ölümüyle oğlu Mitridat II. Pont Devletinin başına geçti.

Bu devirde Amisos (Samsun) Pont idaresine geçmişti. Sahilde, Sinop ve ona bağlı Kotyora, Kerasus siteleri ile Trabzon Pontus (Pont) Krallığı'na tamamen bağlı olmayarak varlıklarını devam ettirebiliyorlardı. Bu hal, Mitridat II. Oğlu Farnak I. tahta çıktıktan sonra değişecektir. Farnak I.(M.Ö. 185-169) da Sinop'u ve Kotra'yı zapt etti. Kotrayı zapt eden Farnak I. şehrin ahalisini Farnakiya adıyla yeniden kurduğu Giresun'a nakletti. Kotyora, bu göç hareketini müteakip tamamen sönmüş, ticarî bir merkez olma vasfını kaybetmiştir. İçerisinde oturan bütün halkın Giresun'a zorla yerleştirilmesinden sonra, Kotyora'ya gemi uğratılmadığından, burası kısa zamanda ıssız bir kasaba durumuna gelmiştir. Şehirdeki meskenlerin ve benzeri yapıların da bu göç sırasında söküldüğü, kerestelerinin yeni kasabaya taşındığı muhtemeldir.

Ordu İli topraklarının Polemonyak Pontu Dükalığı adı altında idare edilmesi, Anadolu'nun Doğu Roma Devleti topraklarına katılma tarihine (M.S. 395) kadar devam edecektir. Bizanslılar devrinde, bölge önce Pont Teması içerisine sokulacak, Selçukluların Anadolu'yu muhtelif eyaletlere ayırarak, Bizans kaynaklarının (Kalibya) adını verdikleri Ordu toprakları da Şebinkarahisar Tema'sına bağlanacaktır.

Danışmendliler, Anadolu Selçuklularına bağlı olarak 1095-1173 tarihleri arasında Türkiye Devleti'nin bir parçasını teşkil etmişlerdir. Devletin kurucusu, Emirgazi Danışmend Taylı Bey'dir. Danışmend Taylı Bey, Anadolu'nun fethine katılan ve Türkiye'nin kurulmasında rol oynayan büyük bir kumandandır. Kurduğu devlete

⁴. Çebi, 4.

Danişmend adı verilir. Bu devletin hakim olduğu yerler, Sivas, Tokat, Amasya ve civarıdır. Danişmend Bey, bu bölgeye tamamen hâkim olabilmek için, fetihlerini sahile doğru genişletmeğe çalışmış; ağır fakat kuvvetli bir şekilde Niksar'dan itibaren Ünye, Fatsa ve doğuda Aybastı ve Mesudiye bölgelerini ele geçirmiştir. Danişmendlilerin ele geçirdiği Ordu toprakları bundan sonra tamamen Türklerin elinde kalacaktır. Sivas'ın başkent olduğu 1142-1171 devresinde Ordu İli'nin Mesudiye ve Aybastı bölgeleri, Danişmend Devleti topraklarına katıldı.

Danişmendli Sultanlardan Melik Gazi'nin oğlu Emir Nizamettin Yağı Basan, 1157 yılında, Niksar üzerinden Ünye'ye inerek, Ünye'yi ve Bafra'ya kadar sahili işgal etmiştir. Ertesi yıl, işgal ettiği Ünye ve Bafra ile sahil mıntıklarını bir anlaşma ile Bizans'a iade eden Yağı Basanın Ünye'nin Tekkiraz Bucağı yakınında bulunan, kendi adını taşıyan köyde karargah kurduğu ve buradan sefer yaptığı kuvvetle muhtemeldir. Danişmendli'lerin, Yağı Basan zamanında (1142-1164), Ünye'nin yukarı bölgeleri ile Fatsa, Aybastı arasındaki dağlık araziye hakim oldukları, bu bölgedeki Danişmendlilere ait köy ve yer adlarından anlaşılmaktadır.⁵

Anadolu'ya XI. Yüzyıldan beri yerleşmeğe başlayan Oğuz'lar, ya oturdukları bölgenin adına nispetle, yahutta, kendilerini birleştiren bir oymağın ismini alarak, yeni uluslar ve boylar vücuda getirmişlerdir. Ordu topraklarında hâkimiyetini sürdüren Hacı Emir Oğulları Beyliği de bunlardan biridir. Bu beylik Ordu İli'nin Mesudiye İlçesi topraklarında oturan Türkmenlerden Çepni (Oğuz) boyuna mensup Bayram Bey oğlu Hacı Emir Bey tarafından kurulmuştur.

Hacı Emir Oğulları Beyliği çevredeki hâkimiyetlerini (1344-1461) yılları arasında sürdürmüştür. Bu beylik, Anadolu'ya hâkim olan İlhanlı devletinin çökmesi üzerine kurulmuştur. Hacı Emir Oğulları Beyliği bir devlet teşkilatı kurmaktan daima uzak kalmış, hâkim olduğu topraklarda bir derebeyi gibi hüküm sürmüştür. Hacı Emir Oğulları, Ordu İli topraklarında uzun yıllar, aile olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Fatih'in Trabzon seferi sırasında da Uzun Hasan tarafını tutmuşlardır. Hatta Uzun Hasan'ın tahriklerine kapılarak, Tokat ve çevresini yağmaladıkları için çevrede eski itibarlarını kaybetmişlerdir. Fatih, Trabzon'u fethedince Hacı Emir Oğulları Uzun Hasan'a sığınmak zorunda kalmışlardır. Fatih, Otluk beli (1473) savaşını kazandığında,

⁵. Çebi, 5.

Uzun Hasan'ın yanında bulunan son Hacı Emir Oğulları Beyi (Emir Bey), bütün ailesi ve adamlarıyla birlikte Dulkadiroğulları Beyliğine sığınmışlardır.⁶

Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon Rum İmparatorluğu'nu ortadan kaldırdığı sıralarda Ordu İli'nde Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştı. Fatih, Karadeniz sahillerinde geniş nüfuzları bulunan Çepni Beyliklerine ait Tımar Zeametlerini kaldırmış, böylece onların kuvvetlerini kırma yoluna gitmiştir. Ancak bu tedbir, Fatih'in ölümünden sonra devam etmemiş, Çepni Beylerinin hakları iade edilmiştir.

Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520) Trabzon, Canik (Samsun) ve Ordu'nun bağlı olduğu Şebinkarahisar livaları birleştirilip Erzincan Vilayetine bağlandıktan sonra beylerbeyliğine Bıyıklı Mehmet Paşa getirilmiştir. Bu zat, Yavuz devrinin en kudretli kumandanlarından biridir.

Kanunî Sultan Süleyman devrinde ise, Ordu toprakları Şebinkarahisar'a bağlı olarak Erzincan eyaleti içerisinde bırakılmıştır.

Mehmet III. Devrinde (1595-1603) Celâlilerden Kara Yazıcı ve kardeşi Deli Hasan Ordu topraklarının bir kısmını da içerisine alan Canik Dağlarında etraflarına dehşet salan kimselerdi. Sokullu Zade Hasan Paşayı yok etmeğe çalıştığı Kara Yazıcı Elbistan'a kaçmış, fakat orada mağlup olunca tekrar Canik Dağlarına sığınmıştı. Celâli Serdarı Hasan Paşa firari Celâlileri takip ederek Tokat'a gelmişti. Bu sırada Kara Yazıcı Canik Dağlarında, Aybastı Yaylasında ölmüştü. Kardeşi Deli Hasan bazı namlı eşkiyalarla ve civardaki Türkmen beyleriyle birleşerek Hasan Paşa kuvvetlerine hücum etmişlerdi. Serdar Hasan Paşa bu savaşta şehit olmuştur. Deli Hasan'ın affı için yapılan teşebbüsler müsbet sonuç verdiğinden, 1603 de Deli Hasan affedildi. Bosna Beylerbeyliğine atandı.

17. Yüzyılın ikinci yarısında Ünye'nin Voyvodalık, Perşembe'nin subaşılık olduğu ve Fatsa'nın adının Façe olarak söylendiği ve zeamete dahil bulunduğunu belirten Evliya Çelebi, sahilden içerde kurulan Bayramlı Kasabasına uğramadığı için buradan söz etmemektedir.

Ordu İli'nin İslâm'i seyrine bakacak olursak; Anadolu'nun bir Türk yurdu haline gelmesinde en mühim rolü beylikler dönemi almaktadır. Özellikle Ordu ilini ilgilendiren bu boylardan biride Çepnilerdir. Çepniler bu rollerin yanında Yukarı Kelkit

⁶. Faruk Sümer, *Oğuzlar*, İstanbul, 1992, s.244.

boylarından Bursa ve Kocaeli yörelerine kadar uzanan geniş bir yayılma faaliyetinde bulunmuşlardır.

Çepniler'den kalabalık bir kısım 1279'da Sinop yöresinde yaşadıkları biliniyor. Aynı yılda Çepni Türkleri Sinop'u almak için Kadırgalarla gelen Trabzon Rum İmparatorunu yenip geri gönderilmişlerdir. Bu hareketten sonra Çepniler Trabzon Rum devletinin topraklarına girerek fetih hareketlerine başlamışlardır.

Bafra'dan Giresun yakınlarına kadar uzanan bölgeye Selçuklular zamanında Canit, Osmanlı devrinde Canik deniliyordu. Canit adı da Can adlı kavimden geliyor.

1313 yılında Bayram Beğ'in kurulmuş bir pazarı eline geçirdiği bilinmektedir. Bu Ordu ve vilayetini feth ve orada bir beylik kuran (Bayram beyliği) Bayram Beğ'e dair ilk bilgilerdir. Bu Bayram Beğ ile buyruğundaki Türkmenlerden önemli bir Kısmı Çepnilerden oluşuyordu. Bayramlı Beyliğinin kurulduğu (bugünkü Ordu ilinin yeri) yörede XV. ve XVI. Yüzyıllarda en fazla yer adına sahip boyun Çepniler'in olduğu görülüyor.⁷

Bayram Beğ 1332 yılında çok sayıda Aşkale Hamsi Köye kadar gelmiş ancak ağır kayıplar vererek geri dönmüştür.

1336 yılında da Çobanlı Şeyh Hasan Trabzon'a gelmiş ise de şiddetli yağmurlar nedeniyle geri dönmek zorunda kalmıştır. 1340 yılında Trabzon Ordusu yaylaklarına gelmiş olan Akkoyunlular'a hücum ederek çok ganimet elde etmiş ise de ertesi yıl 1341 deki Akkoyunlu hücumu hem Trabzon askerlerine hem Trabzon halkına hem de korkunç bir yangın çıkararak, Trabzon şehrine felaket getirmiştir.⁸

Süleyman Beğ, beyliği başarı ile idare etmiş. Süleyman Beğ 1396 yılında Trabzon devletine Giresun Kalesini de feth ederek dirayetli bir hükümdar olduğunu ispat etmiştir. Süleyman Beyliğinin akıbeti pek bilinmemektedir. Ama gerek olan Bayramlı hanedanının Halbiya denilen Ordu yöresi ile Giresun'u feth ederek oralarda yoğun bir Türk nüfusun yurt tutmalarını sağlamış olmasıdır. Bu Türk nüfusu da başta Çepniler, Eymür, Avşar, Karkın, Bayındır, Yüreğın, Abayuntlu ve İğdır boylarına mensup obaların yerleşmeleridir.⁹

⁷ Sümer, 242.

⁸ Sümer, 243.

⁹ Sümer, 244.

Osmanlı döneminde XVI yüzyılın sonlarına doğru Trabzon yöresinde yaşayan Türk halkından büyük bir kısmı Çepnilerden meydana gelmiştir. Yörenin batı ve güney tarafındaki dağlarında Çepni adını taşıması bu sebeptendir.

Yavuz Sultan Selim devrinde yazılmış Trabzon sancağı Tahrir defterlerinde Çepnilerin yoğun bir şekilde yaşadıkları yer "Çepni vilayeti" adıyla gösterilmiştir. Buradaki vilayet yöre ve yurt manasına geliyor. Defterdeki yer adlarından bu yörenin Giresun- Torul ve Görele arasındaki saha olduğu anlaşılıyor. Özellikle Kürtün Kazası tamamıyla Çepniler ile meskundur. Bununla beraber Çepniler Trabzon- Torul ve Vakfikebir arasındaki yerlerde yaşıyorlardı. Vilayet'i Çepnide 40 kadar köy görülmektedir. Bu köylerde yaşayan Çepniler yaylalara çıkıp inmekle beraber toprağı da ihmal etmemişler ve işlemişlerdir.

Çepniler arasında din ve tarikat adamları da çok sayıda mevcuttu. Bu manevi şahsiyetlerin en önde geleni Yakub Halife idi. Yakub Halifenin akrabaları ve camii için Çepnilerin beğı olan Süleyman Beğ dört köyün gelirini vakfettiği gibi, Trabzon sancak beyi İmrahor Bıyıklı Mehmet Beğ de Yakub Halife ve Akrabaları için vakıf tesis etmiştir. Çepni Tarikat adamlarının bir takım sadaka-i cariyeler yaptıkları da biliniyor. Mesela sarp bir dereye köprü yapmak gibi.

Bundan başka Çepniler'e mensup bazı din adamlarının Giresun, Ordu ve Tirebolu camilerinde imamlık, hatiplik ve cüzhanlık vazifelerini ifa etmişlerdir.¹⁰

Ordu ili, bu beylikler devrinde, Müslümanlıkla tanışmış buralara yerleştirilen Türkmen boylarının zamanla çoğalmasıyla özellikle Yavuz Sultan Selim döneminden itibaren Ordu ve Giresun yörelerinin büyük çoğunluğunu Müslüman nüfus teşkil etmeye başlamıştır. Sayıları az da olsa Müslümanların yanında Hıristiyan Dinine mensup olan Rum ve Ermeniler de 1923 Lozan Antlaşması'nın ardından yapılan Büyük Mübadeleye kadar bu yörelerde yaşamaya devam etmişlerdir.

Hiç kuşku yok ki, Türk Kurtuluş Savaşı, Türkiye tarihinin önemli dönüm noktalarından biridir. Yaşadığımız dünyada son zamanlarda ortaya çıkan yeni şartlar ve görüntüler pek çok soruna da kaynaklık etmektedir. Öyle ki, güncel bir çok meselenin tanınabilmesi için, değinilen dönemin ve bu dönemin temel oluşturduğu sonraki merhalelerin sağlıklı bir çözümlenmesinin yapılması özellikle gereklidir. Bu genel görüntü içerisinde, dönemin kendine has şartlarını belirleyen faktörler arasında, yaşanan

¹⁰. Sümer, 246.

yoğun nüfus hareketlenmelerinin önemli bir rolü ve işlevinin olduğu görülmektedir. Nitekim, 1923 Türk-Yunan Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol Anlaşması uyarınca, Batı Trakya dışındaki Yunanistan Müslümanları ile İstanbul dışındaki Türkiye Ortodokslarının zorunlu mübadelesiyle gerek Türkiye'den giden ve gerekse Türkiye'ye gelen göçmenler, bu tablonun oluşumuna önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Tarihsel süreç içinde, Osmanlı İmparatorluğunun şahit olunan çözülüş ve dağılıp devreleri, ulusal nitelikli yeni bir Türk Devleti'nin oluşumunu hazırlayan şartları da beraberinde getirdi. Bu tarihsel olgu, söz konusu süreç içinde, dönemin kendine özgü şartlarından doğan siyasal, toplumsal, ekonomik, kültürel vb. etkenlerle, özgün bir biçim aldı. Yeni toplum yapısının kavuştuğu "hemcins" özellik, belirli gelişmelere bağılı olarak, ulusçuluk olgusunun güçlenmesinde ve pekişmesinde rol oynadı.

Lozan'da, 30 Ocak 1923 tarihinde, Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol", bu sürecin önemli bir halkasıdır. Bu sözleşme, İstanbul dışındaki Türkiye topraklarında yerleşmiş Rum-Ortodoks Türk uyrukları ile, Batı Trakya dışındaki Yunanistan topraklarında yerleşmiş Müslüman Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923'ten başlayarak, zorunlu mübadelesini (değiş-tokuş) içine alıyordu.

Bu uygulama, yeni Türkiye Devleti'nin dış politikasında, önemli bir değişikliğe gitmesine imkan tanıyordu. Artık azınlıklar meselesi eski etkisini yitirecekti. Bunun yanında, Yunanistan'daki Türklerin Türkiye'ye getirilmesiyle, ülke içindeki nüfusun yoğun biçimde hemcins olması sağlanıyordu.

Nüfusla ilgili bu oluşum, Türkiye'nin ekonomik, toplumsal, ve kültürel yapısında ortaya çıkan boşluğun doldurulmasında etkili oldu. Bu süreçte, ulusal nitelikli müşahhas ve mücerret unsurlar öne çıktı. Üstelik bu unsurlar, devletin yeni niteliğinin belirlenmesinde önemli ölçüde rol oynadı. Bu durum, en belirgin biçimde, ekonomik alanda görüldü. Hem ticarete, hem de sanayi ve hizmet sektöründe, geçmiş dönemlerde azınlıkların, özellikle de Rumların ne denli önemli bir yer tuttıkları biliniyordu. Rumların Türkiye'den ayrılışları ile, bu alanlarda büyük bir boşluğun ortaya çıktığı görüldü. Bu durum, Türklerin söz konusu alanlara girmesini sağladı. Böylece ekonomide ulusal denetimin kurulması kolaylaştı, ulusalcı nitelik güçlendi.¹¹

¹¹ . Kemal Arı, *Büyük Mübadele*, İstanbul, 1995,1-2.

Bu aşamada, üretime ilişkin konularda kazanılmış teknik bilgi, birikim ve deneyimler, ekonomik kalkınma yarışına katılacak Türkiye için gerçekten önemliydi. Yunanistan'dan çok sayıda Türk göçmenin getirilişi bu açıdan olumlu katkılarda bulundu. Anadolu köylüsüne oranla teknik konularda daha çok bilgi sahibi oluşları, tarım ürünlerinin türleri ve nitelikleri konusunda ise bilinç düzeylerinin göreceli de olsa yüksek oluşu, Yeni Türkiye için önemli bir kazançtı. Yunanistan'dan gelen Türkler, yeni tarım tekniklerini Türkiye'ye aktardılar. Yine, mücerret ve müşahhas kültürel değerler ve folklorik unsurlar Türkiye'ye taşınmış oldu. Bu etkenlerin, Türkiye'de ulusal kültürün dinamik bir yapıya kavuşmasında, çeşitlenmesinde ve zenginleşmesinde ne denli etkili olduğunu anlamak zor değildir. Türkiye'ye aktarılan folklorik unsurlar, lehçe ve güncel hayat biçimi, hatta köy mimarisi, önce Türkiye'nin bu alanlardaki yerli yapısına eklenerek katkıda bulundu. Gelişen sürece şart olarak da, yerli kültürle kaynaşma, uyuşma ve giderek uzlaşma aşamalarına girdi. Böylece, Türkiye'ye getirilen göçmenlerin yerli halkla pek çok konudaki karşılıklı alışverişi ve etkileşimi sonunda, yoğun bir kültürel değişim yaşandı. Göç olayı ile Türkiye'ye aktarılan kültürel değerler ve davranış biçimleri, bu iki kuşak sonrasında ortaya çıkan uzlaşma esnasında ortak bir kültürün hoş bir çeşnisi olarak görüldü.¹²

1805 yılında Şebinkarahisar sancağı Erzurum'dan alınarak, Ordu İli'nin Hapsamana ve Bucak Kasabaları ile birlikte Trabzon'a bağlanmıştır. 1831 yılında Osmanlı İmparatorluğu, yapılan idari taksimata göre 29 eyalete ayrılmıştır. Fatsa'dan itibaren Ordu, Ulubey, Gököy toprakları Trabzon eyaletine bağlanmıştır. İlin Mesudiye ve Aybastı ilçeleri Erzurum eyaletine, Fatsa'dan içeri ve batı kısımları Ünye ile birlikte Canik (Samsun) livasına bağlanmıştır. 1871 yılında yapılan idari teşkilatlanmada, Ordu Kasabası merkez olmak üzere Perşembe, Bolalman, Aybastı, Hapsamana ve Ulubey nahiyeleriyle bir kaza teşkilatı meydana getirilmiştir.¹³

Bayramlı Kasabası, Ordu Şehri'nin 4 km. güneydoğusunda, bugünkü Eskipazar Köyü topraklarında kurulmuştur. Bayramlının hangi tarihte ve kimin tarafından kurulduğu kesin olarak belli değildir. Ancak buranın 14. Yüzyılın ilk yarısı içinde, Şebinkarahisar Emiri Melik Gazi Behram Şah (1304-1337) tarafından bir yerleşme merkezi yapıldığı tahmin edilmektedir. Hacı Emir Oğulları Beyliği kurucusu Bayram Bey'in de bu kasabayı şenlendirdiği hakkında bazı rivayetler bulunmakta, ayrıca

¹² . Arı, 2.

¹³ . Çebi, 7.

kasabanın Mengüç Oğulları devrinde Erzincan Beyi Melik Fahrettin Behram Şah (1162-1225) tarafından kurulmuş olması üzerinde de durulabilir. Ancak bu ihtimal zayıftır.

Bayramlı Kasabası'nın adı, muhtelif tarihlerde Behramlı, Behramşah, Bayramlı, Ordu Bayramlı veya Bayramlı eyaleti şekillerinde söylenmiş ve yazılmıştır. Günümüze kadar en yaygın olanı ise Bayramlı'dır. Eskiden bu bölgenin merkezi Bayramlı olduğu için bu ad aynı zamanda çevreyi de ifade etmektedir.

Kadı Burhaneddin'in Sivas ve dolaylarında hakim olduğu sıralarda, Karahisar'ın adı (Karahisar-ı Behramşah) olarak anıldığına göre, Bayramlıyı kuran şahsın adının da Behram, Behramşah veya Bayram olması kuvvetle muhtemeldir. Kasaba uzun zaman "Behram'a" " Bayrama" ait yer manasına Behramlı, Bayramlı şeklinde anılmıştır.

Bayramlı kasabasının Fatih Sultan Mehmet devrindeki (Arazi ve vergi defterinde) "Bölük-ü Niyabet-i Ordu" adıyla kaydedildiği görülmektedir. Bu kayıtlarda Ordu nahiyesine şu köylerin bağlı bulunduğu belirtilmiştir: Akyazı, Osmanlı, Gedikli, Zulu, Bucak ve Ağçaova

Bucak adına ilk defa bu vesile ile ve köy adı olarak rastlanmaktadır. Adları geçen diğer köylerden Akyazı, günümüzde sahille Eskipazar arasındaki geniş sahanın ismidir. Osmanlı, Gedikli ve Zulu adlarında köy yoktur. Ağçaova, Ordu şehrinin batısında, Ağçaova deresinin denize döküldüğü geniş vadinin adıdır. Köşe ve zaviye manasına gelen Bucak Köyü ise, şehrin güneyinde uzanan alçak sırtın üzerindeki mahallenin adıdır. Ordu şehri, bu mahallenin kuzey ve batı eteklerindeki düzlük sahada kurulup, gelişmiştir.¹⁴

1536-1537 yıllarında Bayramlı kasabası Şebinkarahisar sancağına bağlı Bayramlı nahiyesi, 1547 yılında da Bayramlı Kazası olarak anılmıştır. 1613 tarihli defter kayıtlarında ise, Kaza-i Bayramlı, Nam-ı diğer Ordu şeklinde yazılı olduğu görülür. Bu kayda göre, Bayramlı'nın diğer bir ismi de Ordu olduğu anlaşılıyor. Bir asır sonra, 1728 tarihli bir vakıf kaydında, Bayramlı kasabasındaki caminin adı Ordu camii olarak geçmektedir. Aynı yıla ait fermanla "Ordu Kadısı"na verilen bir hükümde yine Ordu adına rastlanır. Bu tarihte Ordu Şehri bugünkü yerinde kurulu olmadığına göre, kayıttaki Ordu adıyla anılan yerin Bayramlı Kasabası olması gerekmektedir. Bu taktirde, Bayramlı'nın Ordu adıyla anıldığı bir defa daha anlaşılır. 16. Yüzyılda Ordu

¹⁴. Çebi, 7.

Bayramlı Kazasında Oğuz Boy adını taşıyan birçok köy bulunduğu anlaşılmaktadır. Kayı, Karkınlı, Bayındır, Çepni, Çepnilü, Eymür köyleri bunların arasındadır.

Bayramlı Kasabası, 17. Yüzyılın başlarından itibaren eski dönemini kaybetmeye başlamış, batıdaki Bucak Köyü ise gittikçe gelişerek bir kasaba hüviyetine bürünmüştür. Bucak nüfusunun artması ve civarındaki yeni yerleşmelerin genişlemesi neticesinde (Bucak Sancağı) yapılmıştır.

Ordu'nun kenar bir mahallesi durumundaki Bucak, civardan gelen halkın Kirazlımanı, Selimiye, Düz mahalle, Taş başı gibi semtlere taşınmasıyla kısa zamanda önemli bir kasaba hüviyetine bürünmüştür. 19. Yüzyılın ikinci yarısında Bucak adı ile anılan bu yeni kasaba, 1869 tarihinden itibaren, resmen Ordu adını alacak ve bu isim günümüze kadar gelecektir.¹⁵

Ordu, kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Giresun, batısında Samsun, güneyinde Sivas ve Tokat illeriyle çevrilidir. Konumu 40-41 kuzey paralelleri, 37-38 doğu meridyenleri arasındadır. Orta ve doğu Karadeniz bölümlerinde toprakları bulunan bir ildir. Yüz ölçümü 5963² km dir.

Ordu ili genel olarak dağlıktır. Bunlar Canik ve Doğu Karadeniz Dağlarıdır. Kıyıya paralel uzanır. Batıdan doğuya doğru yükseklikleri artan bu dağlar, akarsular tarafından kesilerek derin vadiler veya yaylalar meydana getirmişlerdir. Bu yaylalarda yüksek tepeler bulunur. İlin en yüksek tepesi 3038 m. İle Kırkızlar Tepesidir. Yaylalar akarsularla derin bir şekilde yarılmış, parçalanmış, fakat üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu yeryüzü biçimidir. Ordu İli'nin jeolojik yapısını, II. Zamanda oluşan lavlarla, kuzeybatı ve güneydoğu yönlerinde uzanan volkanik kütleler meydana getirmiştir. Ordu ili toprakları, II. ve III. zamanda oluşmuştur. İl topraklarının jeolojik devirlerine ait izler, Aybastı ve Gököy yöresindeki kömür yataklarında, ilin volkanik dağlarında, Gököy'ün tektonik döküntüsüyle, sahilin IV. Zamanında oluşan alüvyonlu birikintili düzlük ve ovacıklarda açık olarak gözlenebilmektedir.

Ordu'da tipik bir Karadeniz iklimi hakimdir. Kışlar serin, yazlar ılık geçer. Yılın hemen hemen bütün aylarında yağış vardır. Genelde ılıman bir iklim yapısına sahip olmakla, coğrafi yapısı itibariyle, deniz ve kara olmak üzere iki farklı iklim karakteri gösterir.

¹⁵ . Çebi, 8.

Kıyıya paralel bir duvar gibi uzanan dağlarla sahil arasında geçiş iklimi görülür. Ölçümlere göre, en soğuk ay, Ocak, Şubat aylarıdır. Bu aylarda en düşük sıcaklık sıfırın altına inmekte, 6-7 derece dolaylarında gerçekleşmektedir. İç bölgelerde ise en soğuk ay Ocaktır. Bu ayda en düşük sıcaklık -7 ye kadar inmektedir.¹⁶

Kıyı bölümünde en sıcak ay, Temmuz, Ağustostur. Burada kıştan bahara ve bilhassa yaza geçiş yavaş bir şekilde meydana gelir. Sonbahar ılık olup kış ortalarına kadar sürer.

İç kısımlarda sıcaklık düşer. Ocak, Şubat ayları sıcaklıkları, kıyı şeridinde sıfırın altına düşmez. Yükseldikçe ısı azalır. Yağışlara gelince, kıyı şeridi en yağışlı kesimdir. Sonbaharda yağışlar daha fazladır. Temmuz ayında yağın yağmurlar, sağanak olduğu için, sel karakteri gösterir. Büyük akarsu yataklarından taşarak sahilde büyük hasara sebep olur. Kar yağışı kıyılarda çok azdır ve kısa sürer. Ama iç kesimlerde kar yağışı hem yoğundur, hem de kış mevsimi uzun sürer.

Ordu'da en hakim rüzgar, güneyden esen lodostur. Meltem rüzgarları, yaz aylarında güney-doğu yönünde denizden karaya doğru, ikindiye kadar devam eder. İkindiden sonra aksi istikamette esmeye başlar ve gece boyu sürer. Bölgede ender de olsa, kible, lodos, keşişleme isimleri verilen çok sıcak bir hava akımı meydana getiren rüzgarlarda eser. Yaz ortalarında estiklerinde fındık ürünü üzerinde büyük zarar meydana getirirler.

Kıyı şeridinde yayvan yapraklı etek ormanları ve fundalar görülür. Bu şerit, Karadeniz kıyıları ile kenar dağlarının orta kısımlarıdır. Tarla tarımına en uygun alanlarda buralardır. Orman etekleri ile yaylalar arasında kalan kesimde ise, yayvan yapraklı, karışık ve iğne yapraklı bitki örtüsü görülür. Bu alanlarda kızıl ağaç, gürgen, çam, ladin, orman gülü türleri bitki örtüsünü oluşturur.

Yayla kesimlerde ise 1500-1800 m. Yükseklikte çam, ladin, ince çalı öbekleri ve orman altı bitki türleri görülür.

Ordu İli'nde büyük göl yoktur. Dağların yüksek kesimlerinde küçük buzul gölleri olmuştur. Bunlardan en önemlisi Karagöl'dür.

¹⁶ . Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1983, IX, 6250.

Karagöl, Karagöl dağının doruğunda oluşmuş bir krater göldür. Yüksekliği 3000 m. üstünde olduğundan, suyunun sıcaklığı çok düşüktür ve yaz aylarında bile buzlara rastlanır.

Fatsa'ya 15 km uzaklıktaki Gaga gölü ile Gököy'e 16 km. uzaklıktaki Ulugöl, ilin öbür gölleridir. Ulugöl'ün çapı yaklaşık 250 m. dir. Gaga gölü ise, Fatsa'nın güneydoğusunda Örencik köyü yakınlarındadır. İldeki göllerin çevresi yöre halkınca mesire yeri olarak kullanılmaktadır.¹⁷

Güney kesimi Yeşilirmak Havzasına Ordu ilinde irili ufaklı birçok akarsu vardır. Bunların tümü Karadeniz'e dökülür. İldeki akarsular genellikle, yağmurlarla beslenen ve özellikle sağanak yağışlardan sonra taşan kısa ırmaklardır. Bunlar, yağmuru bol ve iklimi ılıman bir bölgede olduklarından, hiçbir zaman tümüyle kurumayan akarsulardır. Kum, çakıl, moloz vb. maddeleri taşıyarak akarsu ağızlarında biriktirirler. Akarsuların taşıdığı bu maddelerle, kıyılar giderek dolmaktadır.

İldeki başlıca akarsular Melet, Cüreni, Ceviz dere, Lâhna, Cûri, Akçaova, Acısu, Bülbül ve Civil dereleridir. Bunları en önemlisi Melettir. Bunların çoğu, yükseklerden doğan kısa akarsular olduğundan, şiddetli yağmurlarla taşarlar.¹⁸

Yeraltı kaynakları bakımından zengin olan Ordu'da, bakır, kurşun, çinko, kömür ve demir yatakları vardır. Yaklaşık 2 milyon ton toplam rezervli demir yatakları Merkez Çambaşı Yaylasında toplanmıştır. Ordu Kenti'nde başlayıp, yer yer genişleyerek iç kesimlere doğru 50 km. kadar uzanan II. ve III. Zaman yaşlı alanlarda, yer yer, kurşun, çinko ve bakır yatakları vardır. Doğu Karadeniz Havzasında rastlanan III. Zaman yaşlı linyit damarlarının bir kolu, Ordu ilinde Aybastı-Gököy çizgisi üzerindedir. Kabadüz ilçesinde zengin kurşun yatakları vardır. İlde, kurşun, çinko, bakır damarları içinde manganeze de rastlanmakta ve bunun toplam rezervi 18600 tona ulaşmaktadır.

Maden varlığı bakımından zengin olan Ordu'da geniş kömür yatakları vardır. Gököy-Aybastı arasındaki kömür yataklarının toplam rezervi 5 milyon tondur. Ulubey İlçesi'ndeki zengin linyit yatakları seramik yapımının da kullanılmaktadır Buradan çıkarılan hammadde, seramik, fayans, lavabo, vazo, porselen vb. yapımında kullanılmak amacıyla İstanbul'a gönderilir.

¹⁷ . Y.A.IX, 6251.

¹⁸ . Y.A.IX, 6250.

Ordu, ülkenin ve Doğu Karadeniz Bölgesinin doğal güzellikleri bakımından çok zengin bir ildir. Karadeniz kıyısı boyunca uzanan doğal plajlar ve yörenin yeşil bitki örtüsü bölgeye bu açıdan daha da büyük değer kazandırmaktadır.

Ordu İli'nin güneyinde yer alan Boztepe ildeki en önemli mesire yerlerinden biridir. Boztepe'nin yüksekliği 450 m. dir. Tepeden, Ordu kenti tümüyle görülmektedir. Çam ağaçlarıyla kaplı olan bu alan, Ordulular için bir mesire yeridir.

İl merkezinin 61 km. güneyindeki Çambaşı Yaylası da yöre halkı için bir mesire yeri olmuştur. 1850 m. yüksekliğindeki Çambaşı yaylası, piknik yerleri, lokantalar ve otelleri olan, yaz aylarında dinlenmeye çok elverişli bir yerdir.

İlin öbür mesire yerleri arasında, Perşembe Yaylası, Ulugöl çevresi ve Elmalı göl ile Akkuş İlçesi'ne 5 km. uzaklıktaki Küçük kertil sayılabilir.¹⁹

Dağlık alanlar büyük ter tuttuğundan, Ordu İli, av hayvanları bakımından oldukça zengindir. İldeki av hayvanları arasında en önemlileri, tavşan, domuz, tilki, çakal, ayı, porsuk, sansar ve yaban keçisidir. Kuş türleri arasında ise üveyik, yaban ördeği, çulluk, karatavuk, bildircin, sarıasma ve yaban güvercini sayılabilir. İldeki akarsularda sazan, yayın ve alabalık avlanabilmektedir.

Günümüzde Karadeniz kıyısında bir il merkezi olan Ordu, XIX. yy'da küçük bir iskeleydi. Denize uzak kalan Bayramlı'nın giderek sönmesiyle eş zamanlı olarak hızlı bir gelişim gösteren Ordu, özellikle yüzyılın son çeyreğinde büyüdü. Bucak yerine, Bayramlı'nın eski adı olan "Ordu" yu alan kasaba, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olmakla birlikte, Rum Ortodoks ve Ermeni Gregoryen toplulukların balıkçılık ve çeşitli zanaat dallarında çalışarak geçimlerini sağladıkları bir yerleşim yeri idi.

XIX. y.y'nin sonlarında, Trabzon Merkez Sancağı'nın toplam 8 kazası içinde arazisi en geniş yüzölçümüne sahip olanı Ordu idi. Ordu arazisinin yarısından fazlası otlak olarak kullanılmakta, yaklaşık ¼'ünde ise bitkisel üretim yapılmaktaydı.

Trabzon Merkez Sancağı'nın kazaları arasında Ordu toplam 6 nahiye ile ön sırada idi. Aynı dönemde, Trabzon Merkez Kazanın 4, Giresun'un ise 3 nahiyesi vardı.

Ordu yöresi, Osmanlı Devleti'nin Klasik Döneminde Eyalet-i Trabzon ve Batum içinde yer alan bir kazaydı. 1846-1847'deki Osmanlı idare bölümünde, Trabzon Eyaleti, Merkez Liva, Karahisar-ı Şarkî, Ünye, Batum ve Samsun livalarını kapsıyordu.

¹⁹. Y.A. LX6253.

1867 Vilayet Nizamnamesine göre, Trabzon Vilayeti Merkez, Batum, Gümüşhane ve Canik sancaklarından oluşuyordu. Bu dönemde, Trabzon Merkez Sancağı'nın 6 kazası vardı. Trabzon Merkez Kaza, Giresun, Bucak (1869'da "Ordu" adıyla kaza oldu), Rize, Of ve Tirebolu. Canik Sancağı'nın kaza alanı ise, Samsun, Ünye, Çarşamba ve Bafra idi.

1877'de, Trabzon Vilayeti'nin Merkez, Batum ve Gümüşhane olmak üzere, 3 sancağı vardı. Canik ise, bir tür bağımsız sancaktı. "Canik Mutasarrıflığı" diye anılıyordu. Ordu, 1877'de, sırasıyla, Trabzon Merkez Kaza, Of, Aybastı, Tirebolu, Sürmene, Tonya, Görele ve Vakfikebir ile birlikte, Trabzon Merkez Sancağı'nın 9 kazasından biriydi. Ünye ise Bafra, Terme ve Niksar kazaları ile birlikte, Canik Mutasarrıflığını oluşturmaktaydı.²⁰

1880 tarihli Osmanlı kayıtlarına göre, Canik bağımsız sancaktı ve Ünye bu sancağa bağlıydı. Trabzon Vilayeti'de, Merkez, Gümüşhane ve Lazistan sancaklarından oluşuyordu. Ne var ki, 1888'de Canik bağımsız sancak olmaktan çıktı ve yeniden Trabzon Vilayetine katıldı. Bu iki tarihte de Ordu, Trabzon merkez sancağına bağlıydı.

Trabzon Vilayeti 1888'deki yönetim bölümünün durumunu 1892'de ve 1903'te korudu. Bir ara, Of Kazası Trabzon Merkez sancağından ayrıldı. 1896'da yeniden aynı sancağa bağlandı. Bu dönemde, Trabzon Merkez Sancağı'nın Ordu dışında 7 kazası daha vardı. Merkez Kaza, Giresun, Tirebolu, Görele, Vakfikebir, Sürmene ve Akçaabat. Aynı dönemde, Canik Sancağı'nın Ünye ve Fatsa ile birlikte, Bafra, Çarşamba, ve Terme'den oluşan 5 kazası vardı.

II. Meşrutiyetten sonra Trabzon Merkez Sancağı'nın kaza sayısı Maçka'nın eklenmesiyle 10'na çıktı. Canik ise, kaza sayısı değişmemekle birlikte, yeniden bağımsız sancak oldu

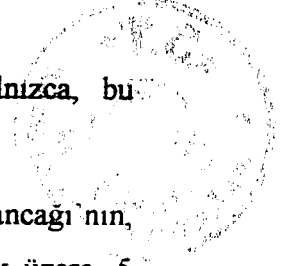
Trabzon Vilayeti, Trabzon Merkez Sancağı ile Canik Bağımsız Sancağı'nın yönetim bölümleri 1918'de de değişmedi.

Günümüzde Ordu İli sınırları içinde yer alan Mesudiye, XIX. yy'ın ortalarında, Sivas Vilayeti'nin Karahisar-ı Şarkî Sancağı'na bağlıydı. Nitekim 1867 Vilayet Nizamnamesi, Mesudiye'nin, Sivas Vilayeti'nin Karahisar-ı Şarkî Sancağı içinde yer alan 4 kazadan biri olduğunu göstermektedir. 1877 Devlet Salnamesi'nin kayıtlarına

²⁰ . Y.A.IX,6264.

göre, Mesudiye'nin yönetim bölümünde bir değişiklik olmamıştır. Yalnızca, bu dönemde, Karahisar-ı Şarkî Sancağı'nın kaza sayısı 6'ya çıkmıştı.

1896 Devlet Salnamesi, Sivas Vilayeti'nin Karahisar-ı Şarkî Sancağı'nın, Merkez Kaza, Suşehri, Hamidiye (Mesudiye), Koyulhisar ve Alucra olmak üzere, 5 kazadan oluştuğunu kaydetmektedir.

I. BÖLÜM

XX. YÜZYILIN BAŞINDAN GÜNÜMÜZE KADAR ORDU İLİNİN DİNİ YAPISI

A. ORDU İLİNDEKİ DİNİ MEZHEPLER

1. Yahudilik ve Mezhepleri :

Yahudilik, Allah tarafından Hz. Musa vasıtasıyla insanlığa gönderilen ilahî dinin adıdır. Dinin ismi, Hz. Yakup'un on iki oğlundan dördüncüsü olan, Yuda veya Yehuda'dan gelmektedir. Hz. Yakup'un on iki oğlundan on iki kabile meydana gelmiş, bu kabilelere genel olarak İsrailoğulları ve Hz. Yakup'un dördüncü oğluna izafeten Yahudi tabirleri kullanılmıştır. Dolayısı ile, İsrailoğulları soyundan gelen Hz. Musa'nın yaymakla görevli olduğu dine Yahudilik ismi verilmiştir.²¹

Hz. Musa tarafından tebliğ edildiği tarz itibariyle evrensel olan Yahudilik, Babil sürgününden sonra milli bir hüviyete bürünmüş ve sadece İsrail oğullarına mahsus bir din haline gelmiştir. Ancak Yahudilik, tek tanrı inancı, vahiy kaynaklı kutsal kitabı ve peygamberleri oluşuyla millî dinlerden, belli bir ırka mal edilmesiyle de ilahî dinlerden farklı özellikler göstermektedir. Yahudiliği diğer ilahî dinlerden ayıran başka bir özellik ise, Tanrı ile İsrailoğulları arasındaki ahde, kutsal kitapları Tevrat'ta geniş yer verilmesi sebebi ile "Ahid Dini" olarak tanımlanmasıdır.²²

Yahudilik monoteist bir din olmakla birlikte, Tanrı Yehova yalnız İsrail oğullarını koruyup gözetken, milli bir Tanrıdır. Tevrat'ın birçok bölümlerinde de "İsrail'in Tanrısı" ifadeleri geçmektedir.²³ Yahudiler Tanrıyı millileştirmekle kalmayıp ona birtakım insanî vasıflar da yüklemişlerdir.²⁴ Hz. Musa'yı en büyük peygamber, Tevrat'ı tek kutsal kitap kabul eden Yahudiler, şeriatın bir olduğuna, onun da Musa ile başlayıp bittiğine inanırlar. İslâm inancına göre ise Hıristiyanlık ve İslâm'dan önce insanların hidayeti için gönderilen Yahudilik, tahrif edilmesiyle ilahi olma özelliğini kaybetmiştir.²⁵

Yahudiliğin esaslarını oluşturan Tevrat, yazılı ve sözlü olarak iki kısma ayrılır. Yazılı Tevrat, Sina Dağında Musa'ya vahyedilen kitaptır. Tekvin, Çıkış, Levililer,

²¹ . Şaban Kuzgun, *Hazar ve Karay Türkleri*, Ankara, 1985, 147.

²² . Günay Tümer- Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ankara, 1988, 110.

²³ . Hikmet Tanyu, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*, İstanbul, 1976, I, 60.

²⁴ . G.Tümer, A.Küçük, 111.

Sayılar ve Dvarim olmak üzere beş bölümden oluşur. Yahudiler bu beş kitaba, Tora derler.²⁶ Sözlü Tevrat ise, Hz. Musa'nın sözlerini ve Tevrat için yaptığı açıklamalarını içine alan kitaptır. Sözlü Tevrat'a Musa'dan sonra gelen Peygamberlerin sözleri ve nesilden nesile aktarılan rivayetler de katılarak Mişna oluşturulmuştur. Mişna'ya tefsirler yazılması ile Talmut meydana gelmiştir.²⁷

İbadetlerini genel olarak sinagog veya Havra'da yapan Yahudiler için Kudüs'teki mabet, dinin odak noktasını teşkil etmektedir. Dindeki en önemli ibadet, Tevrat rulolarının bohçasından çıkarılarak sinagogda Haham tarafından okunmasıdır. Sinagog haricinde evlerde de Yahudilerin yaptıkları ibadetleri vardır. Yahudiliğin XII. Yüzyıla kadar belli bir inanç sistemi yoktu, ancak bu yüzyıldan sonra Yahudi bilgileri tarafından on üç esastan oluşan inanç sistemi konmuştur.²⁸

Yahudilerin, M.Ö. 2000 yıllarında Hz. İbrahim ile birlikte Sümer ülkesinin Ur şehrinde tarih sahnesine çıktıkları tahmin edilmektedir. Kenan diyarı ve Mısır'da dolaşan Yahudiler, Nihâî olarak Filistin topraklarının M.Ö. 721'de Asur ve M. Ö. 586'da Babiller tarafından istila edilmesi ve yahudi krallarının ortadan kaldırılmasıyla, değişik dönemlerde Yahudiler, baskı ve sürgüne maruz kalmışlardır. M.Ö.332 yılında Büyük İskender'in Filistin topraklarını hakimiyeti altına almasıyla, biraz olsun rahatlayan Yahudiler, M.Ö. 63 yılında Roma kralı Pompeus'un Kudüs'ü işgal etmesiyle şiddetli zülme maruz kalmışlar ve M.S. 70 yılından sonra Filistin'den dünyanın çeşitli ülkelerine sürülmüşlerdir.²⁹ Çeşitli batılı ülkelerde sürgün hayatı yaşayan Yahudiler, Katolik kralların dinlerini değiştirmek için yaptıkları baskı nedeni ile, 1376'da Macaristan'dan, 1394'te Fransa'dan, 1492'de de İspanya'dan kaçarak gruplar halinde Osmanlı devletine sığınmışlardır. Osmanlı Devleti içindeki Yahudiler, göç ettikleri yıllardan itibaren ticaretle uğraşmışlar ve önemli ticaret merkezlerine yerleşerek devletin ticari hayatında etkili olmuşlardır.³⁰

1895 yılında "Yahudi Devleti" kitabını yayınlayan Theodore Herzl, Yahudileri bilinçlendirmiş ve Yahudi devleti kurmak için Filistin topraklarının elverişi olduğunu

²⁵ . Kuzgun, 147-148.

²⁶ . Tanyu, I, 30.

²⁷ . Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik*, İstanbul, 1996, 318.

²⁸ . Yaşar Kutluay, *İslâm ve Yahudi Mezhepleri*, Ankara, 1965, 123.

²⁹ . Ekrem Sarıkoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, İstanbul, 1989, 43.

³⁰ . Bilal Eryılmaz, *Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi*, İstanbul, 1996, 73-74.

belirtmiştir. Bu nedenle XIX. yüzyılın sonundan itibaren Filistin’de toplanmaya başlayan Yahudiler, 1948’de bugünkü İsrail devletini kurmuşlardır.³¹

M.Ö. V ve IV Yüzyıllarda yazılı Tevrat’ın, daha sonraki yüzyıllarda da sözlü Tevrat’ın kitap haline getirilmesiyle,³² Yahudiler arasında birtakım ihtilaflar başlamış, bazı Yahudilerin yazılı ve sözlü Tevrat’ı kabul etmesi, bazılarının da sözlü Tevrat’ı kabul etmeyip sadece yazılı Tevrat’ı kabul etmesiyle Yahudi mezhepleri ortaya çıkmıştır.³³ Bu mezhepleri, Hıristiyanlık öncesi (Peruşîm, Sadukim, İsiyîm), İslâm sonrası (İseviyye, Yudgâniyye, Karaim) ve günümüz Yahudi mezhepleri (Muhafazakar, Ortodoks, Reformist) olarak üç ana guruba ayırmak mümkündür.³⁴

Tez konumuz olan Ordu İli’nde, gerekse salnameler’de , tahrir defterlerinde, Cuinet, Karpat, v.b. araştırmacıların eserlerinde, gerekse cumhuriyet döneminde veya bizim yaptığımız araştırma ve incelemelerde Yahudi Dinine veya milletine mensup insanların varlığına rastlanmamıştır.

2- Hıristiyanlık ve Mezhepleri :

İsmi Yunanca “Hristos” kelimesinden alan Hıristiyanlık, Hz. İsa’nın tebliğe memur olduğu dinin adıdır. Hristos’un Arapça karşılığı mesih kelimesidir. Bununla kastedilen kişi Hz. İsa’dır. Dolayısıyla Hıristiyan, Hristos’a inanan, onun yolunu takip eden kişi anlamına gelir. İslâm kaynaklarında ise Hıristiyanlar için Nasârâ ve Nasrâniyye tabirleri kullanılmıştır.³⁵

İsrailoğulları içinden çıkmasına rağmen, Yahudilerin çoğu Hz. İsa’ya iman etmemişlerdir; çünkü Yahudiler, beklenen mesihin Hz. Davut’un soyundan geleceğine inanıyorlardı. Halbuki Hz. İsa babasız olarak dünyaya gelmiştir. Dolayısı ile Hz. Davut soyundan değildir. Yahudiler Hz. İsa’ya inanmamakla kalmamışlar, O’nu asi, suçlu ve sıradan bir insan olarak görmüşlerdir. Hz. İsa’ya inananlar ise O’nu ilahlaştırmışlardır. İslâm ise, O’nun Allah’ın kulu ve elçisi olduğunu belirterek, Yahudi ve Hıristiyanların Hz. İsa konusunda hataya düştükleri noktalara açıklık getirmiştir.³⁶

³¹ . Eryılmaz, 205.

³² . Tanyu, I, 77.

³³ . Kuzgun, 149-150.

³⁴ . Kutluay, 153.

³⁵ . Şaban Kuzgun, *Dört İncil Farklılıkları ve Çelişkileri*, Ankara, 1996, 45-46

³⁶ . Kuzgun, 146.

Hız. İsa'nın hayatı, sözleri ve mucizeleri ön planda tutulan Hıristiyanlığın kutsal kitabı İncil,³⁷ Hız. İsa'dan yaklaşık iki yüzyıl sonra yazılmış, ikinci asırdan beri birbirinden farklı çok sayıdaki İnciller dörde indirilmiş ve Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleri sahih, diğeri sahte kabul edilmiştir. Hız. İsa İbranice konuştuğu halde, sahih kabul edilen bu İncillerin dilleri Yunancadır.³⁸ Diğeri taraftan bu İncillerde, toplum nizamını temin eden kurallara rastlanmaz. Bu açığı kapatmak için Hıristiyanlar, Yahudi kutsal kitabı Tevrat'ı şeriat kitabı olarak kabul etmişlerdir.³⁹

Hıristiyanlar, tek ve kâdiri mutlak Tanrıya inanmakla birlikte, Hız. İsa ve kutsal ruhu, Tanrının tecellileri olarak kabul etmişlerdir. Böylece Hıristiyanlık inancının temelini oluşturan teslis akidesi ortaya çıkmıştır.⁴⁰

Hıristiyanlıkta ibadet, genel olarak kiliselerde ve papaz nezaretinde cemaatla yapılır. İbadetlerde ilahiler söylenir. İncillerden parçalar okunur ve dua edilir. Kilise tarafından konulan ve uyulması gerekli olan sakramentlerden en önemlileri, yeni doğan çocuğun asli suçtan kurtulması için vaftiz yapılması, ekmek- şarap ayini ve papazlara günahları bağışlama yetkisi veren günah itirafıdır.⁴¹

Hız. İsa'nın ölümünden sonra hızla yayılmaya başlayan Hıristiyanlıkta, özellikle de Pavlos'un Hıristiyanlığı kabul etmesiyle, Hız. İsa'nın şahsiyeti, teslis, İncillerin tekliği- çokluğu ve diğeri hususlarda birtakım ihtilaflar ortaya çıkmış, bu ihtilafları gidermek için M.S. 52'den başlayan çok sayıda konsül toplanmıştır. Fakat, buna rağmen ihtilaflı konularda bütün Hıristiyanların kabul ettiği ortak kararlar alınamamıştır.⁴²

Dinlerin Anadolu, Yunanistan, Mısır ve Roma'da yayılmaya başladığı dönemde Yahudi baskısı ve Roma devletinin zulmüne maruz kalan Hıristiyanlar, Roma İmparatoru Kostantin'nin Hıristiyan olması ile rahatlamışlar ve M. S. 337 yılından sonra

³⁷. Kuzgun, 219.

³⁸. Annemarie Shimmel, *Dinler Tarihine Giriş*, Ankara, 1995, 117; Günay Tümer, *Hıristiyanlıkta ve İslâm'da Hız. Meryem*, Ankara, 1996, 98-99.

³⁹. Suat Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, Ankara, 1988, 154.

⁴⁰. Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Konya, 1989, 114.

⁴¹. K. Bihlmayer-H. Tuchle, *I-IV cü Yüzyıllarda Hıristiyanlık*, (Çev. Antun Göral), İstanbul 1972, 86-93.

⁴². Mehmet Aydın, "Batı ve Doğu Hıristiyanlığına Tarihi Bir Bakış", *A.Ü.İ.F.D.* Ankara 1985, XXVII, 124-127.

Roma sınırlarında, etkili bir dinî nüfus olmuşlardır. Daha sonraki yüzyıllarda Hıristiyanlık Avrupa devletlerinin tek resmi dini haline gelmiştir.⁴³

Hz. İsa'ya en çok muhalefet eden Pavlos'un, Hıristiyanlığı kabul etmesi ve Hıristiyanlığı Romalı putperestlere yaymasıyla, Hıristiyanlar arasında özellikle Hz. İsa'nın şahsiyeti, teslisin unsurları ve sakramentlerin sayısı hususunda yoğunlaşan ihtilafların ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁴⁴

Roma kilisesi kardinallerinin tutumları ihtilafın ayrılığa dönüşmesine yol açmıştır. Havariler zamanında Kudüste kurulan kiliseye Pier'i reis tayin edilmişti. Bundan hareketle Pier'e verilen bu önceliğin gelecek zamanlarda da onun haleflerine verilmesi gerektiği hakim görüş olarak kabul edilince, Pier'in Roma'da kurduğu kilise, Hıristiyanlar tarafından otorite kabul edilmiştir.⁴⁵

Bu nedenle Hıristiyanlara göre, Roma'ya bağlı olmak kiliseye de bağlı olmak anlamına geliyordu. Ayrıca imparatorluk merkezi olması sebebi ile Roma'nın siyasi önemi, Roma kilisesinin imtiyazını da beraberinde getirmişti. Roma kilisesine tanınan bu ayrıcalıktan faydalanan Romalı kardinallerin konsillerde tek başlarına kararlar vermeleri ve bazı kilise mensuplarına tavır almaları, onların kiliseden üstün bir mevkie geldikleri kanaatini uyandırmıştır.⁴⁶ Bu da zaten fikir ayrılıkları bulunan Hıristiyan aleminin M.S. 1054'te doğu ve batı kiliseleri olarak ikiye ayrılmasına⁴⁷ ve daha sonra Katolik, Ortodoks, Monofizit ve Protestan mezheplerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Batı kiliselerinin bağlı olduğu Roma kilisesi Katolik mezhebinin merkezidir.⁴⁸ Bu mezhep, Hıristiyanlık mezhepleri içinde en fazla mensubu bulunan mezheptir. Genel olarak Avrupa ülkelerinde yaygındır. Katolik mezhebini diğer Hıristiyan mezheplerden ayıran görüşleri; ruhanî reis olan papayı yanılmaz otorite ve kiliseyi evrensel kabul etmeleri; kutsal ruhun Baba ve Oğuldan çıktığı ve İsa'da ilahî ve insanî iki tabiat olduğuna inanmaları; ⁴⁹ yirmi konsil ve kararlarına uymaları; ayin dillerini Latince olması ve haç işaretini soldan sağa doğru yapmalarıdır.⁵⁰

⁴³ . Mehmet Toplamacıoğlu, *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, Ankara, 1996, 192.

⁴⁴ . Sarıkcıoğlu, 228-229.

⁴⁵ . Bilhmeyer, 83.

⁴⁶ . Bilhmeyer, 84-85.

⁴⁷ . Ahmet Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi*, İstanbul, 1993,236.

⁴⁸ . Sarıkcıoğlu, 251.

⁴⁹ . Albert M. Besnart, "Katolik Mezhebi" (Çev. Mehmet Aydın) *Din Fenomeni*, Konya, 1993, 133-134, 152-155.

⁵⁰ . G.Tümer, A.Küçük, 161.

XVI. yüzyılda Martin Luther'in Roma Katolik Kilisesine karşı günahları bağışlama yetkisi, ibadet dilinin Latince olması gibi bazı konularda başlattığı itirazlar, zamanla Protestan kiliselerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Genel olarak Avrupa ülkelerinde yaygın olan bu mezhebin Katolik'ten ayıran önemli görüşleri, papanın üstünlüğünü ve kutsal kitabı yorumlama yetkisini kabul etmemeleri, belli bir ibadet diline bağlı kalmamaları ve haç çıkarmamalarıdır.⁵¹

Ortodoksluk, 1054'de Roma kilisesinin üstünlük iddiasına karşı Bizans patriğinin Roma kilisesinden ayrılmasıyla ortaya çıkan mezheptir. Birbirleriyle inanç ve ayinler bakımından ortak yönleri olan Monofizit kilisesi haricinde, doğu kilisesi mensuplarının mezhebidir ve merkezi İstanbul'dur. Macaristan haricinde Balkanların tamamında ve Anadolu'nun büyük bir kısmında yayılan mezhebin İstanbul, İskenderiye, Antakya ve Kudüs olmak üzere dört büyük patrikliği vardır. Bu mezhebe göre, papanın yanılmazlığı yoktur, kutsal ruh, Oğul yolu ile Babadan çıkmıştır, ilk yedi konsül ve kararları geçerlidir. İbadet her ülkenin dili ile yapılır. Papazlar evlenebilir, haç sağdan sola çıkar.⁵²

Doğu Ortodoks Kiliseleri içinde gösterilmelerine rağmen, Ermeni, Süryani, Habeş ve Kıpti kiliseleri özerk kiliselerdir. Bunlara Hz. İsa'da insanî ve ilâhî tabiatın birleşerek tek tabiat olduğu görüşünü savundukları için Monofizit kiliseler denilmiştir. Bu kiliselerden Gregoryan Ermeni kilisesi Millîdir; merkezi Ermenistan'ın başkenti Erivan yakınlarındaki Eçmiyazin'dir; ruhanî başkana Katoğikos denir. Eçmiyazin ve Beyrut'ta katoğikosluğu, İstanbul ve Kudüs'te patrikliği vardır.⁵³

Hıristiyanlarda, özellikle de Ermenilerde din ile "milliyet", Kilise ile Ermeni birbirine girmiştir. İkiisi birbirleri için etle tırnak gibi olmuştur. Aralarında nüfuz ve otorite yönünden bir yarış ve bir anlaşmazlık mevzubahis değildir, şimdiye kadar böyle bir şey olmamıştır. Rûhanilerle Ermeni toplumu içice girerek kiliseye "Milli Kilise" kimliği kazandırmıştır. Kilisenin kaderi Ermenilerin kaderi ile bir tutulmuştur. Kendi "Şuûrları" na varmada, benliklerini kazanmada Kilisenin rolü büyüktür.

Hıristiyan olduktan sonra da başka devletlerin hâkimiyeti altında yaşayan ve günümüzde "Ermeni" olarak adlandırılan toplum, henüz Hıristiyanlığı kabul etmemiş

⁵¹ . Roger Mehl, "Protestanlık Mezhebi" (Çev. Mehmet Aydın) *Din Fenomeni*, Konya, 1993, 253-257,262.

⁵² . Tümer, 162; Oliver Clement, "Ortodoks Mezhebi" (Çev. Mehmet Aydın) *Din Fenomeni*, Konya, 1993,205.

⁵³ . Abdurrahman Küçük, *Ermeni Kilisesi ve Türkler*, Ankara, 1997, 173-174, 191,290,295.

olan Roma İmparatorluğunun baskı ve zulmüyle karşılaşmıştır. Bu durum, Pers (İran) döneminde de, Bizans döneminde de devam etmiştir. Bu dönemlerde de mücadelenin liderliğini “Kilise” üslenmiştir. Alfabelerin icadı da, dini ve “kültürel” eserlerin basılması da Kilise vasıtasıyla olmuştur. Merkezi bağımsız bir otoriteye sahip olmadıkları için Ermeniler, kendilerini Kilisenin otoritesine bırakmışlardır. Bundan dolayı, dün de, bugün de “Ermeni” denilince akla hep “Ermeni Kilisesi” gelir olmuştur. Ermenilerle ilgili eser yazarlar; eserlerinde “Kilise” ile “Ermeni” nin, alfabesiyle, yönetimiyle bir arada tarih boyunca varlığını devam ettirdiğini; Kilise olmadan Ermenilerin olmayacakları ve bugünkü varlığını da Kiliseye borçludurlar. Bunun yanında Ermeni yazarlar, siyasi alanda da, Ermeni Kilisesi’nin ve kilisenin başı olan liderlerin (Katoğikos) önemli görevler yerine getirdiğini ifade etmişlerdir.

Doktrin, inanç ve gelenekleriyle de Ermeni Kilisesi; hem doğu kiliseleri ve hem de batı kiliseleri arasında önemli bir yere sahiptir. O, Kiliseler arası, mezhepler arası münakaşalarda dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. “Ermeniler” le bütünleşen ve “Milli Kilise” hüviyetini kazanan Gregoryen Ermeni Kilisesi, başlangıçta sahip oldukları özellikleri günümüze kadar taşımaya ve diğer Hıristiyan Kiliseleriyle aralarındaki farklılıkları devam ettirmeye uğraşmıştır.

Ermeniler; Hıristiyanlığı toptan kabul etmekle ve Hıristiyanlığa ait esaslar yanında, yaşadıkları bölgenin etnik ve kültürel özelliklerini, kendi “milli gelenekleri” ni titizlikle korumaya çalışmakla ortaya çıkmışlardır. Onlar, kurmuş oldukları “Kilise”ye bu damgayı vurmuş ve bu vasıflarla da devamını sağlamıştır. Bu özellikleriyle diğer “Kiliseler”den ayrılmıştır.

IV. Yüzyılın başlangıcından beri Ermeniler, kendi kaderleriyle “Kilise”nin kaderini birbirinden ayırmamış ve Kiliseyi bir araya gelmenin, benliklerini muhafaza etmenin bir vasıtası görmüştür. Bunun yanında Kilise; hem bir toplanma yeri, hem bir sığınma yeri ve hem de kendilerini maziye bağlayan örf, dil, edebiyat gibi şeylerin sadakatle korunduğu bir yer kabul edilmiştir. Bu durum, günümüze kadar, ayakta kalabilmenin “fâtihi milletler”in içinde asimile olmamaya bir sebep sayılmıştır.

Yapılan araştırmalar; bağımsız bir devlete sahip olmadan, farklı ortamlarda, değişik din ve milliyetten çeşitli devletlerin hakimiyetleri altında yaşamalarına rağmen,

Ermenilerin yok olmamalarında ve bugüne kadar varlıklarını sürdürmede “Gregoryen Ermeni Kilisesi”nin önemli bir rolü olduğu ortaya çıkmıştır.⁵⁴

Ordu’da mübadele tarihine kadar, Hıristiyanlar hep olmuştur. Bunlar nüfusun büyük çoğunluğunu teşkil eden Müslümanlar tarafından, İstiklal savaşındaki ayaklanmalarına kadar hep hoşgörü görmüşler, kendi inanç ve adetlerine göre yaşamışlar, kendi okullarını açmışlar, çocuklarını bu okullar da rahatlıkla okutabilmişler, Kiliselerinde, inançlarına göre ibadetlerini rahatlıkla yapmışlardır.

Bu gerçeği Cuinet şöyle dile getiriyor : “Ordu’da 8 erkek, 2 kız okulu olmak üzere toplam 10 okul vardır. Bunlardan 3’ü Müslümanların, 4’ü Greklerin, 2’si Ermenilerin, 1 de Protestanlarındır.”⁵⁵

Hıristiyanların Ordu’daki varlığını salnamelerden de öğreniyoruz. 1881-1882, 1892 nüfus sayımına göre Ordu’daki nüfusun dinlere göre dağılımını Karpat şu şekilde ifade etmektedir:

“Müslüman : 39596 kadın, 40175 erkek

Rum : 4702 kadın 5696 erkek

Ermeni : 3586 kadın 3966 erkek

Protestan : 146 kadın 142 erkek, olmak üzere toplam : 48030 kadın, 49979 erkek olmak üzere 98009 kişi yaşamaktadır.”⁵⁶

Yine Karpat’a göre 1914 genel nüfus sayımına göre Ordu’daki Hıristiyanların varlığı ve nüfus dağılımı şu şekildeydi :

111.421 Müslüman, 18.505 Rum, 12.349 Ermeni, 5 Ermeni Katolik, 1.211 Ermeni Protestan”⁵⁷ nüfus yaşamaktadır.

Şemsettin Sami de eserinde Ordu’da Hıristiyanların varlığını şu şekilde göstermektedir : “Vaktiyle Bucak Kazası denilmekte iken, sonra ahalinin müracaatı üzerine, Ordu Kazası diye isimlenmiştir. Bu kaza Ordu kasabasıyla civarlarında başka, Bolaman, Perşembe, Ulubey, Hapsamana, Aybastı adlarıyla beş nahiyeyi içine alan

⁵⁴ . Küçük, 2-3.

⁵⁵ . Cuinet, I, 80.

⁵⁶ . Karpat, 138-139.

⁵⁷ . Karpat, 180.

99333 ahalisi vardır. Bunların 80.000 yakın miktarı Müslüman, azı da Rum ve Ermeniydi.⁵⁸

Ordu İlinde bu mübadele sonunda nüfusun tamamına yakını Müslüman ve Türk olmuştur. Bu mübadeleden sonra Ordu'da Rum asıllı vatandaş hiç kalmamıştır. Ermeni asıllı birçok vatandaş kalmış ve burada yaşamaya devam etmişlerdir. Bu Ermeni asıllı vatandaşların çoğu Müslümanlığı kabul ederek halende diğer Müslümanlar gibi yaşamaya devam etmektedirler.

Bizim araştırma ve incelemelerimize göre, Müslümanlığı kabul etmeyip dönmeyen yedi aile kalmıştır. Bu ailelerden ölenlerin cenazeleri kendi adetlerine göre kaldırılıyor. Cenaze namazı kılmıyorlar. Mezarlıkta kendilerine has özel yerleri var, cenazelerini bu özel yerlere gömüyorlar. Bu Ermeni asıllı Müslüman olmayan yedi aileden birisi merkezde eczacı, birisi tapu memuru olarak çalışmıştır. Diğerleri ticaretle uğraşıyorlar. Bu aileler, 1980'den sonra İstanbul'a yerleşmişler ve orada yaşıyorlar.

Bu Ermeni asıllı vatandaşlardan birisi, iki kızını Ordu'da kimse almadığı için İstanbul'a göçmüş, kızlarını İstanbul'da everdikten sonra orada yaşamaya devam etmişlerdir.

⁵⁸ . Şemsettin Sâmî, Kâmûsü'l- A'lâm, Ankara, 1996, II, 586.

3- İslâmiyet ve Mezhepleri : Kelime anlamı teslim olmak, itaat etmek, boyun eğmek olan İslâm, Allah Tarafından Hz. Muhammed (s.a.v.) vasıtasıyla insanlığa gönderilen son ilahî dinin ismidir. Adını kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'den alan İslâm Dini, belli bir milletin ve bölgenin dini olmayıp evrensel bir dindir.⁵⁹ İslâm'ın ana kaynağı, vahyedilişinden itibaren yazı ve ezber yoluyla muhafaza edilen ve aslı değişmeden günümüze kadar gelen Kur'an-ı Kerim'dir.⁶⁰ İkinci kaynak ise, Kur'an'daki ayetlerin daha iyi anlaşılması ve ibadetlerin yapılış şekillerini belirten Hz. Muhammed'in sünnetleridir.⁶¹

İslâm Dininin iman esasları altı maddede toplanmıştır. Bunlar; Allah'a, Meleklerle, Kitaplara, Peygamberlere, Ahiret Gününe, Kaza ve Kadere imandır. İman esaslarını dili ile söyleyen, kalbiyle tasdik eden kişi, Hz Muhammet'in "Cibril Hadisinde" belirttiği, Kelime-i Şahadet getirmek, namaz kılmak, oruç tutmak, zekat vermek ve hacca gitmekten ibaret olan İslâm'ın beş şartına uymakla, Allah'a karşı ibadet görevini yerine getirmiş olur.⁶² İslâm'da Cuma namazı ve Hac ibadeti haricindeki ibadetlerde belli bir mekan şartı yoktur. Hz. Muhammet'in peygamberliği zamanında (612-632) Arap yarımadasının tamamına hakim olan İslâmiyet, O'nun vefatından sonraki dört halife, Emevi ve Abbasiler dönemlerinde, Mezopotamya, Türkistan, Kuzey Afrika ve İspanya'da yayılmıştır.⁶³ VII. Yüzyıldaki Müslüman Arap fetihlerinin Türkistan bölgesine ulaşması, Türklerin İslâmiyet'i tanımalarını sağlamış, ancak Emevî hanedanının takip ettiği siyaset yüzünden aradaki münasebet dostça olmamıştır.⁶⁴

Abbasi Devletinin olumlu siyaseti Türklerin Müslümanlığı kabul etmesini kolaylaştırmıştır. Özellikle ticaret amacıyla Orta Asya'ya gelen mutasavvıfların faaliyetleri, İslâmiyet'in Türkler arasında yayılmasını sağlamıştır. Nihayet X. Yüzyılda Türkler, büyük bir çoğunlukla İslâmiyet'i kabul etmiş ve kurdukları devletlerle İslâm aleminde parçalanmaya başlayan siyasi birliğin tekrar kurulmasını sağlamışlardır. Ayrıca etkili Şiî propagandasına karşı Ehl-i Sünnet itikadının güçlenmesi için medreseler kurmuşlar ve bu sayede İslâm aleminde sünî inancın kökleşmesini temin

⁵⁹ . Tümer183.

⁶⁰ . Sarıkcıoğlu2 77.

⁶¹ . Mehmet Aydın, "İslâm Dini", *Din Fenomeni*, Konya, 1993, 383.

⁶² . Tümer184.

⁶³ . Aydın, 375-376.

⁶⁴ . İbrahim Kafesoğlu, "İlk Türk-İslâm Siyasi Teşekkülleri", *Türk Dünyası El Kitabı I*, Ankara, 1992, 237-238.

etmişler, kurdukları Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devletleriyle de İslâmiyet'i Anadolu ve Avrupa'ya kadar yaymışlardır.⁶⁵

Hz. Muhammed, Müslümanların karşılaştıkları problemleri ve Kuran'da anlayamadıkları hususları bizzat kendisi açıklayarak meseleleri çözüyordu. Ancak Hz. Peygamber'in vefatı ile birlikte vahyin kesilmesi, meselelerin tek kişi tarafından çözümlenme durumunun ortadan kalkmasına neden olmuştu. Hilafet tartışmaları, iç savaşlar, farklı kültürlere sahip milletlerin Müslüman oluşu v.b. sebepler sonucu İslâm aleminde birtakım fikir ayrılıkları ortaya çıkmış ve hicrî I. yüzyılda, iman esasları ve buna bağlı konuların farklı yorumlanmasından itikadi mezhepler ortaya çıkmıştır.⁶⁶

Sahabe döneminden sonra kitap ve sünnetten tek başlarına hüküm çıkaran âlimlerin ibadetle ilgili meselelere çözüm getirmek için izledikleri metod farklılıklarından dolayı, hicrî II. ve III. Asırlarda fikhî mezhepler ortaya çıkmıştır. Bu mezhepler Ehl-i sünnet ve Bid'at mezhepler olarak ikiye ayrılmaktadır.⁶⁷

Ehl-i Sünnet olarak değerlendirilen itikadi mezhepler, Kur'an ve sünnete uygun olarak meseleleri açıklayan Selefiye, Maturidiye ve Eş'ariye mezhepleridir. Selefiye mezhebi Müslümanlar arasında % 1-2 gibi, çok az taraftar bulmuştur. İslâm dünyasında Hicri II. asırdan itibaren ortaya çıkan akılcı bid'at mezheplere karşı Selefiye'nin metodlarıyla karşı koymak güçleşince, Kur'an ve Sünnetle birlikte akli açıklamalara da yer veren Maturidiyye ve Eş'ariyye mezhepleri ortaya çıkmıştır.⁶⁸ Ehl-i sünnet dışı mezheplerden başlıcaları ise, Haricilik, Şia ve kolları, Mutezile, Mürcie ve Cebriyye'dir.⁶⁹ Ehl-i Sünnet olarak değerlendirilen fikhî mezhepler, Hanefî, Şafiî, Malikî ve Hambeli mezhepleridir. Maliki mezhebi Hicaz, Kuzey Afrika, Tunus ve Fas'ta yaygındır. Bugün en az mensubu bulunan Hambeli mezhebi, genel olarak Hicaz, Suriye ve Irak'ta yayılmıştır. Şafiî mezhebi bu iki mezhebe göre çok sayıda Müslüman'ın tabii olduğu bir mezhep olup, genellikle Mısır, Hicaz, Hindistan, Irak ve Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yayılmıştır. Fikhî mezhepler içinde İslâm dünyasında en fazla mensubu olan Hanefî mezhebi ise, Irak, Türkiye,

⁶⁵ . Hüseyin G. Yurdaydın, *Türkiye'nin Dinî Tarihine Umumî Bir Bakış*, Ankara, 1962, 109.; Carl Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi* (Çev. Neşet Çağatay), Ankara, 1992, 142,146.

⁶⁶ . Ethem Ruhi Fırlalı, *Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri*, Ankara, 1996, 56-59.

⁶⁷ . Hayrettin Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul 1989, 171,180.

⁶⁸ . Yusuf Şevki Yavuz, "Ehl-i Sünnet", *T.D.V.İ.A. C.X*, İstanbul 1994, 527-529.

⁶⁹ . Yusuf Şevki Yavuz, "Ehl-i Bid'at", *T.D.V. İ.A. C.X*, İstanbul 1994, 502.

Türkistan, Afganistan, Kafkasya, Hindistan, Çin, Mısır, Suriye ve Güney Afrika'da yaygındır. Yarı milyar'a yakın insan tarafından benimsenmiştir.

Zâhirilik, Şia'nın kollarından Zeydiyye ve Caferiyye gibi mezhepler, Ehl-i Sünnet dışı fikhî mezhepler olarak kabul edilmektedir.⁷⁰

B. XX. YÜZYILDA ORDU İLİNDEKİ NÜFUSUN DİNLERE GÖRE DURUMU

1870 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre, Ünye ve Fatsa'da toplam 25.019 erkek nüfus yaşamaktaydı. Ünye'de 10.972, Fatsa'da 10.717 olmak üzere, toplam 21.689 olan Müslüman erkek büyük çoğunluğu oluşturmaktaydı.

1870 Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde, Ünye ve Fatsa'daki erkek nüfusun etnik ve dini dağılımı şöyleydi:⁷¹

Topluluk Adı	Ünye	Fatsa	Toplam
Müslüman	10.972	10.717	21.689
Rum Ortodoks	1.501	284	1.785
Ermeni Gregoryen	1.253	292	1.545
Toplam	13.726	11.293	25.019

1872 Trabzon Vilayet Salnamesi ise, toplam 3.474 hanesi olan Ordu Kazasındaki toplam erkek nüfusu 11.454 olarak vermektedir. Bunun 7.651'i Müslüman, 250'si Gürcü idi. 1872 Trabzon Vilayet Salnamesinde, Ordu Kazasının 11.354 toplam erkek nüfusun dağılımı şöyleydi.⁷²

Topluluk Adı	Erkek Nüfus	Hane
Müslüman	7.651	2.511
Gürcü	250	30
Rum Ortodoks	2.108	535
Ermeni Gregoryen	1.445	398
Toplam	11.454	3.474

Aynı Salnameye göre, Fatsa'da da, 11.426'sı Müslüman olmak üzere, toplam 12.449 erkek yaşamaktaydı. Bu dönemde, Fatsa'da 87 köy, 3.997 hane vardı.

1878'de ise, Ordu'nun toplam erkek nüfusu 14.000'e yaklaşmaktaydı. Bu nüfusun 9.111'i Müslüman idi. Ordu'dan sonra en kalabalık Müslüman nüfus, 6.591

⁷⁰ . Karaman, 239-248.

⁷¹ . Y.A. IX,6264.

⁷² . Y.A. IX,6264.

kişi ile Perşembe'de yaşamaktaydı. Rum Ortodokslar ile Ermeni Gregoryenler'in en yoğun buldukları yerleşim yeri de, yine Ordu idi.

1878 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde, Ordu Kazası'nın Toplam Erkek Nüfusunun Etnik ve Dinlere Göre Dağılımı⁷³

Yer Adı	Müslüman	Rum	Ermeni	Toplam
Ordu Kazası	9.111 2.	626	1.991	13.728
Perşembe	6.591	214	261	7.066
Gölköy	4.783	926	27	5.736
Ulubey	3.926	218	875	5.019
Bolaman	4.165	327	176	4.668
Toplam	28.576	4.311	3.330	36.217

1887'de, Ordu Kazası'ndaki toplam nüfus, 79.598'i Müslüman olmak üzere 100.000'e yaklaşmıştı. 1887 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde , Ordu Kazası'nın kadın-erkek nüfusunun etnik ve dinlere göre dağılımı şöyleydi:⁷⁴

Topluluk Adı	Nüfus		Toplam
Müslüman,	Erkek 39.929	Kadın 39.669	79.598
Rum,	Erkek 5.769.	Kadın 4.724.	10.493
Ermeni,	Erkek 4.102.	Kadın 3.604.	7.706
Yabancı,	Erkek 937.	Kadın 600.	1.537
	Toplam:		99.334

Cuinet'ye göre, 1890 başlarında, Ordu Merkez Nahiyesi'nde, 16.415'i erkek ve 15.681'i kadın olmak üzere, toplam 32.096 kişi yaşıyordu. Bu rakam, Ordu Kazası'nın 97.794 olan toplam nüfusunun 1/3'nü oluşturmaktaydı. Ordu merkezinden sonra kazanın en kalabalık yerleşim yeri, 17.209 toplam nüfusla Perşembe idi. Ordu Kazası genelinde, kadın-erkek nüfus oranları aşağı yukarı eşitti.

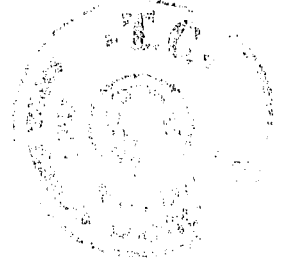
Cuinet'de Ordu Kazası'nın kadın-erkek nüfusunun dağılımı şöyleydi:⁷⁵

Yer Adı	Erkek	Kadın	Toplam
Ordu Merkez Nahiyeye	16.415	15.681	32.096
Perşembe	8.643	8.566	17.209
Bolaman	6.946	6.383	13.329

⁷³ . Y.A. IX,6265.

⁷⁴ . Y.A. IX,6264.

⁷⁵ . Vital Cuinet, La Turquie D'asie, C. I, Paris,s,79.

Ulubey	5.674	5.494	11.168
Hapsamana	6.784	6.577	13.325
Aybastı	5.461	5.206	10.667
Toplam	49.887	47.907	97.794

Cuinet'nin verilerine göre, toplam nüfusu 10.000 olan Ünye Kasabası'nda 3.000 Müslüman, 5.000 Rum Ortodoks ve 2.000 Ermeni yaşamaktaydı. Aynı verilere göre, Ünye Kazası'nın toplam 40.000 olan nüfusunun etnik ve dinlere göre dağılımı şöyleydi.⁷⁶

Topluluk Adı	Nüfus
Müslüman	25.000
Rum Ortodoks	8.000
Göçmen Gregoryen	5.000
Ermeni	2.000
Toplam	40.000

Cuinet, 1890 başlarında Fatsa Kazası'nın toplam nüfusunu ise 28.200 olarak vermektedir.

1881/1882-1893 nüfus sayımları Ordu, Ünye ve Fatsa'nın kadın-erkek nüfuslarının etnik ve dinlere göre dağılımını vermektedir. Bu verilere göre, XIX. yy'ın sonlarında, Ordu ve çevresinin toplam nüfusu 178.708 idi. Bunun 150.000'i aşkın bölümünü Müslümanlar oluşturmaktaydı.

1881/ 1882-1893 Osmanlı Nüfus Sayımlarında, Ordu , Ünye ve Fatsa Kazalarının Kadın- Erkek Nüfusunun Etnik ve Dinlere Göre Dağılımı Şöyledir.⁷⁷

Topluluk Adı	Ordu	Ünye	Fatsa	Toplam
Müslüman				
Kadın	39.596	21.348	13.739	74.683
Erkek	40.175	21.960	14.156	76.291
Rum Ortodoks				
Kadın	4.702	1.781	706	7.189
Erkek	5.696	1.914	946	8.556
Ermeni Gregoryen				
Kadın	3.586	1.662	354	5.602
Erkek	3.966	1.973	448	6.387

⁷⁶ . Cuinet, I, 80.

⁷⁷ . Y.A. IX, 6265.

Toplam				
Kadın	47.884	24.791	14.799	87.474
Erkek	49.837	25.847	15.550	91.234
Genel Toplam	97.721	50.638	30.349	178.708

Ordu yöresinin bu üç önemli kazası arasında en kalabalık olanı, toplam 97.721 nüfusla Ordu idi. Bunun da yaklaşık 80.000'i Müslüman idi.

Aynı dönemde, toplam nüfusu 50.638 olan Ünye'de 43.308 Müslüman; toplam nüfusu 30.349 olan Fatsa'da ise, 27.895 Müslüman yaşamaktaydı. Müslümanlar dan sonra ikinci büyük etnik ve dini grup Rum Ortodokslar idi. Bu dönemde, Ordu'da 10.398; Ünye'de 3.695 ve Fatsa'da 1.652 Rum Ortodoks yaşamaktaydı. 1881/ 1882-1893 verilerine göre, XIX. yy'ın sonunda, Ordu, Ünye ve Fatsa'da etnik ve dini gurupların kadın-erkek nüfus oranları genellikle birbirlerine yakındı.

1881/ 1882-1893 nüfus sayımlarına göre, Ordu Kazası'nda, 146'sı kadın ve 142'si de erkek olmak üzere toplam, 288 Protestan da yaşamaktaydı.

1902'de, Ordu Kazası'nın nüfusu 117.086'ya çıkmıştı. 1902 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre, XX. yy'ın başlarında, Ordu Kazası'nda 93.139 Müslüman ve 13.736 Rum Ortodoks yaşamaktaydı. 1902 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde Ordu Kazası nüfusunun etnik ve dini guruplara dağılımı şöyleydi:⁷⁸

Toplum Adı	Nüfus
Müslüman	93.139
Rum Ortodoks	13.736
Ermeni Gregoryen	9.702
Protestan	509
Toplam	117.086

1904 Trabzon Vilayet Salnamesi ise o dönemde küçük bir yerleşim yeri olan Ordu Kasabası'nın nüfus dökümünü vermektedir. Bu salnameye göre, Ordu merkezinin toplam nüfusu 20.000'i bulmuyordu.

Bu dönemde, Ordu'da yaklaşık 11.000 Müslüman, 5.000'i aşkın Ermeni Gregoryen, 1.000'den az Rum Ortodoks ve 500'ü aşkın Protestan vardı.

⁷⁸ . Y.A. IX,6525.

1904 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde, Ordu Kasabasındaki kadın- erkek nüfusun etnik ve dinlere göre dağılımı şöyledi:⁷⁹

Topluluk Adı	Nüfus
Müslüman	
Kadın	5.487
Erkek	5.500
Rum Ortodoks	
Kadın	417
Erkek	479
Ermeni Gregoryen	
Kadın	2.861
Erkek	2.867
Protestan	
Kadın	276
Erkek	250
Toplam	
Kadın	9.041
Erkek	9.096
Genel Toplam	18.137

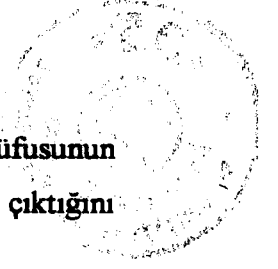
1904 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre, XX. yy.'ın ilk yıllarında, büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu, Ünye'de 45.821; Fatsa'da ise 32.371 toplam nüfus vardı.

1904 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde ,Ünye ve Fatsa'nın 1901'deki toplam nüfuslarının etnik ve dinlere göre dağılımı şöyledi:⁸⁰

Topluluk Adı	Ünye	Fatsa	Toplam
Müslüman			
Erkek	17.458	15.010	32.468
Kadın	18.886	14.430	33.316
Rum Ortodoks			
Erkek	2.323	1.032	3.355
Kadın	2.388	1.012	3.400
Ermeni Gregoryen			
Erkek	2.478	446	2.924
Kadın	2.288	441	2.729
Toplam			
Erkek	22.259	16.488	38.747
Kadın	23.562	15.883	39.445
Genel Toplam	45.821	32.371	78.192

⁷⁹ . Y.A. IX,6525.

⁸⁰ . Y.A. IX,6525.

S.Shaw'un verileri 1885-1914 döneminde, Ordu Kazası'nın toplam nüfusunun 92.721'den 142.275'e; Müslümanlar'ın nüfusunun ise, 79.771'den 111.421'e çıktığını göstermektedir.

1885-1914 döneminde Ordu Kazası'nın nüfusunun etnik ve dinlere göre dağılımının değişimi şu şekilde gerçekleşiyor.⁸¹

Topluluk Adı	1885	1914
Müslüman	79.771	111.421
Rum Ortodoks	10.398	18.505
Ermeni Gregoryen	7.552	12.349
Toplam	97.721	142.275

1870 Sivas Vilayet Salnamesi, Mesudiye Kazası'nda 139 köy ve 3.174 hane bulunduğunu yazmaktadır. Aynı Salnameye göre, Mesudiye'de 10.922'si Müslüman ve 1.116'sı da Müslüman olmayan, toplam 12.038 erkek nüfus yaşamaktaydı.

1881/ 1882-1893 nüfus sayımları Mesudiye'nin toplam nüfusunun 30.000'i aştığını göstermektedir. Bu dönemde, Mesudiye'nin nüfusunun 27.000'i aşkın bölümünü Müslümanlar oluşturmaktaydı. Sayım sonuçlarına göre, Mesudiye'nin toplam nüfusunun etnik ve dinlere göre dağılımı şöyleydi.⁸²

Topluluk Adı	Kadın	Erkek	Toplam
Müslüman	12.224	14.998	27.222
Rum Ortodoks	1.479	1.658	3.137
Ermeni Gregoryen	86	132	218
Toplam	13.789	16.788	30.577

XIX. yy'ın sonlarında Ordu, Karadeniz Kıyısında, doğudan Giresun Kazası, batıdan Samsun(Canik) Sancağı ve güneyden de Sivas Vilayeti ile çevrili bir kazaydı. Bu dönemde Ordu, Ünye ve Fatsa kaymakamlarla yönetiliyordu. Müslümanların dini hizmetlerini imam ve naipeler görmekteydi.

Cuinet,1890 başlarında,Ordu'nun 5,Ünye'nin ise 1 nahiyesi olduğunu yazmaktadır. Perşembe,Ulubey, Bolaman, Hapsamana,Aybastı (Ordu), Karakuş (Ünye),

⁸¹ . Y.A. IX,6525.

⁸² . Y.A. IX, 6525.

Cuinet'ye göre, Ordu Kazası'nın, ayrıca 309 köyü ve toplam 16.485 hanesi vardı. Merkez Nahiyenin ise 99 köyü ve 6.163 hanesi bulunmaktaydı.⁸³

1880 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre, Ordu'da 1 hükümet konağı, 30 cami, 15 çeşme, 4 medrese, 65 mezarlık, 24 kilise, 105 değirmen, 31 fırın, 732 dükkan ve 3 hamam vardı. Aynı Salnameye göre, Ünye'de 1 hükümet konağı, 56 cami, 77 çeşme, 1 köprü, 4 medrese, 2 tekke, 156 mezarlık, 12 kilise, 141 değirmen, 2.120 fırın, 660 dükkan, 9 han ve 4 hamam vardı. 1880'de Fatsa'da 1 hükümet konağı, 61 cami, 151 çeşme, 14 medrese, 118 mezarlık, 11 kilise, 131 değirmen, 1.278 fırın ve 171 dükkan bulunuyordu.⁸⁴

1903 Trabzon Vilayet Salnamesi, XX. yy'ın ilk yıllarında, Ordu Kazası'nın taşınmaz mallarının dökümünü vermektedir. Bu Salnameye göre, Ordu Kazası'nın toplam hane sayısı 18.594 idi. Ayrıca, Ordu'da 1 kışla, 1 askerlik dairesi, 1 redif deposu, 143 cami ve mescit, 22 medrese, 1 tekke, 9 kilise, 1 hastane, 2 eczane, 16 han ve 2 hamam vardı.⁸⁵

1. 1900- 1923 Yılları Arası

Bu yıllara ait bilgileri Cuinet'ten, Trabzon Vilayet Salnamelerinden, Karpat'tan, Şemsettin Sami'den öğreniyoruz.

Cuinet'e göre 1800'lü yılların sonu ve 1900'lü yılların başlarına doğru Ordu Merkez Nahiyede, 16.415'i erkek ve 15.681'i kadın olmak üzere, toplam 32.096 kişi yaşıyordu. Bu rakam, Ordu Kazasının 97.794 olan toplam nüfusunun 1/3'nü oluşturmaktaydı. Ordu merkezinden sonra en kalabalık yerleşim yeri, 17.209 toplam nüfusla Perşembe idi. Ordu Kazası genelinde, kadın erkek nüfus oranı aşağı yukarı eşitti.

Cuinet'de Ordu Kazası'nın kadın- erkek nüfusunun dağılımı şöyleydi:⁸⁶

Yer Adı	Erkek	Kadın	Toplam
Ordu Merkez Nahiye	16.415	15.681	32.096
Perşembe	8.643	8.566	17.209
Bolaman	6.946	6.383	13.329
Ulubey	5.674	5.494	11.168

⁸³ . Cuinet, I, 79.

⁸⁴ . Y.A. IX, 6266.

⁸⁵ . Y.A. IX, 6266.

⁸⁶ . Cuinet, I, 80.

Hapsamana	6.748	6.577	13.325
Aybastı	5.461	5.206	10.667
Toplam	49.887	47.907	97.794

Cuinet'nin verilerine göre, toplam nüfusu 10.000 olan Ünye Kasabası'nda 3000 Müslüman, 5000 Rum Ortodoks, 2000 Ermeni yaşamaktaydı. Aynı verilere göre Ünye Kazasının toplam 40.000 olan nüfusunun etnik ve dinlere göre dağılımı şöyleydi.⁸⁷

Topluluk Adı	Nüfus
Müslüman	25.000
Rum Ortodoks	8.000
Göçmen Gregoryenler	5.000
Ermeni	2.000
Toplam	40.000

Cuinet, aynı tarihlerde Fatsa Kazası'nın nüfusunu ise 28.200 olarak vermektedir.⁸⁸

1902'de, Ordu Kazası'nın nüfusu 117.086'ya çıkmıştı. 1902 Trabzon Vilayet Salnamesine göre, XX. yy'ın başlarında, Ordu Kazasında 93.139 Müslüman ve 13.736 Rum Ortodoks yaşamaktaydı.

1902 Trabzon Vilayet Salnamesinde Ordu Kazası nüfusunun etnik ve dinsel dağılımı şöyleydi.⁸⁹

Topluluk Adı	Nüfus
Müslüman	93.139
Rum Ortodoks	13.736
Ermeni Gregoryen	9.702
Protestan	509
Toplam	117.086

1904 Trabzon Vilayet Salnamesi ise o dönemde küçük bir yerleşim yeri olan Ordu Kasabasının nüfus dökümünü vermektedir. Bu salnameye göre, Ordu merkezinin toplam nüfusu 20.000'ni bulmuyordu.

Bu dönemde, Ordu'da yaklaşık 11.000 Müslüman, 5.000'ni aşkın Ermeni Gregoryen, 1.000'den az Rum Ortodoks ve 500'ü aşkın Protestan vardı.

⁸⁷ . Cuinet, I., 80.

⁸⁸ . Cuinet, I., 80.

⁸⁹ . Y.A., IX, 6565.

1904 Trabzon Vilayet Salnamesinde Ordu Kazasındaki nüfusun etnik ve dinlere göre dağılımı şöyleydi.⁹⁰

Müslüman	10.987
Rum Ortodoks	896
Ermeni Gregoryen	5.728
Protestan	526
Toplam	18.137

1904 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre, XX .yy'ın ilk yıllarında, büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu, Ünye'de 45.821; Fatsa'da ise 32.371 toplam nüfus vardı.

1904 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde, Ünye ve Fatsa'nın 1901'deki toplam nüfuslarının etnik ve dinlere göre dağılımı şöyleydi :⁹¹

Topluluk Adı	Ünye	Fatsa	Toplam
Müslüman	36.344	29.440	65.784
Rum Ortodoks	4.711	2.044	6.755
Ermeni Gregoryen	4.766	887	5.653
Toplam	45.821	32.371	78.192

Karpat'a göre 1893 Nüfus sayımına göre halkın etnik ve dinlere göre dağılımı şöyleydi :⁹²

Müslüman :	39.596 kadın,	40.175 erkek.
Rum :	4.702 kadın,	5696 erkek.
Ermeni :	3586 kadın,	3966 erkek.
Protestan :	146 kadın,	142 erkek.
Toplam : 98.009 kişidir.	48.030 kadın,	49.979 erkek

Yine Karpat'a göre 1914 Nüfus sayımına göre Ordu'nun etnik ve dinlere göre halkın nüfus dağılımı şöyleydi :⁹³

Topluluk Adı	Nüfusu
Müslüman	111.421
Rum	18.505
Ermeni	12.349
Katolik Ermeni	5

⁹⁰ . Y.A.,IX, 6565.

⁹¹ . Y.A.,IX,6565.

⁹² . Karpat, 138.

⁹³ . Karpat, 180.

Ermeni Protestan	1.211
Toplam	143.491

Şemsettin Sami'ye göre yaptığı incelemede Ordu Kazasıyla etrafındaki nahiyelerin toplam nüfusu 99.333 idi. Bu nüfusun 80.000'e yakını Müslüman, geriye kalanı da Rum ve Ermeni idi.⁹⁴

2. 1923- 1950 Yılları Arası

Cumhuriyetten önce pek az nüfusa sahip olduğu anlaşılan Ordu'nun Cumhuriyetten sonraki nüfus hareketlerini iki safhada incelemek yararlı olacaktır.

1- Cumhuriyetin Kuruluşundan Planlı Döneme Girildiği 1960'a Kadar Olan Dönem :

Bu dönemde, Ordu şehir nüfusunun (ilçe dahil) 1927 sayımlarına göre 16.156 dan 1960 yılında 58.134'e, köyler nüfusunun ise 185.146 dan 339.532'ye yükseldiği görülür. Rakamların tetkikinden, bu dönemde şehir nüfusunun üç, köy nüfusunun ise iki kat arttığı görülür.⁹⁵

Bu dönemde şehir nüfusu 58.134 den 117.449'a yükseldiği, kırsal alandaki nüfusun ise 411.345 den 489.870'e yükseldiğine bakılırsa on yıl zarfında kırsal alan nüfusu %20 civarında artış kaydetmesine karşılık şehrin nüfusunun iki katına yükseldiği anlaşılır.

Her iki dönemin bir arada incelenmesi ise, İlimizde şehirleşmenin ülke ortalamasının üstünde olduğu ve bu halin son on yılda da sürat kazandığı görülür.⁹⁶

İlin nüfus gelişimini şu tablolarda görmek mümkündür.

1927 Yılı

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	8.209	104.795	113.004
Fatsa	2.504	35.383	37.887
Ünye	5.443	44.968	50.411
Toplam	16.156	185.146	201.302

1935 Yılı

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	10.115	136.065	146.180
Fatsa	2.875	44.693	47.568
Mesudiye	1.572	25.117	26.689

⁹⁴ . Şemsettin Sâmî, II, 826.

⁹⁵ . Çebi, 21.

⁹⁶ . Çebi, 21.

Ünye	5.780	56.837	62.617
Toplam	20.342	162.712	283.054

1940 Yılı

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	10.192	87.700	97.892
Fatsa	3.242	69.672	72.914
Gölköy	2.569	32.693	35.262
Mesudiye	1.696	27.961	29.657
Ünye	6.635	62.657	69.292
Toplam	24.334	280.683	305.017

1945 Yılı

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	10.346	69.474	79.820
Fatsa	3.888	75.560	79.448
Gölköy	2.767	37.216	39.982
Mesudiye	1.662	30.194	31.856
Perşembe	2.011	24.349	26.360
Ünye	6.382	69.160	75.542
Toplam	27.056	305.952	333.008

1950 Yılları

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	11.913	76.686	88.599
Fatsa	5.024	84.102	89.126
Gölköy	3.370	41.218	44.588
Mesudiye	1.940	31.751	33.691
Perşembe	2.180	26.235	28.415
Ünye	8.532	79.541	88.073
Toplam	32.959	339.533	372.492

Yukarıda zikredilen Ordu ili ve ilçelerine ait, 1927, 1935, 1940, 1945 ve 1950 yıllarına ait verilen nüfusun tamamı Müslüman ve Türk'tür. Aynı zamanda ehli sünnet çizgisinde olan Hanefi Mezhebine mensupturlar.

3. 1950'den Günümüze Kadar

1955 Yılında Ordu İli ve İlçelerinin Nüfus dağılımı şu şekildeydi :

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	14.933	80.871	95.804
Akkuş	678	29.595	30.273
Fatsa	5.829	92.625	98.454
Gölköy	4.161	45.981	50.142
Mesudiye	2.220	32.829	35.049
Perşembe	2.592	27.954	35.146
Ünye	9.242	58.177	67.419
Toplam	39.655	368.032	407.687

1960 Yılı Ordu İli ve İlçelerinin Nüfus Dağılımı Şöyleydi :

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	20.029	65.334	85.363
Akkuş	1.488	33.225	34.713
Aybastı	2.129	23.763	25.892
Fatsa	6.841	62.358	69.199
Gölköy	4.930	26.825	31.755
Korgan	2.274	18.368	20.642
Kumru	275	23.076	23.351
Mesudiye	2.511	36.353	38.864
Perşembe	3.284	32.150	35.434
Ulubey	3.023	23.539	26.562
Ünye	11.350	66.254	77.604
Toplam	58.134	411.345	469.379

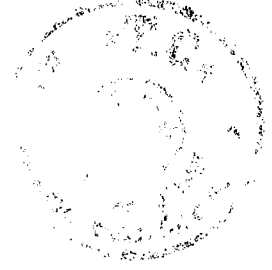

1965 Yılı Ordu İli ve İlçelerinin Nüfus Dağılımı Şöyleydi :

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	27.303	73.693	100.996
Akkuş	1.624	37.906	39.539
Aybastı	10.231	20.140	30.371
Fatsa	9.738	71.238	80.976
Gölköy	5.852	32.740	38.592
Korgan	6.966	16.554	23.520
Kumru	3.215	23.468	26.683
Mesudiye	2.547	35.265	37.812
Perşembe	5.285	36.158	41.443
Ulubey	3.569	27.687	31.256
Ünye	15.039	77.645	92.684
Toplam	91.369	452.494	543.863

1970 Yılında Ordu İli ve İlçelerinin Nüfus Dağılımı Şöyleydi :

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	38.522	77.553	116.075
Akkuş	2.016	41.781	43.734
Aybastı	11.600	24.226	35.826
Fatsa	14.656	79.313	93.969
Gölköy	6.798	37.968	44.766
Korgan	7.956	18.227	26.183
Kumru	4.001	25.169	29.170
Mesudiye	3.434	32.147	35.581

Perşembe	6.587	37.272	43.859
Ulubey	3.939	29.778	33.717
Ünye	17.940	86.499	104.439
Toplam	117.449	489.870	607.319

1970 genel nüfus sayımına göre toplam nüfusun %80,7 si bucak ve köylerde, %19,3 ü de şehirde oturmaktadır.

1927- 1970 yılları arasında, özellikle 1960 dan sonra şehirde toplanan nüfusun hızla arttığı görülmektedir. Halkta şehirleşmeye doğru bir eğilimin olduğu görülmektedir.

1980 Genel Nüfus Sayımına göre Ordu Merkez ve Köylerinin nüfusu şöyledi :⁹⁷

İlçe Adı	Şehir	Köy	Toplam
Ordu	52.785	80.165	132.950
Akkuş	4.139	45.018	49.157
Aybastı	13.517	31.482	44.999
Fatsa	22.405	90.094	112.499
Gölköy	12.158	46.361	58.518
Korgan	11.076	20.063	31.139
Kumru	6.911	28.524	35.435
Mesudiye	4.940	29.324	34.264
Perşembe	7.263	41.048	48.311
Ulubey	6.399	33.423	39.822
Ünye	28.227	98.213	126.440
Toplam	169.820	543.715	713.535

1990 yılı Nüfus sayımına göre ilin toplam nüfusu 830.105. olup; bunun 336.820.'si şehirde, 493.285.'i köylerde yaşamaktadır. Bu nüfusun %41'nin şehirde, % 59'nun köylerde yaşadığının göstergesidir. İlin nüfus yoğunluğu 138 kişi/ km² dir. Nüfus artış hızı ise yıllık % 0.1798 dir. Genellikle merkez ilçe ve diğer ilçelerde nüfus yoğun olup bu merkez ilçelerden sonra dağınıklık arz etmektedir. Köy yerleşmelerinin dağınık olması , sosyal hizmetlerin dağınık köylere götürülmesi zaman kaybına sebep olduğu gibi ekonomik yük getirmektedir. Bu dağınıklık halkın tarımdan gelir teminini zorlaştırmakta insan gücüne sebep olmaktadır.

Nüfusun % 95'nin okuryazar olduğu, bunlardan %39'nun ilkökul, %43'nün orta ve lise, % 11'inin yüksek öğrenim gördüğü tahmin edilmektedir. Okuryazar olmayan %5'lik kesimin içinde kadınların çoğunluğu oluşturduğu anlaşılmaktadır.

⁹⁷ . T.C.D.İ.E.G.M.,1980 Genel Nüfus Sayımı, Ankara, 1984, 20.

Mevcut nüfusun % 70'i geçimini tarımdan sağlamaktadır. En önemli tarım ürünü fındıktır. Bu bölümde gizli işsizliğin mevcut olduğu sanılmaktadır. Kalan nüfusun % 22'sinin hizmet sektöründe, % 8'nin sanayide istihdam olduğu tahmin edilmektedir. Kültürel etkinliklere süreklilik ve yoğunluk görülür. Kıyı halkının denizle güçlü bir bağı vardır. Kıyı nüfusunun % 30'u geçimini deniz ürününden sağlamaktadır.

1990 yılı nüfus sayımına göre il ve ilçe merkezlerinde kesin nüfus dağılımı şu şekildedir.⁹⁸

İlçeler	Şehir	Köyler	Toplam
Ordu	102.107	39.968	142.075
Akkuş	6.266	42.652	48.889
Aybastı	17.143	15.309	32.452
Çamaş	10.430	4.901	15.331
Çatalpınar	4.630	12.535	17.165
Çaybaşı	6.526	15.195	21.721
Fatsa	39.467	55.322	94.789
Gölköy	18.149	35.747	53.896
Gülyalı	4.536	5.614	10.150
Gürgentepe	17.076	21.329	38.405
İkizce	6.078	22.087	28.165
Kabadüz	4.866	10.823	15.689
Kabataş	8.669	12.666	21.335
Korgan	13.171	23.528	36.699
Kumru	10.774	28.819	39.593
Mesudiye	4.047	18.739	22.786
Perşembe	9.963	34.165	44.128
Ulubey	10.116	27.582	37.698
Ünye	42.836	66.303	109.139
Toplam	336.820	493.285	830.105

⁹⁸ . T.C.D.İ.E.G.M., 1990 Genel Nüfus Sayımı, Ankara, 1993, 25.

İKİNCİ BÖLÜM

ORDU İLİNİN GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI

A- ORDU MERKEZ İLÇENİN GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI

1-Ordu Merkez İlçe

Ordu M.Ö. 3000 yılından bu yana birçok idarelerin altında el değiştirmiştir. Sıra ile Hititler, Kimmerler, Koloniler devletlerinde Sinop'ta yerleşmiş olan Miletliler, Persler, birinci defa Pont Devleti, İskender İmparatorluğu, ikinci defa Pont Devleti, Romalılar, Doğu Roma İmparatorluğu, Trabzon Rum Devleti hakimiyeti altında kalmış, 1071 tarihinde Selçukluların Malazgirt Zaferi'nden sonra bir süre yine Rum Devleti idaresi devam etmiş, 1381 yılında Hacı Emir Oğlu Süleyman Bey buraları zapt ederek idaresi altına almıştır. Ordu'nun ilk kurulduğu yer olan Bayramlı (Eskipazar) kasabasının adı bundan sonra duyulmaya ve hareket merkezi olmaya başlamıştır.

Osmanlıların Dördüncü Padişahı Yıldırım Beyazıt'ın Karadeniz Beylerini bir bayrak altında toplamak maksadıyla Samsun'u almasını müteakip Süleyman Bey'in Osmanlılara tabi olduğu görülür.

Ordu bölgesinin tamamen Osmanlı İmparatorluğunun idaresi altına girmesi 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon Rum Devletini ortadan kaldırmasıyla olmuştur.

Yavuz Sultan Selim Çaldıran Savaşı'ndan sonra (1515) Anadolu'yu yeni bölgelere ayırmış, buna göre Şebinkarahisar'a bağlı olan Ordu, Şebinkarahisar'la birlikte önce Erzincan'a, 1553 yılında yine Şebinkarahisar'la birlikte Erzurum'a, 1647 yılında da Trabzon'a bağlanmıştır. 1779 da Bayramlı'ya Bayram İli adı verilmiş, 1783 yılında yeni bir değişiklikle doğuda Giresun'nun Batlama Deresi, Batıda Bolaman Çayı, güneyde Mesudiye sınır olmak üzere bu bölge içinde kalan Aybastı, Gököy, Bolaman, Perşembe, Piraziz, Bulancak, Abulhayır ve Ulubey'le birlikte Bayramlı kasabası bir

merkez durumuna gelmiştir. Sonraları yavaş yavaş sönmeye başlayan Bayramlı Kasabası yerini Ordu Kasabasına bırakmış, 1864 yılında Bolaman, Perşembe, Ulubey, Aybastı ve Gököy bucakları bağlanarak Ordu bir ilçe haline getirilmiştir.

1865 yılında yapılan yeni il teşkilatına göre Şebinkarahisar Sivas İli'ne, Ünye ve Fatsa da Samsun'a bağlanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Trabzon düşmanlar tarafından işgal edilince vilâyet teşkilâtı bir ara Ordu'ya taşınmıştır.

1920 yılında Samsun'dan alınan Ünye ve Fatsa ilçeleri, Trabzon'a bağlı Ordu İlçesi merkez olmak üzere birleştirilmiş ve bağımsız Ordu Sancağı kurulmuştur.

1923 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonunda il olan sancakların yanı sıra Ordu Sancağı da il olmuştur.

1933 yılında Şebinkarahisar İli'nin Sivas'a bağlı bir ilçe durumuna getirilmesiyle buradan ayrılan Mesudiye İlçesi 20.5.1933 tarih ve 2197 sayılı Kanunla Ordu'ya verilerek ilçe sayısı üçe yükselmiştir.

Bundan sonra aşağıda belirtildiği gibi bazı bucaklarımız ilimizin birer ilçesi olmuşlardır.

25.6.1945 tarih ve 4769 sayılı kanunla Perşembe bucağı ilçe haline getirilmiş, ancak kuruluşu 1.8.1945 tarihinde tamamlanmıştır.

Ünye İlçesi'ne bağlı Karakuş Bucağı 1.5.1954 tarih ve 6324 sayılı Kanunla Akkuş ilçesi olmuştur.

Ordu merkezine bağlı bir bucakken 25.6.1936 tarih ve 3012 sayılı Kanunla Gököy ilçe olmuştur.

Ordu Merkez ilçenin Ulubey Bucağı da 19.6.1957 tarih ve 7033 sayılı Kanunla ilçe olup kuruluşu 1.4.1958 tarihinde tamamlanmıştır.

Gököy İlçesi'nin Aybastı Bucağı 19.6.1957 tarih ve 7033 sayılı Kanunla ilçe yapılarak, teşkilatı 1.4.1958 tarihinde tamamlanmıştır.

Fatsa İlçesi'nin bucaklarından Kumru ve Korgan da 19.6.1957 tarih ve 7033 sayılı Kanunla ilçe olmuşlar, bu iki ilçenin kuruluşları da 1.4.1960 tarihinde tamamlanmıştır.

2. Merkez İlçeye Bağlı Köyler

Yerleşim Birimi Ordu merk. ve köyleri	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	102107	102107	100	-	-	-	-	-
Akçatepe	409	409	100	-	-	-	-	-
Alınca	669	669	100	-	-	-	-	-
Alisayvan	149	149	100	-	-	-	-	-
Ataköy	175	175	100	-	-	-	-	-
Aydınlık	852	852	100	-	-	-	-	-
Boztepe	830	830	100	-	-	-	-	-
Burhanettinköy	306	306	100	-	-	-	-	-
Cumhuriyet	719	719	100	-	-	-	-	-
Emenköy	228	228	100	-	-	-	-	-
Erenli	818	818	100	-	-	-	-	-
Eyüplü	906	906	100	-	-	-	-	-
Gerce	509	509	100	-	-	-	-	-
Gökömer	927	927	100	-	-	-	-	-
Günören	1349	1349	100	-	-	-	-	-
Hürriyet	386	386	100	-	-	-	-	-
Işıklı	783	783	100	-	-	-	-	-
Karaoluk	853	853	100	-	-	-	-	-
Kayabaşı	786	786	100	-	-	-	-	-
Kısacık	511	511	100	-	-	-	-	-
Kızılhisar	823	823	100	-	-	-	-	-
Kurtuluş	273	273	100	-	-	-	-	-
Mübarek	437	437	100	-	-	-	-	-
Oğmaca	524	524	100	-	-	-	-	-
Orhaniye	205	205	100	-	-	-	-	-
Ortaköy	592	592	100	-	-	-	-	-
Osmaniye	291	291	100	-	-	-	-	-
Öceli	1680	1680	100	-	-	-	-	-
Örencik	326	326	100	-	-	-	-	-
Sağırılı	241	241	100	-	-	-	-	-
Saraycık	4217	4217	100	-	-	-	-	-
Şenköy	276	276	100	-	-	-	-	-
Şenocak	324	324	100	-	-	-	-	-
Terzili	294	294	100	-	-	-	-	-
Tikenci	561	561	100	-	-	-	-	-
Topluca	415	415	100	-	-	-	-	-
Uzunmusa	716	716	100	-	-	-	-	-
Yağızlı	633	633	100	-	-	-	-	-
Yarışlı	494	494	100	-	-	-	-	-
Yukarıtepe	874	874	100	-	-	-	-	-
Zaferköy	382	382	100	-	-	-	-	-
Uzunisa	372	372	100	-	-	-	-	-
Akkesse	501	501	100	-	-	-	-	-
Alembey	281	281	100	-	-	-	-	-
Altınyurt	1051	1051	100	-	-	-	-	-
Arpaköy	578	578	100	-	-	-	-	-
Artıklı	418	418	100	-	-	-	-	-
Bayadı	1208	1208	100	-	-	-	-	-
Çavuşlar	759	759	100	-	-	-	-	-
Dedeli	397	397	100	-	-	-	-	-
Delikkaya	728	728	100	-	-	-	-	-
Eskipazar	349	349	100	-	-	-	-	-
Hatıplı	270	270	100	-	-	-	-	-
Karacaömer	1135	1135	100	-	-	-	-	-
Kayadibi	923	923	100	-	-	-	-	-
Kovancı	277	277	100	-	-	-	-	-
Kökenli	1081	1081	100	-	-	-	-	-
Övündük	86	86	100	-	-	-	-	-

Teyneli	1358	1358	100	-	-	-	-	-
Yemişli	1002	1002	100	-	-	-	-	-
Yıldızlı	451	451	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	142075	142075	100	-	-	-	-	-

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi 1990 Genel Nüfus sayımına göre 102107 si il merkezinde, 39968 ide merkeze bağlı köylerinde olmak üzere toplam 142075 kişilik nüfusa sahiptir. Tablodan da anlaşılacağı gibi nüfusun tamamı sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar. Gayrimüslim vatandaş yoktur. Alevi vatandaş yoktur.

B.ORDU'NUN İLÇELERİ VE KÖYLERİNİN GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI

1. AKKUŞ İLÇESİ

1074- 1075 arasında Anadolu Selçukluları'nın yönetimine giren ilçe, daha sonra Rum Pontus İmparatorluğu sınırları içinde kaldı. 1461'de Fatih Sultan Mehmet'in Rum Pontus Devletine son vermesiyle, Osmanlı egemenliğini tanıdı. Eskiden Karakuş adıyla anılan ve Ünye ilçesine bağlı olan bucak merkezi, 1. Mayıs. 1954'te Akkuş adını alarak Ordu'nun bir ilçesi durumuna geldi.⁹⁹

Akkuş ve çevresi Osmanlı İmparatorluğuna geçtikten sonra, yer yer yerleşme birimleri haline geldiği görülmektedir. Elde mevcut tapu kayıtlarına göre 1858-1870 tarihleri arasında Sivas Vilayetinin Samsun Sancağına bağlı Karakuş adıyla bir kaza olduğu kayıtlıdır. 1892 tarihinde bucak olarak Samsun İlinin Ünye İlçesine, 1920 yılında çıkan 69 sayılı kanunla Ordu'nun il olması üzerine Ünye ilçesiyle birlikte, bucak olarak Ordu İline bağlanmıştır. 1923 yılından 1954 yılına kadar Ordu İlinin Ünye İlçesine bağlı Karakuş Bucacı adı ile idari taksimatta yer almıştır. 4.3.1954 tarih 6324 sayılı kanunla Karakuş Bucacı, Akkuş adıyla ilçe olmuştur.¹⁰⁰

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre 6236' u ilçe merkezinde, 42653' üde köylerinde olmak üzere 48889 kişilik nüfusa sahiptir. Yaptığımız incelemelere ilçe merkezi ve köylerinin tüm nüfusu Müslüman ve Türk'tür. Ayrıca tüm nüfus sünni ve Hanefi Mezhebine mensuptur. Şafii, alevi gibi vatandaşımız yoktur. Azınlık ve gayrimüslim vatandaşımızda yoktur.

⁹⁹ . Y.A., IX, 6272.

¹⁰⁰ . Çebi, 13.

Bu bilgiler doğrultusunda ilçe merkezi ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Haneti	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	6236	6236	100	-	-	-	-	-
Alanköy	855	855	100	-	-	-	-	-
Ambargürgen	550	550	100	-	-	-	-	-
Ceyhanlı	529	529	100	-	-	-	-	-
Çaldere	1060	1060	100	-	-	-	-	-
Çamlıca	239	239	100	-	-	-	-	-
Çavdar	371	371	100	-	-	-	-	-
Çatralan	2616	2616	100	-	-	-	-	-
Çökek	894	894	100	-	-	-	-	-
Çukurköy	221	221	100	-	-	-	-	-
Dağyolu	1273	1273	100	-	-	-	-	-
Damyeri	1818	1818	100	-	-	-	-	-
Dereköy	503	503	100	-	-	-	-	-
Düğencili	886	886	100	-	-	-	-	-
Gedikli	493	493	100	-	-	-	-	-
Gökçebayır	834	834	100	-	-	-	-	-
Gürgenliyatak	682	682	100	-	-	-	-	-
Haliluşağı	1708	1708	100	-	-	-	-	-
Kabakulak	536	536	100	-	-	-	-	-
Karaçal	1473	1473	100	-	-	-	-	-
Kargı	813	813	100	-	-	-	-	-
Kemikgeriş	196	196	100	-	-	-	-	-
Ketendere	244	244	100	-	-	-	-	-
Kızılelma	2563	2563	100	-	-	-	-	-
Koçcuvas	829	829	100	-	-	-	-	-
Kurtboğaz	1830	1830	100	-	-	-	-	-
Kuşçulu	326	326	100	-	-	-	-	-
Kuzköy	4583	4583	100	-	-	-	-	-
Küleççili	328	328	100	-	-	-	-	-
Meyvalı	461	461	100	-	-	-	-	-
Murathı	297	297	100	-	-	-	-	-
Ormancık	423	423	100	-	-	-	-	-
Ortabölme	874	874	100	-	-	-	-	-
Salman	5416	5416	100	-	-	-	-	-
Seferli	2132	2132	100	-	-	-	-	-
Şahinköy	262	262	100	-	-	-	-	-
Taşoluk	371	371	100	-	-	-	-	-
Tuzakköy	738	738	100	-	-	-	-	-
Yeşilgüneycik	1161	1161	100	-	-	-	-	-
Yeşilköy	399	399	100	-	-	-	-	-
Yolbaşı	614	614	100	-	-	-	-	-
Yukarıdügencili	252	252	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	48889	48889	100	-	-	-	-	-

2. AYBASTI İLÇESİ

1071 Malazgirt Savaşından sonra, Alp Arslan'nın komutanlarından Emir Gazi Danişmend Beyliğini kurarak, Ünye, Fatsa, Aybastı ve Mesudiye yörelerini ele geçirdi. XIII. yy. başlarında Rum Pontus Devleti kurulunca, Aybastı bu devletin sınırları içinde kaldı. Fatih Sultan Mehmet'in 1461'de Rum Pontus İmparatorluğuna son vermesiyle Aybastı bu kez Osmanlı İmparatorluğuna katıldı.

Şemsettin Sami Aybastı için “Ordu Kazası’na bağlı nahiye merkezi bir kasaba”¹⁰¹der.

1923’e kadar nahiye merkezi olan, bir süre Esenli adıyla bilinen Aybastı, bu tarihten sonra Gölköy’e bağlı bir bucak, 1960’ta ise ilçe durumuna geldi.¹⁰²

Karadeniz’e paralel olarak uzanan Canik Dağlarının kuzey yamaçlarında Bolaman Irmağı’nın sol kolu üzerinde kurulmuş olan Aybastı Karadeniz’e 50 km uzaklıkta 730 metre yükseklikte çok şirin bir ilçedir. Kuzeyde Kabataş, güneyinde Reşadiye, doğusunda Mesudiye, batısında Korgan ilçeleriyle sınırdır. Bütün bu komşu ilçelerle düzenli yollarla bağlıdır. Yüzölçümü 359 km² dir. Rakım 730 metre, derinliği 27 km, genişliği 14 km dir. Bu saha içinde belediye alanı 78 km² dir. İklim ve bitki örtüsü Orta Karadeniz iklimine benzer. Yüksek kısımları ise İç Anadolu Bölgesi’nin iklimi hüküm sürer.

Aybastı ilçesi mükemmel bir orman sahasına sahiptir. Ormanların genel alanı 38.912 hektardır. Servet itibariyle kayın 556.302 m³, meşe 5.039 m³, gürgen 938 m³ tür.

İlçenin daha önceki adı “İbasda” idi. 1900 lü yıllarda Aybastı halini almıştır. Bu ismi alma siyle ilgili bir çok söylentiler vardır. En meşhuru yörenin fethi sırasında karanlık bir gecede ayın, bulutların arasından birden çıkarak ortalığı aydınlatması sonucunda işi kolaylaşan Fatihlerce Aybastı şeklinde konuşmalarından dolayı yöreye bu adın verildiği şeklindedir.

İlçenin adının Phacisane (Fatsa), Hapsamana (Gölköy), Oinoie (Ünye) gibi aynı tür isimlerden ve bu isimlerle aynı devirlerde (Pontus Krallığı Dönemi) verildiği büyük ihtimaldir. Zira ilçe topraklarında bu devirlere ait hayat izleri mevcuttur. Aybastı’nın verimli toprakları, her devirde insan topluluklarının ilgisini çekmiştir.

Yunan kaynaklarına göre Aybastı’yı da içine alan bölgede ilk egemen halk kütleleri Kalipler, Kolk, Kokonlar ve Tibaren’lerdir.¹⁰³

İlçede tarih öncesi devirlere ait Mağara yapıtları mevcuttur. Bu kavimler, uzun bir süre Hitit, Pers, Met ve Pont devletlerine bağlı olarak yöreye egemen olmuşlardır. M.S. 70 li yıllarda bölge Peçenek ve Uz Türkleri’nin akımlarına uğramış ve işgal

¹⁰¹ . Şemsettin Sami, II, 826.

¹⁰² . Y.A.,IX, 6272.

¹⁰³ . İhsan Çiçek, *Özellik ve Güzellikleriyle Aybastı*, Ordu, 1996, 20.

edilmiştir. Dillerini ve geleneklerini unutmayan bu Türk boyları daha sonra gelen Türk boyları ile bütünleşmişlerdir. Roma İmparatorluğuna bağlı unsurların Anadolu'yu ele geçirmeleri sonucu Aybastı Bölgesiyle beraber önce Sivas Dukalığı'na daha sonra da Trabzon Eyaletine bağlanmıştır. Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi sonucu M.S. 395 Aybastı Doğu Roma İmparatorluğunun topraklarında kaldı.

Ortaasya'dan kopup gelen Türk boyları üzerinde kurdukları Büyük Selçuklu Devletiyle Bizans İmparatorluğuna komşu büyük bir imparatorluk kurarak Anadolu'ya düzenlediler. 1071'de Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasıyla, Selçuklu Sultanı Alp Arslan'nın komutanlarından Artuk Bey, Afşin, Kutalmış Oğlu Süleyman Şah gibi komutanlar Aybastı'yı da içine alan geniş bir fetih hareketine başladılar. Kutalmış Oğlu Süleyman fethettiği toprakları kendilerine bağlayarak Anadolu Selçuklu Devletini kurdu. Daha sonra fetih hareketlerini genişleterek kendisine bağlı Danişmendli Beyliğini kurdu. Selçukluların taht mücadelelerinden yararlanarak bağımsızlığını ilan etti. Selçuklular ile birlikte Haçlılara karşı büyük mücadeleler verdiler. Ahmet Gazinin yerine geçen oğlu Melik Emir Gazi Beyliği'nin sınırlarını bilhassa sahile doğru genişletmek amacıyla Canik denilen bölgeye seferler düzenledi. İlk etapta doğuda Mesudiye, İskefur ve Aybastı, batı da ise Ünye, Fatsa bölgeleri Danişmendli'lerin eline geçti (1115-1134) Aybastı Canik diye bilinen yörenin Niksar'a göre ilk bölümlerindedir. Bu nedenle Türklerin eline geçen ilk yerlerdendir. Daha sonraki yıllarda bazı yerlerin Bizans'a geçmesi üzerine Danişmendli Melik Muhammet yöreye bir sefer daha düzenleyerek daha etkin hakimiyet sağlamıştır. Danişmendli Hükümdarı Emir Nizamettin Yağı basan Ünye üzerine bir sefer düzenleyerek (1157) Ünye'den itibaren Bafra'ya kadar tüm sahili ele geçirmiş, bir yıl sonra bu yer anlaşma ile vergi karşılığı Bizans'a terk edilmiştir.

Emir Muhammet'in ölümü üzerine başlayan taht kavgalarına As Devleti Sultanı Kılıçaslan Danişmendli Beyliğine son vererek topraklarına kattı. (1175) İlçe toprakları üzerinde Danişmendliler devrinde yapılan savaşlarda şehit düşmüş asker ve komutan mezarlarına rastlanmaktadır.

Moğolların Anadolu'yu işgali sonucu Anadolu Selçuklu Devleti yıkıldı. İlçenin içinde bulunduğu topraklar İlhanlı Devleti, Eratna Beyliği, Kadı Burhanettin Beyliklerinin topraklarında kaldı.

Aybastı ve yörenin dağlık oluşu fetih sırasında Türkleri çok uğraştırmış fetih uzun yıllar almıştır. Aybastı Osmanlı Padişahlarının doğuya düzenledikleri seferlerin yakınından geçmesi nedeniyle doğrudan etkilenmiştir. Yavuz Sultan Selim'in Selemen yaylasında konakladığı gibi.

Aybastı'nın idari merkeze uzaklığı ve ormanlık oluşu her devirde kanun ve asker kaçaklarının barınağı haline gelmiştir. Yerli beyler her zaman problem çıkarmışlar, bu yüzden Osmanlı Devleti yörede her zaman fazla askeri kuvvet bulundurmıştır. III. Mehmet döneminde sancak beyliği elinden alındığı iddiasıyla isyan çıkarıp devleti hayli uğraştıran ünlü Celali, Karayazıcı devlet kuvvetlerinden kaçarak Canik Dağlarında Perşembe Yaylasına sığınmış ve burada ölmüştür.¹⁰⁴

Aybastı İlçesi ile ilgili birçok bilgilere, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874 tarihli Trabzon Eyaleti Salnamelerinde rastlanmaktadır. Bu kayıtlara göre bu yıllarda Aybastı Ordu kazasına bağlı nahiye idi. Nahiyede 143 hane Rum, 983 hane Türk nüfusu yaşar. Nahiyede 13 cami, 10 hatip, 5 adet kilise, 7 adet rahip, 11 adet Müslüman mektebi, 2 Rum mektebi, 1 adet medrese, 1 adet müderris bulunmaktadır.

Ayrıca nahiyede belediye teşkilatının mevcut olduğu reisin İbrahim Ağa, Azanında Abdulkadir Ağa olduğu belirtilmektedir.¹⁰⁵

İlçe 1945 yılında ilçe olan Gökçöy'e bağlı bir nahiye olarak bağlanmış, şehrin hızla gelişmesi sonucu 1957 yılında ilçe olma hazırlıkları başlamış, 1959'da ilçe olmuştur.¹⁰⁶

Aybastı'da yaptığımız inceleme ve araştırmalar sonucunda, merkez ilçe ve ilçeye bağlı köylerin hepsi Müslüman ve Türk'tür. Aynı zamanda halkın hepsi sünni ve Hanefi Mezhebine mensupturlar. Şafii veya Alevi gibi değişik mezhebe mensup vatandaşımız yoktur.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre 17143' ü ilçe merkezinde, 15309'uda köylerinde olmak üzere, toplam 32452 kişilik nüfusa sahiptir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda ilçe merkezinin ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

¹⁰⁴ . Bahaddin Yediyıldız, Ordu Kazası Sosyal Tarihi, Ankara, 1985, 19-20.

¹⁰⁵ . Çiçek, 19.

¹⁰⁶ . Çiçek, 20.

Yerleşim Birimi Aybastı İlçe merk. ve köyleri	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	17143	17143	100	-	-	-	-	-
Alacalar	3440	3440	100	-	-	-	-	-
Beşdam	953	953	100	-	-	-	-	-
Hisarcık	892	892	100	-	-	-	-	-
Özyurt	838	838	100	-	-	-	-	-
Pelitözü	2648	2648	100	-	-	-	-	-
Safalık	1137	1137	100	-	-	-	-	-
Sarıyer	1145	1145	100	-	-	-	-	-
Toygar	1507	1507	100	-	-	-	-	-
Uzundere	1381	1381	100	-	-	-	-	-
Zaferimilli	1368	1368	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	32452	32452	100	-	-	-	-	-

3. ÇAMAŞ İLÇESİ

Çamaş Anadolu'nun fethinden sonra XV.y.y. dan itibaren merkezi Niksar'da bulunan Danişmendli Devletinin idaresine girmiş, buralarda Oğuz boy ve aşiretleri yeni yeni köyler kurmaya başlamışlardır. Bu köyler günümüzde de boy ve aşiretlerin önde gelenlerinin adlarını taşımaktadırlar.

Çamaş ve yöresi Ordu İli'nin eski bir yerleşme bölgesidir. Çamaş yöresi tarihi M.Ö. III.y.y. la kadar inmektedir. M.Ö. III ve I. yüzyıllar arasında Fatsa sahillerini de ellerinde bulunduran Pont Devleti, Tokat, Amasya ve Sivas'a kadar uzanan yerlerde hakimdiler. Miladi I. yüzyılda merkezi Bolaman'da kurulan Pont Polemonyum Dukalığı Roma'ya bağlı olarak Kelkit vadisine kadar olan iç bölgeleri dolayısıyla Çamaş'ın bu çağlarda bir yerleşim merkezi olduğu hakkında bilgi mevcut değildir.¹⁰⁷

Çamaş adı, 1485'lerden evvel Tımar Beyliği yaptığı bilinen Mehmet Çamaş Bey'in adından dolayı verilmiştir. Çamaş Danişmendli Devletinden sonra Osmanlı Devleti idari teşkilatında asırlarca Ordu İli'nin Perşembe, Ulubey, Hapsamana, Aybastı bucakları arasında "Çamaş Bolaman Nahiyesi" diye bilinmektedir. Çamaş bu suretle Bolaman'la birlikte 1881'e kadar " Çamaş Bolaman" nahiyesi adıyla bir merkezden idare edilmiştir.

¹⁰⁷ . Sıtkı Çebi, Çamaş'ın Tarihi, Fatsa, 1991, 8.

1930 yılında Çamaş ayrı bir bucak haline getirilmiş ve Ordu Merkez ilçesine bağlanmıştır. 1944 yılında ise köyleriyle birlikte Fatsa İlçesine bağlanarak bucak olmuştur. 14 Şubat 1975'te Çamaş Belediyesi kurulmuştur. 9 Mayıs 1994 tarih ve 3644 sayılı kanunla Çamaş ilçesi oluşmuştur.¹⁰⁸

İlçe Karadeniz bölgesinin, Orta Karadeniz bölgesinde, Ordu İli'nin iç bölgelerinden birisidir. Denizden uzaklığı 20 km. içerde Canik Dağlarının yamacında yerleşmiştir. Arazisi oldukça engebeli bir yapıya sahiptir. İlçe sınırları doğu ve kuzeyi Fatsa, batısı Çatalpınar, güneyi Gürgentepe, ilçeleriyle çevrilidir. Rakım 600 metre olup, yüzölçümü 650 km. dir.

Genel olarak Karadeniz iklimi hakimdir. Her mevsimde bol yağış alır. En önemli özelliği yazları serin kışları ılık geçmesidir. Yüzölçümünün % 95'i bitki örtüsü ile kaplıdır. En önemli bitki örtüsü fındık olup, bunun yanında, gürgen, meşe, kestane ve kızıl ağaç gibi bitki örtüsü bulunmaktadır.

Genel olarak nüfusun tamamı fındık ve mısır ürünleri ile uğraşmaktadır. Bunların yanında arıcılık ve herkesin kendi ihtiyacını karşılayacak sığır, inek ve kümes hayvanı yetiştirilmektedir.

İlçe merkez ve köylerinde yaptığımız araştırmalara göre nüfusun tamamı Müslüman ve Türk'tür. Azınlık, gayrimüslim vatandaş yoktur. Ayrıca yine nüfusun tamamı sünni ve Hanefi Mezhebine mensuptur. Şafii, alevi gibi vatandaşımız yoktur. 1990 genel nüfus sayımına göre 10430 ilçe merkezinde 4901' ide köylerinde olmak üzere 15331 kişilik nüfusa sahiptir. Bu bilgiler ışığında ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	10430	10430	100	-	-	-	-	-
Budak	968	968	100	-	-	-	-	-
Edirli	694	694	100	-	-	-	-	-
Hisarbey	570	570	100	-	-	-	-	-
Saitler	535	535	100	-	-	-	-	-
Sakargerış	1735	1735	100	-	-	-	-	-
Söken	399	399	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	15331	15331	100	-	-	-	-	-

¹⁰⁸ . Hamdi Şükrü Yiğit, Çamaş, Fatsa, 1991, 11.

4. ÇATALPINAR İLÇESİ

İlçe Ordu İl merkezine 73 km uzaklıktadır. Kuzeyinde Fatsa, güneyinde Kabataş, doğusunda Gürgentepe, batısında Korgan ilçe sınırlarıyla çevrili en son yapılan yeni ilçelerden biridir. Kuruluşunu yeni yeni tamamlamaktadır.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre 4630'u ilçe merkezinde, 12535'i de köylerinde olmak üzere 17165 kişilik nüfusa sahiptir.

Yaptığımız araştırmalara göre günümüzde ilçe merkezi ve köylerinde yaşayan halkın hepsi Müslüman ve Türk'tür. Aynı zamanda nüfusun hepsi sünni ve Hanefi Mezhebine mensupturlar. Diğer mezheplere mensup, azınlık ve gayrimüslim vatandaşımız yoktur. Bu bilgiler ışığında 1990 genel nüfus sayımına göre ilçe merkezi ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	4630	4630	100	-	-	-	-	-
Abazdağı	383	383	100	-	-	-	-	-
Akkaya	596	596	100	-	-	-	-	-
Elmaköy	551	551	100	-	-	-	-	-
Göller	2440	2440	100	-	-	-	-	-
Karahamza	1467	1467	100	-	-	-	-	-
Kayatepe	736	736	100	-	-	-	-	-
Keçili	2185	2185	100	-	-	-	-	-
Satacatürk	3456	3456	100	-	-	-	-	-
Şirinköy	719	719	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	17165	17165	100	-	-	-	-	-

5. ÇAYBAŞI İLÇESİ

İlçe Ordu İl merkezine 104 km. uzaklıktadır. Kuzeyinde İkizce ve Ünye, güneyinde Akkuş, doğusunda Ünye, batısında İkizce ilçe sınırlarıyla çevrili en son yapılan yeni ilçelerden biridir. Kuruluşunu yeni yeni tamamlamaktadır.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre 6526'sı ilçe merkezinde, 15195'i de köylerinde olmak üzere, 21721 kişilik nüfusa sahiptir.

Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre ilçe merkez ve köylerinde yaşayan nüfusun tamamı Müslüman ve Türk'tür. Aynı zamanda sünni ve Hanefi Mezhebine mensuptur. Değişik mezheplere mensup, azınlık, gayrimüslim gibi vatandaşımız yoktur.

Bu bilgiler doğrultusunda 1990 genel nüfus sayımına göre ilçe merkezi ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	şafii	%	Alevi	%	
Merkez	6526	6526	100	-	-	-	-	-
Akbaba	763	763	100	-	-	-	-	-
Devecik	2717	2717	100	-	-	-	-	-
Eğribel	524	524	100	-	-	-	-	-
Göksu	1067	1067	100	-	-	-	-	-
İeribkt	573	573	100	-	-	-	-	-
İlkvez	5974	5974	100	-	-	-	-	-
Kapılı	1599	1599	100	-	-	-	-	-
Kklk	1391	1391	100	-	-	-	-	-
Kurudere	587	587	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	21721	21721	100	-	-	-	-	-

6.FATSA İLÇESİ

Fatsa İlçesi'nin tarihi M.. V ve VI yy. lara kadar uzanır. İlçenin tarih sahnesinde önemli yer alması miladi birinci yüzyılda başlar. Bu tarihlerde Roma'ya bağlı bir kral olan Pont Devleti'nin başındaki XI Frank Fatsa'da yönetimini sürdürürken şehir merkezine kızı Fanizan adına bir şato yaptırır. Bu şatodan dolayı Fatsa'ya Fanizm adı verilmiştir. Sonraki yıllarda bu isim, Fanisa, Fanisan, Pytan, Fae ve en sonda Fatsa diye anılmıştır.

M.S. 391 yıllarında Anadolu'ya giren Peçenekler ve Kuman Türklerinden bu bölgeye kadar gelerek yerleşmişlerdir.

Uzun bir dönem Bizans ve Trabzon Pontus Devleti hakimiyetinde bulunan Fatsa, XIV yy. dan itibaren Hacı Emir Beyliği idaresindeki Müslüman Türklerin eline geçmiştir. Fatsa bu tarihten sonra uzun yıllar bir ticaret merkezi olarak kullanılmış Osmanlılar döneminde de bu özelliğini muhafaza etmiştir.

XVII. y.y. da yaşayan ünlü Seyyahımız Evliya Çelebi “ Seyahatnamesinde” Fatsa’nın Canik Sancağına bağlı deniz kenarında 300 evli, hanlı, hamamlı, 1 camili, küçük çarşılı, bağlık ve bahçelik bir kasaba olduğunu yazmaktadır.

Fatsa 1876 da ilçe yapılmıştır. Fatsa 1921 yılına kadar Trabzon Vilayetine bağlı Canik (Samsun) sancağının ilçesi olmuş, ilk Rüştüye Mektebi’nin 1885 te açılmıştır. Fatsa 1921 yılında Samsun’dan ayrılarak Ordu Livasına bağlanmıştır.

Fatsa ilçesi doğuda Perşembe, batıda Ünye, güneyde Çamaş, Çatalpınar, Gürgentepe, Korgan ve Kumru ilçeleriyle çevrili yemyeşil bir yurt köşesidir. Kuzeyde Karadeniz ilçeye ayrı bir güzellik kazandırıyor. İlçenin iç kesimleri çok engebeldir. Rakım deniz kenarında sıfır iken iç kesimlerde 1150 metreye kadar yükselmektedir. İlçe Merkezi’nin ortalama rakımı 10 metredir. İklim tipik Karadeniz iklimidir. Bitki örtüsü çok zengindir.¹⁰⁹

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre 39467’si İlçe merkezinde, 55322’si de köylerinde olmak üzere 94789 kişilik nüfusa sahiptir.

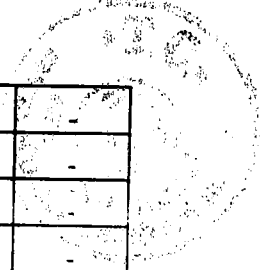
Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre nüfusun tamamı Müslüman ve Türk’tür. Ayrıca, Çötelî Köyünün % 25’i, Kılıçlı Köyünün % 25’i ile Arpalık, İnönü Köyleri ile İlçe Merkezi’nin Sakarya Mahallesi Çullu semti sakinleri alevi vatandaşımızdır. Geriye kalan tüm ilçe ve köylerinin nüfusu tamamen sünni ve Hanefî Mezhebi’ne mensupturlar. Şafii, Maliki vb. diğer mezheplere mensup, azınlık, gayrimüslim vatandaşımız yoktur.

Bu bilgiler ışığında 1990 genel nüfus sayımına göre ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefî	%	Şafii	%	Alevî	%	
Merkez	39462	35516	90	-	-	3946	10	-
Arpalık	276	-	-	-	-	276	100	-
Aşağıardıç	32	32	100	-	-	-	-	-
Aşağıtepe	461	461	100	-	-	-	-	-
Bacanak	88	88	100	-	-	-	-	-

¹⁰⁹ . Mustafa Kemal Çamaş, Fatsa 96, İzmir, 1996, 3.

Bahçeler	960	960	100	-	-	-	-	-
Beyçeli	1252	1252	100	-	-	-	-	-
Bozdağı	153	153	100	-	-	-	-	-
Bucaklı	164	164	100	-	-	-	-	-
Büyükkoç	549	549	100	-	-	-	-	-
Çömlekli	368	368	100	-	-	-	-	-
Çötel	978	733	75	-	-	245	25	-
Dağgövezli	2273	2273	100	-	-	-	-	-
Duayeri	383	383	-	-	-	-	-	-
Düğünlük	527	527	100	-	-	-	-	-
Geyikçeli	2083	2083	100	-	-	-	-	-
Gölköy	405	405	100	-	-	-	-	-
Hatıplı	4022	4022	100	-	-	-	-	-
Hıdırbeyli	119	119	100	-	-	-	-	-
Hoylu	66	66	100	-	-	-	-	-
Kaleözü	209	209	100	-	-	-	-	-
Karataş	109	109	100	-	-	-	-	-
Kösebucağı	2197	2197	100	-	-	-	-	-
Kulakköy	1290	1290	100	-	-	-	-	-
Küçükkoç	510	510	100	-	-	-	-	-
Mehmet Akif	51	51	100	-	-	-	-	-
Meşebükü	1208	1208	100	-	-	-	-	-
Oluklu	666	666	100	-	-	-	-	-
Örencik	1229	1229	100	-	-	-	-	-
Salihli	1261	1261	100	-	-	-	-	-
Saraytepe	96	96	100	-	-	-	-	-
Sazcılar	203	203	100	-	-	-	-	-
Sudere	99	99	100	-	-	-	-	-
Tahtabaşı	101	101	100	-	-	-	-	-
Yapraklı	1028	1028	100	-	-	-	-	-
Yassıtaş	1244	1244	100	-	-	-	-	-
Yenikent	248	248	100	-	-	-	-	-
Yeşiltepe	317	317	100	-	-	-	-	-
Yukarıardıç	708	708	100	-	-	-	-	-
Yukarıbahçeler	423	423	100	-	-	-	-	-
Yukartepe	763	763	100	-	-	-	-	-
Yusuflu	267	267	100	-	-	-	-	-
Bolaman	6965	6965	100	-	-	-	-	-
Bağlarca	397	397	100	-	-	-	-	-

Buharı	581	581	100	-	-	-	-	-
Bülbükköy	289	289	100	-	-	-	-	-
Demirci	437	437	100	-	-	-	-	-
Hacıköy	467	467	100	-	-	-	-	-
Ilca	4316	4316	100	-	-	-	-	-
İnönü	159	-	-	-	-	159	100	-
Kabakdağı	200	200	100	-	-	-	-	-
Kayaca	337	337	100	-	-	-	-	-
Kılavuzömer	266	266	100	-	-	-	-	-
Kılıçlı	556	417	75	-	-	139	25	-
Konakbaşı	238	238	100	-	-	-	-	-
Korucak	940	940	100	-	-	-	-	-
Küptüşen	509	509	100	-	-	-	-	-
Taşlıca	602	602	100	-	-	-	-	-
Tayalı	804	804	100	-	-	-	-	-
Tepecik	667	667	100	-	-	-	-	-
Yalıköy	4830	4830	100	-	-	-	-	-
Yassıbahçe	692	692	100	-	-	-	-	-
Yavaş	1460	1460	100	-	-	-	-	-
Yeniyurt	45	45	100	-	-	-	-	-
Yeşilköy	179	179	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	94789	90024	95	-	-	4765	5	-

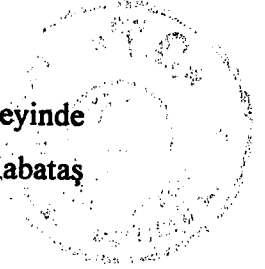
7. GÖLKÖY İLÇESİ

İlk önce Şihman Köyünde kurulan Gököy, 17 yy. ortalarında bugünkü yerini almıştır. İlçeyi şimdiki yerine ilk defa kuran Şihmanoğlu soyundan Hacı Ali Ağadır. Torunu küçük Hacı Ali Ağa ise şimdiki Konak adıyla anılan surlarla çevrili şatoyu yaptırmıştır. Bu şato ilçeye hakim bir tepededir. Zamanla birçok onarım geçirmesine rağmen, kalıntıları eski asaletini korumaktadır. En önemli özelliği 52 merdivenle inilen kuyusundan bugün bile yararlanılan hamamıdır.

İlçenin eski adı Hapsamana'dır. Bu isim birçok tarihçiye göre Sümerce bir isim olduğu ileri sürülmüştür.

İlçe önceleri Ordu Merkez İlçesine bağlı bir bucak iken 25.6.1936 tarihinde Ordu İli'nin bir ilçesi haline getirilmiştir.¹¹⁰

¹¹⁰ . Çebi, 12.

İlçenin İl merkezine uzaklığı 64 km dir. Kuzeyinde Gürgentepe, güneyinde Tokat ve Mesudiye, doğusunda Ulubey ve Mesudiye, batısında Aybastı ve Kabataş ilçe sınırlarıyla çevrilidir.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre , 18149 u ilçe merkezinde 35747 side köylerinde olmak üzere , 53896 kişilik nüfusa sahiptir.

Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre ilçe nüfusunun tamamı, Müslüman ve Türk'tür. Azınlık ve gayrimüslim yoktur. Ayrıca Kozaören Köyü hariç ilçe merkez ve köylerinin tamamı sünni ve Hanefi Mezhebine mensupturlar. Kozaören Köyü alevidir. Ancak bu köyün camisi vardır. Halkı da Sünniler gibi, Cuma ve beş vakit namaz kılıyorlar, oruç tutuyorlar, aralarında da hiç bir problem yoktur.

Bu bilgiler doğrultusunda ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şöyledir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	18149	18149	100	-	-	-	-	-
Ahmetli	1503	1503	100	-	-	-	-	-
Akçalı	1500	1500	100	-	-	-	-	-
Alanyurt	2286	2286	100	-	-	-	-	-
Aydoğan	1897	1897	100	-	-	-	-	-
Bayıralan	1460	1460	100	-	-	-	-	-
Bulut	505	505	100	-	-	-	-	-
Cihadiye	473	473	100	-	-	-	-	-
Çatak	1407	1407	100	-	-	-	-	-
Çetilli	1360	1360	100	-	-	-	-	-
Damarlı	2099	2099	100	-	-	-	-	-
Düzyayla	4358	4358	100	-	-	-	-	-
Emirler	1859	1859	100	-	-	-	-	-
Gürpınar	191	191	100	-	-	-	-	-
Güzelyayla	287	287	100	-	-	-	-	-
Güzelyurt	4458	4458	100	-	-	-	-	-
Haruniye	615	615	100	-	-	-	-	-
İçyaka	1116	1116	100	-	-	-	-	-
Kaleköy	1271	1271	100	-	-	-	-	-
Karahasan	2185	2185	100	-	-	-	-	-
Konak	539	539	100	-	-	-	-	-

Kozören	1512	-	-	-	-	1512	100	-
Özlü	1436	1436	100	-	-	-	-	-
Süleymaniye	1122	1122	100	-	-	-	-	-
Yuvapınar	308	308	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	53896	52384	97	-	-	1512	3	-

8. GÜLYALI İLÇESİ

Gülyalı, Ordu İli'nin sayfiye yeri güzel ilçelerinden biridir. 19.6.1987 tarih ve 3392 sayılı kanunla ilçe olmuş ve tarihteki yerini almıştır.

İlçe Ordu İli'ne 15 km. mesafede, Giresun il sınırında, denizde tabiatın en güzel ve belirgin uyumunun sergilendiği, turizm açısından, istikbali olan gelişmeye müsait şirin bir sahil ilçesidir.

Eski adıyla Ebulhayr olan bugünkü Gülyalı İlçesi, topraklarında çeşitli kavimlerin yaşadıkları bilinmektedir. Bir yandan, kıyı sularının balıkçılığa müsait olması, yelkenli kayak ve gemilerle Karadeniz sahillerindeki şehir ve kasabalara, hatta Ege ve Akdeniz'e kadar ulaşılması, öte yandan zengin ormanlarından çıkarılan keresteler, topraklarında başta demir olmak üzere, bakır, gümüş ve kurşun madenlerinin bulunması, bu bölgeyi muhtelif kavimlerin ilgisini çeken önemli bir yer durumuna getirmişti.

Gülyalı ve çevresi hakkındaki en eski bilgileri, Ksenofon'un "Anabasis" adlı eserinde görmekteyiz. Ksenofon, Güneydoğu Anadolu'yu Fırat vadisini takip ederek, güneyden Karadeniz'e kadar geçmiş; M.Ö. 400 yılında Trabzon'a ulaşmıştı. Trabzon'dan itibaren de kıyı boyunca ilerleyerek, askerleriyle birlikte Giresun'a girmişti. Ksenofon, buradan ayrıldıktan sonra yine sahili takip ederek Ordu'ya girmişti.

Eski çağlarda Ordu ve yöresinde Polemonium (Bolaman) Cotyora (Ordu) gibi önemli liman kasabalarına ait topraklar demir cevherini işlemekle tanınan Kalib'ler tarafından iskan edildiği için bu bölgeye (Halibya) adı da verilmişti. Tirabenler, kıyı ile birlikte sahilden biraz daha iç bölgelerde de oturmakta idiler.

Anadolu'nun, XII yy. dan itibaren bütün Karadeniz kıyılarıyla birlikte Türk Yurdu haline getirilmesiyle, Gülyalı bölgesi toprakları da bu yurdun bir parçası olarak Türk Tarihindeki yerini almış bulunmaktadır. XIV: yy. ın ortalarında

Mesudiye bölgesinde kurulan Hacı Emir Oğulları, aynı yy.'in sonlarına doğru, Ordu'dan Giresun'a bütün kıyı bölgesini Müslüman Türk topraklarına katmıştır.

Hacı Emir Oğlu Beyliği, XV yy.'in hemen başlarında Osmanlı Devleti idaresine geçtikten sonra, II Murat zamanında Ebulhayr (Gülyalı) nın da nahiye olarak Ordu (Bayramlı) kazasına bağlandığı görülmektedir.

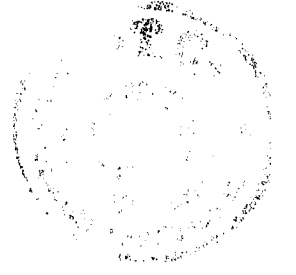
Ebulhayr (Gülyalı), 1973 yılına kadar Ordu Merkez İlçesine bağlı (Eski Sayaca) Ebulhayr Sayaca adlı bir köy halinde iken, Ali bey ve Ebulhayr Sayaca Köylerinin birleşmesiyle, 29. Şubat. 1972 tarih, 10645 sayılı kararname ile aynı zamanda Gülyalı adı ile belediye teşkilatına kavuşturulmuştur. Yukarıda zikredildiği gibi 19. Haziran. 1987 tarih ve 3392 sayılı kanunla ilçe haline getirilmiştir.¹¹¹

Yaptığımız araştırma ve incelemelere göre İlçe Merkezi ve köylerinin tamam nüfusu Müslüman ve Türk'tür. Azınlık ve Gayrimüslim yoktur. Yalnız ilçe merkez nüfusuna kayıtlı 15 adet yabancı uyruklu kadınla evlenen vatandaşımız vardır. Bu kadınların 5 adedi Rus, 10 adedi de Alman dır. Kayıtlara göre bu kadınlar henüz Müslüman olmuş değillerdir.

Ayrıca ilçe merkez ve köylerinin tamam nüfusu sünni ve Hanefi Mezhebine mensupturlar. Şafii, alevi gibi vatandaşımız yoktur. İlçe 1990 genel nüfus sayımına göre, 4536'sı ilçe merkezinde, 5614'ü de köylerinde olmak üzere, toplam 10150 kişilik nüfusa sahiptir. Bu bilgiler ışığında ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	4536	4536	100	-	-	-	-	-
Ambarcılı	472	472	100	-	-	-	-	-
Ayrılık	657	657	100	-	-	-	-	-
Hoşköy	494	494	100	-	-	-	-	-
Kestane	1334	1334	100	-	-	-	-	-
Mustafalı	854	854	100	-	-	-	-	-
Taşlıca	486	486	100	-	-	-	-	-
Turnasuyu	1317	1317	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	10150	10150	100	-	-	-	-	-

¹¹¹ . Sıtkı Çebi, Gülyalı (Ebulhayr) ve Köyleri, Gülyalı, 1992, 6-7.

9. GÜRGENTEPE İLÇESİ

Gürgentepe, Ordu - Sivas karayolu üzerinde 48'nci km de kurulan 1275 metre rakımlı mevkide kurulan bir ilçedir. İlçenin yüzölçümü 218 km² dir. Ordu-Sivas karayolunun önemli bir geçit yerinde kurulmuştur. Ordu'ya göre güneyde ve iç kesimde bulunur. Sarp ve dağlık bir arazi yapısına sahiptir. Doğudan Ulubey, batıda Çatalpınar, kuzeyde Perşembe, güneyde Gölköy, kuzeybatıdan Çamaş, güneybatıdan Kabataş ilçeleriyle çevrili olan Gürgentepe, Canik dağları ile Giresun dağlarının kesişim noktası üzerindedir. Kuzey dağlarının sahilden itibaren birden bire yükselmesi sebebiyle engebeli bir arazi yapısı hakimdir. Dağlık bir alanda bulunan ilçe topraklarının büyük bir bölümü dik yamaçlardan meydana gelir. Bu arazi yapısı ulaşım ve makinalı tarım açısından problemlidir. Kuzeyden itibaren başlayan yükseliş ilçe merkezinde doruk noktaya ulaşır.

Gürgentepe uzun yıllar küçük bir yerleşim yeri olarak kalmıştır. Gürgentepe'nin tarihi gelişimi, Ordu- Mesudiye - Sivas karayolunun açılma siyle yakından alakalıdır.

Yerleşim yeri, Ağızlar ve Akmescit Köylerinin birleşmesiyle 7. Ağustos. 1955 tarihinde Gölköy İlçesine bağlı bir Belediye teşkilatı kurulmasını müteakip "Gürgentepe" ismini almıştır.¹¹²

İlçe 4. Temmuz. 1987 gün ve 3392 sayılı kanunla Gürgentepe Beldesi, Gürgentepe ilçesi olmuştur.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre, 17076 sı ilçe merkezinde, 21329 uda köylerinde olmak üzere, toplam 38405 kişilik nüfusa sahiptir.

Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre İlçe nüfusunun tamamı Müslüman ve Türk'tür. Azınlık ve gayrimüslim yoktur. Hasancık köyünde Müslüman olmuş Ermeni asıllı 4 hane vardır.

Ayrıca ilçe merkezine bağlı Ağızlar mahallesinin tamamı, Akören mahallesinin tamamı, Akyurt mahallesinin % 60'ı ile, Tikenlice Köyünün % 20 si alevi vatandaşımızdır. Bunların dışındaki nüfusun tamamı Sünni ve Hanefi

Mezhebine mensupturlar. Yani Hanefi ve Alevilerin dışında değişik mezhebe mensup vatandaşımız yoktur. Akören mahallesine yeni bir cem evi yapılmıştır. Henüz faaliyete geçmemiştir. Ağızlar Mahallesinde cami var, görevlisi var. Şu anda da faaliyette dir.

Bu bilgiler ışığında ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	17076	13661	80	-	-	3415	20	-
Alaseher	695	695	100	-	-	-	-	-
Bahtiyarlar	1793	1793	100	-	-	-	-	-
Dikenlice	1715	-	-	-	-	1715	100	-
Direkli	2202	2202	100	-	-	-	-	-
Eskiköy	3662	3662	100	-	-	-	-	-
Hasancıkınarı	648	648	100	-	-	-	-	-
İşıktepe	7519	7519	100	-	-	-	-	-
Muratacık	1182	1182	100	-	-	-	-	-
Okçabel	617	617	100	-	-	-	-	-
Tepeköy	1296	1296	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	38405	33275	87	-	-	5130	13	-

10. İKİZCE İLÇESİ

Bugün İkizce olarak bilinen yerleşim biriminin son zamanlarda yapılan araştırmalara göre ortaya çıkışı Rum Pontus Devleti dönemine rastlar.(1204- 1461)

İkizce'nin Anadolu Selçuklu Beylikleri döneminde merkezi Niksar'da bulunan Taceddinoğulları beyliğinin eline geçmiştir. Yörenin tamamen Türkleşmesi Fatih Sultan Mehmet'in Rum Pontus Devletini ortadan kaldırması ile gerçekleşmiştir. (1461)

İkizce'nin tarihinde Selçuklular döneminde yörede yaşayan yerlilerin Laloğulları adı altında bir beylik kurmuşlardır. Bu devirde yöreye Lala adı verilmiştir. Bugünkü İkizce olarak bilinen yerleşim biriminin asıl gelişmesi Osmanlı Lale devrine rastlamaktadır. (1718-1730) Osmanlı vezirlerinden Lala Paşa yöreye yaptığı bir seferinde kendisine sunulan lale çiçeklerine istinaden yöreye lale ismini vermiştir.

1920 yılına kadar yörede Rumlar, Ermeniler ve Türkler birlikte yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Ancak 1461 yılına kadar koruma bir yönetim şekli olmuş, 1461'den sonra yönetim Türklerin eline geçmiştir. Yörede yaşayan Rum ve Ermeniler İstiklal Savaşından sonra yöreyi terk etmişlerdir. Yöre İkizce adını 1957 yılında almıştır.

İkizce ilçesi, Ünye ilçesine 30 km. mesafede olup, Ünye'den Samsun'a giden karayolunun 15 km.sinde Samsun il sınırı olan Akçay Köprüsünden, Güneye saparak 15 km. içerde Akçay ırmağının iki yakasında tepeler eteğinde kurulmuş şirin bir yerleşim birimidir.

İlçenin kuzeyinde Akçay, güneyinde Akkuş, batısında Terme, doğusunda Çaybaşı bulunmaktadır. İlçenin yüzölçümü 140 km² dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 130 m. dir. Bitki örtüsü orman olup, tür olarak, kestane, gürgen, meşe, kızılğaç mevcuttur. Bu ağaç türlerine bir de fındık bahçeleri eklenince ilçe yemyeşil bir bitki örtüsüne bürünür. İklimi Karadeniz ikliminin etkisindedir. Yazları serin ve sıcak, kışları soğuk ve kar yağışlı geçer. İlçenin ortasından geçen Akçay ırmağı ilçenin hayat damarı ve güzellik kaynağıdır.¹¹³

Yaptığımız araştırmalara göre İkizce ilçesinde günümüzde yaşayan tüm nüfus Müslüman ve Türk'tür. Aynı zamanda gerek ilçe merkezi ve gerekse tüm köylerindeki vatandaşların hepsi sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar. Şafii, Alevi gibi mezheplere mensup vatandaşlarımız yoktur. Azınlık ve gayrimüslim yoktur. Bu bilgiler ışığında 1990 genel nüfus sayımına göre , 6078' i ilçe merkezinde, 22087 si de köylerinde olmak üzere toplam 28165 kişilik nüfusu vardır. Bu nüfusun ilçe merkezi ve köylerine göre dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
İkizce İlçe merk. ve köyleri								
Merkez	6078	6078	100	-	-	-	-	-
Bolluk	1496	1496	100	-	-	-	-	-
Bulgurlu	1326	1326	100	-	-	-	-	-
Derebaşı	648	648	100	-	-	-	-	-
Dumantepe	485	485	100	-	-	-	-	-
Düzmeşe	510	510	100	-	-	-	-	-
Karlıtepe	1271	1271	100	-	-	-	-	-

¹¹³ . Veysel Şahin, İkizce 95, Ordu, 1995, 3,5,8.

Kavnarınar	1669	1669	100	-	-	-	-	-
Kazınkarabekirpaşa	1117	1117	100	-	-	-	-	-
Kervansaray	528	528	100	-	-	-	-	-
Kiraztepe	606	606	100	-	-	-	-	-
Kocaman	1083	1083	100	-	-	-	-	-
Kurtluca	1185	1185	100	-	-	-	-	-
Özpınar	507	507	100	-	-	-	-	-
Şentepe	1678	1678	100	-	-	-	-	-
Töngellibel	776	776	100	-	-	-	-	-
Yağdaş	639	639	100	-	-	-	-	-
Yoğunluk	6563	6563	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	28165	28165	100	-	-	-	-	-

11. KABADÜZ İLÇESİ

Kabadüz ilçe merkezi, Ordu'dan 21 km. güneyde, Melet Irmağının doğusundaki yayla topraklarının başladığı 600 rakımlı bir sırt üzerinde kurulmuştur. Ordu-Çambaşı yolunun ortasından geçtiği Kabadüz, dar bir sırtta kurulmuştur.

Kabadüz ilçe olarak 340 km² yüzölçümüne ve Turnalıktan itibaren geniş yayla topraklarına sahiptir.

Kabadüz, ilk defa merkezi Kabadüz olmak üzere, 1931 yılı Mart ayında bir "Bucak" haline getirilerek, Ordu merkezine bağlanmıştır.

Kabadüz, uzun yıllar bir Bucak merkezi olmasına rağmen, fazla bir gelişme gösterememiştir. Ancak, 1947-1948 yıllarından sonra, Kabadüz'ün Bakacak bölgesinde kurşun-çinko maden arama faaliyetlerine başlanması ve bazı ocakların işletmeye açılması üzerine, Kabadüz'de bir canlılık görülmeye başlamıştır.

Kabadüz, 30. Aralık. 1987 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla, Baş köyün de Kabadüz'e katılmasıyla 1989 tarihinde Belediye teşkilatına kavuşmuştur. Belediye oluşundan kısa bir süre sonra 20. Mayıs. 1990 tarih 20523 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 9. Mayıs. 1990 tarih 3644 sayılı kanunla ilçe olmuştur.¹¹⁴

İlçe 1990 genel nüfus sayımına göre , 4866 sı ilçe merkezinde, 10823 de köylerinde olmak üzere, toplam 15689 kişilik nüfusa sahiptir.

Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre ilçe merkez ve köylerinin tamam nüfusu Müslüman ve Türk tür. Azınlık ve Gayrimüslim vatandaşımız yoktur.

Müslümanların hepsi de sünni ve Hanefi Mezhebine mensupturlar. şafii, alevi gibi değişik mezheplere mensup vatandaşımız yoktur.

Bu bilgiler ışığında ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	şafii	%	Alevi	%	
Merkez	4866	4866	100	-	-	-	-	-
Akgney	566	566	100	-	-	-	-	-
Bahariye	267	267	100	-	-	-	-	-
Bayramlı	365	365	100	-	-	-	-	-
Derinçay	1045	1045	100	-	-	-	-	-
Glpınar	451	451	100	-	-	-	-	-
Esenyurt	168	168	100	-	-	-	-	-
Gelinkaya	204	204	100	-	-	-	-	-
Gtmşky	283	283	100	-	-	-	-	-
Hacılar	631	631	100	-	-	-	-	-
Harami	1015	1015	100	-	-	-	-	-
Karaağaç	747	747	100	-	-	-	-	-
Karakiraz	362	362	100	-	-	-	-	-
Kirazdere	549	549	100	-	-	-	-	-
Kuyulu	859	859	100	-	-	-	-	-
Musakrık	995	995	100	-	-	-	-	-
zlkent	665	665	100	-	-	-	-	-
Yeşilada	436	436	100	-	-	-	-	-
Yeşilyurt	827	827	100	-	-	-	-	-
Yukankirazdere	388	388	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	15689	15689	100	-	-	-	-	-

12. KABATAş İLÇESİ

İlçe ordu İİ merkezine 95 km. uzaklıktadır. Kuzeyinde atalpınar, güneyinde Aybastı, Gürgentepe ve Gölköy, batısında Korgan ilçe sınırlarıyla çevrili yeni bir ilçedir. İlçe 1990 yılında Aybastı İlçesinden ayrılarak ilçe olmuştur.

¹¹⁴. Sıtıkı ebi, Kabadüz, Ankara, 1996, 58-59.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre, 8669 u ilçe merkezinde , 12666'sı da köylerinde olmak üzere, toplam 21335 kişilik nüfusa sahiptir.

Yaptığımız araştırma ve incelemelere göre günümüzde ilçe merkezi ve köylerinde yaşayan tüm nüfus Müslüman ve Türk tür. Aynı zamanda sünni ve Hanefi Mezhebine mensupturlar. Değişik mezheplere mensup, azınlık, Gayrimüslim vatandaşımız yoktur.

Bu bilgiler ışığında ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Kabataş İlçe merk. ve köyleri								
Merkez	8669	8669	100	-	-	-	-	-
Alakent	9100	9100	100	-	-	-	-	-
Beylerli	1925	1925	100	-	-	-	-	-
Hoşkadem	695	695	100	-	-	-	-	-
Kuzköy	942	942	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	21335	21335	100	-	-	-	-	-

13. KORGAN İLÇESİ

İlçe (1085-1178) tarihleri arasında Anadolu'da bir beylik kurmuş olan Danişmend Gazi tarafından, Trabzon Rum İmparatorluğundan alınmıştır. Danişmendli'lerin Sivas koluna bağlı olarak idare edilen Korgan, Anadolu Selçuklu Hükümdarı II. Kılıç Arslan'nın Sivas Beyliğine son vermesi üzerine (1178) Selçuklu Sultanlığı'nın parçalanmasından sonra beylikler devrinde (1327-1380) kurulan Eratna Beyliğine bağlanmıştır. Eratna Beyliği Kadı Burhaneddin tarafından yıkılınca 8 yılda Kadı Burhaneddin Hükümeti elinde kalmıştır. Bu beyliğin 1398 yılında Osmanlı Padişahı Yıldırım Beyazıt tarafından alınması ile Korgan, bu tarihten sonra Osmanlı Devletine geçmiştir.

Önceleri Keş Deresi ismi ile anılan kasaba, 100 yıl kadar önce korunmak anlamı taşıyan Korgan adını almıştır. Korgan isminin Molla Veli adında bir Anadolu ağasının bu bölgede yerleştikten sonra, bölge insanların koruyucusu durumuna geçmesine izafeten verilmiştir.

Korgan 1946 yılında Fatsa İlçesine bağlı bir bucak, 1960 yılında ise Ordu İline bağlı bir ilçe haline gelmiştir.¹¹⁵

İlçe merkezinin il merkezine uzaklığı 93 km. dir. Kuzeyinde Kumru, Fatsa, Çatalpınar, güneyinde Tokat ve Aybastı, doğusunda Kabataş, batısında ise Kumru ilçe sınırlarıyla çevrilidir.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre, 13171' i ilçe merkezinde, 23528 ide köylerinde olmak üzere, toplam 36699 kişilik nüfusa sahiptir.

Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre ilçe merkez ve köylerinin tamamı Müslüman ve Türk tür. Azınlık ve Gayrimüslim yoktur. Çiftlik Beldesinin 2/3 alevi vatandaşdır. Geriye kalan nüfusun tamamı sünni ve Hanefi mezhebine mensuptur.

Bu bilgiler ışığında ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	13171	13171	100	-	-	-	-	-
Aşağıkozpınar	628	628	100	-	-	-	-	-
Belalan	954	954	100	-	-	-	-	-
Budak	2346	2346	100	-	-	-	-	-
Büyükakçases	464	464	100	-	-	-	-	-
Çamlı	1747	1747	100	-	-	-	-	-
Çayıralan	3018	3018	100	-	-	-	-	-
Çiftlik	2368	868	37	-	-	1500	63	-
Durali	335	335	100	-	-	-	-	-
Koçcuğaz	1230	1230	100	-	-	-	-	-
Tatarcık	744	744	100	-	-	-	-	-
Tepealan	4218	4218	100	-	-	-	-	-
Terzili	1259	1259	100	-	-	-	-	-
Yeniköy	2026	2026	100	-	-	-	-	-
Yeşilalan	1514	1514	100	-	-	-	-	-
Yukarıkozpınar	677	677	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	36699	35199	96	-	-	1500	4	-

¹¹⁵ . Sıtkı Çebi, Cumhuriyetin 50 ci Yılında Ordu, Ordu, 1973, 14.

14. KUMRU İLÇESİ

Eski adı Karacalı olan Kumru 1960 yılında ilçe olmuştur.¹¹⁶

İlçe İl merkezine 91 km. uzaklıktadır. Kuzeyinde Ünye, güneyinde Tokat, doğusunda Korgan ve Fatsa, batısında Akkuş ilçeleriyle çevrilmiştir.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre, 10774' ü ilçe merkezinde, 28819'u da köylerinde olmak üzere, toplam 39593 kişilik nüfusa sahiptir.

Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre ilçe merkez ve köylerindeki tüm nüfus Müslüman ve Türk tür. Ayrıca tüm nüfus sünni ve Hanefi Mezhebine mensuptur. Değişik mezhebe mensup, azınlık, gayrimüslim, dönme gibi vatandaşımız yoktur.

Bu bilgiler doğrultusunda ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	10774	10774	100	-	-	-	-	-
Ağcaalantürk	1863	1863	100	-	-	-	-	-
Akçadere	643	643	100	-	-	-	-	-
Aşağıdamlalı	2217	2217	100	-	-	-	-	-
Balı	724	724	100	-	-	-	-	-
Ballık	512	512	100	-	-	-	-	-
Çatılı	1378	1378	100	-	-	-	-	-
Derbent	757	757	100	-	-	-	-	-
Divantürk	1803	1803	100	-	-	-	-	-
Duman	439	439	100	-	-	-	-	-
Ergentürk	1260	1260	100	-	-	-	-	-
Esence	753	753	100	-	-	-	-	-
Eskiçokdeğirmen	1504	1504	100	-	-	-	-	-
Gökçeli	368	368	100	-	-	-	-	-
Güneycik	1474	1474	100	-	-	-	-	-
Kadıncık	1058	1058	100	-	-	-	-	-
Karaağaç	789	789	100	-	-	-	-	-
Karacalar	658	658	100	-	-	-	-	-

¹¹⁶ Y.A., IX, 6273.

Küçükakçakese	931	931	100	-	-	-	-	-
Ortaca	906	906	100	-	-	-	-	-
Ortaçokdeğirmen	299	299	100	-	-	-	-	-
Tekkeköy	393	393	100	-	-	-	-	-
Yalnızdam	1234	1234	100	-	-	-	-	-
Yeniakçaalan	703	703	100	-	-	-	-	-
Yeniçokdeğirmen	188	188	100	-	-	-	-	-
Yenidivan	624	624	100	-	-	-	-	-
Yeniergen	341	341	100	-	-	-	-	-
Yukarıdamlah	2294	2294	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	39593	39593	100	-	-	-	-	-

15. MESUDİYE İLÇESİ

İlçe Ordu İl merkezine 114 km. uzaklıkta, kuzeyinde Ulubey, güneyinde Sivas, doğusunda Kabadüz, batısında ise Gököy ilçe sınırlarıyla çevrilidir.

Bugünkü ilçe sınırları içinde yer alan Musalı Köyünün batısında Meletios adlı eski bir yerleşme yeri vardır. Ayrıca, Kale Köyü yakınlarında Danişmendliler döneminden kalma mezar taşları ve yine kent yakınlarında bir Bizans şato kalıntısı bulunmaktadır.

Bir süre Rum Pontus İmparatorluğunun yönetimi altında kalan Mesudiye, daha sonra Hacı Emir oğullarının üstünlüğünü tanıdı. Bazı belgelere göre Hacı Emir Beyin malikanesi Mesudiye İlçesinin Eskidir Köyü içinde bulunmaktadır.

1461 de Osmanlı Devletine geçen kent, bu dönemde Karahisar-ı Şarkî Kazası'na bağlı Milas adı altında bir nahiye merkezi idi. XIX yy. da Karahisar-ı Şarkî, Sivas Vilayetine bağlanınca, Milas Kaza durumuna getirildi. Bir ara Melet adıyla da anılan ilçe, 1891 de II. Abdülhamit'e atfen Hamidiye adını aldı.

Şemsettin Sami XIX yy. sonlarında Hamidiye'yi (Mesudiye) şöyle tanıtır. “ Sivas Vilayeti Karahisar-ı Şarkî Sancağına bağlı kaza merkezi bir kasabadır. Eskiden Milas adıyla anılan kazanın bir çok yerinde bakır, demir ve kurşun madenleri işletilmekte ise de henüz dış satıma sunulmamıştır. Kaza 10 nahiye ve 150 köyden oluşur. 34000 kişiden oluşan nüfusun 4000'e yakını Rum ve Ermeni, geri kalanı ise Müslüman dır. Kazada toplam 71 cami ve mescit, 6 medrese, 1 Rüştüye, 80 İslâm ve 20 Hıristiyan ilkokulu vardır.”

Ali Cevat ise Hamidiye (Mesudiye) ile ilgili şu bilgileri verir. "Sivas Vilayeti Karahisar-ı Şarkî Sancağına bağlı bir kasabadır. Kasaba yeni kurulduğundan, konut az ve düzensizdir. Nüfusu 2000 dolayındadır. Karadeniz'e dökülen Melet yada Milas Çayı, kasabadan geçer."

II- Meşrutiyetin ilanından sonra Mesudiye adını alan kaza, 20. Mayıs. 1933 tarih ve 2197 sayılı kanunla Şarkî Karahisar'ın Sivas İline katılmasıyla, aynı kanunla Şarkî Karahisar'dan ayrılarak Ordu İline bağlandı.¹¹⁷

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre, 4047'si ilçe merkezinde, 18739'u da köylerinde olmak üzere, toplam 22786 kişilik nüfusa sahiptir.

Bizim yaptığımız araştırma ve incelemelere göre ilçe merkez ve köylerinin tamamı Müslüman ve Türk tür. Ayrıca Güzelce ve Türk köy Köyleri hariç ilçe merkez ve köylerinin tamam nüfusu sünni ve Hanefi Mezhebine mensupturlar. Güzelce ve Türk köy Köylerinin halkı alevi vatandaşlarımızdandır. İlçe merkez ve köylerinde bu iki mezhebin dışında değişik mezhep mensupları yoktur. Azınlık, dönme ve gayrimüslim de yoktur. Alevi olan Türk köy Köyünde cami ve görevlileri mevcuttur. Günümüzde köydeki cami faal vaziyettedir. Güzelce Köyünde cami var, lakin faal değildir. Bu alevi vatandaşlarımızın diğer sünni vatandaşlarımızla hiç bir problemleri yoktur.

İlçe merkezi ve köylerinin bu bilgiler doğrultusunda nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Mesudiye İlçesi merk. ve köyleri								
Merkez	4047	4047	100	-	-	-	-	-
Alanköy	57	57	100	-	-	-	-	-
Arıkmusa	321	321	100	-	-	-	-	-
Arpaalan	295	295	100	-	-	-	-	-
Aşağıgökçe	109	109	100	-	-	-	-	-
Balıkh	183	183	100	-	-	-	-	-
Bayraklı	111	111	100	-	-	-	-	-
Beşbryk	183	183	100	-	-	-	-	-
Beyseki	111	111	100	-	-	-	-	-
Çaltepe	354	354	100	-	-	-	-	-

¹¹⁷. Y.A. IX, 6273.

Çardaklı	238	238	100	-	-	-	-	-
Çavdar	304	304	100	-	-	-	-	-
Çerçi	45	45	100	-	-	-	-	-
Çitliksarıca	267	267	100	-	-	-	-	-
Dayılı	224	224	100	-	-	-	-	-
Doğançam	121	121	100	-	-	-	-	-
Erikköy	95	95	100	-	-	-	-	-
Esath	171	171	100	-	-	-	-	-
Gökçebeyli	174	174	100	-	-	-	-	-
Güneyce	216	216	100	-	-	-	-	-
Güvenli	263	263	100	-	-	-	-	-
Güzle	409	409	100	-	-	-	-	-
Herközü	222	222	100	-	-	-	-	-
İlişar	267	267	100	-	-	-	-	-
Kaleköy	130	130	100	-	-	-	-	-
Karabayır	107	107	100	-	-	-	-	-
Karacaören	300	300	100	-	-	-	-	-
Kavaklıdere	114	114	100	-	-	-	-	-
Kışlacık	177	177	100	-	-	-	-	-
Konacık	90	90	100	-	-	-	-	-
Musalı	326	326	100	-	-	-	-	-
Sarıca	69	69	100	-	-	-	-	-
Türkköyü	93	-	-	-	-	93	100	-
Üçyol	2254	2254	100	-	-	-	-	-
Yardere	88	88	100	-	-	-	-	-
Yavşan	163	163	100	-	-	-	-	-
Yeşilçift	250	250	100	-	-	-	-	-
Yukarıgökçe	74	74	100	-	-	-	-	-
Yuvalı	109	109	100	-	-	-	-	-
Topçam	2298	2298	100	-	-	-	-	-
Abdili	67	67	100	-	-	-	-	-
Arıcılar	93	93	100	-	-	-	-	-
Aşıklı	134	134	100	-	-	-	-	-
Bakırköy	371	371	100	-	-	-	-	-
Birebir	217	217	100	-	-	-	-	-
Çukuralan	162	162	100	-	-	-	-	-
Darıcabaşı	415	415	100	-	-	-	-	-
Derebaşı	189	189	100	-	-	-	-	-
Dursunlu	177	177	100	-	-	-	-	-

Gözelce	237	-	-	-	-	237	100	-
Hamzalı	87	87	100	-	-	-	-	-
Karıca	847	847	100	-	-	-	-	-
Mahmudiye	418	418	100	-	-	-	-	-
Yeşilce	2867	2867	100	-	-	-	-	-
Armutkolu	145	145	100	-	-	-	-	-
Beyabağ	241	241	100	-	-	-	-	-
Celalköy	69	69	100	-	-	-	-	-
Gülpinar	188	188	100	-	-	-	-	-
Sarıyayla	63	63	100	-	-	-	-	-
Yağmurlar	203	203	100	-	-	-	-	-
Yeveli	167	167	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	22786	22456	98	-	-	330	2	-

16. PERŞEMBE İLÇESİ

İlçe M.Ö. VIII yy. da Vona adı altında, Mile toslularca kuruldu. Bu dönemde Vona'nın önemli bir liman kenti olduğu bilinmektedir.

İlçe, 1204'te Rum Pontus İmparatorluğu topraklarına katıldı. Bir ara Hacı Emir oğulları yönetimine geçtiyse de, genellikle Rum Pontus İmparatorluğuna bağlı kaldı. 1391 de kısa bir süre için Osmanlıların eline geçen Perşembe, 1402 Ankara Savaşından sonra yeniden Rum Pontus Devletinin yönetimine bırakıldı. 1461 de ise kesin olarak Osmanlı topraklarına katıldı.

Katip Çelebi, Cihannümasında Vona'ya, Canik Sancağı kazaları arasında yer verir. Evliya Çelebi ise yöre halkının çoğunluğunu Tuna Türklerinin oluşturduğunu yazar.

Şemsettin Sami, Perşembeyi " Trabzon Vilayeti Merkez Sancağına bağlı Ordu Kazasının bir nahiyesi olarak anlatır.

Önceki adı Vona olan ilçe, 25. Haziran. 1945 te Perşembe adıyla ilçe olur.¹¹⁸

Tabii liman olan Perşembe Ordu İline bağlı bir Orta Karadeniz ilçesidir. İlçenin Samsun ve Orduya sahil boyunca uzanan karayolu ile bağlantısı vardır. Doğusunda Ordu merkez, batısında Fatsa, güneyinde Ulubey, kuzeyinde Karadeniz

¹¹⁸ . Y.A., IX, 6273.

bulunmaktadır. Bu alan içerisinde ilçenin yüzölçümü 224 km² dir. İlçe toprakları genellikle engebeldir. Bu engebeler arasında bulunan tepelerden en önemlisi 735 metre yüksekliğindeki Sakarat Tepesidir.

İlçenin arazi yapısına göre halkın çoğunluğu tarımla uğraşmakta ve toplu yerleşim alanları bulunmaktadır. Yerleşim yerleri serpiştirilmiş vaziyettedir.

İlçe ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Bunun yanında ticaret ve balıkçılıkta yapılmaktadır. Tarımda en önemli mahsul fındık ve hayvancılıktır.

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre, 9963' ü ilçe merkezinde, 34165'i de köylerinde olmak üzere, toplam 44128 kişilik nüfusa sahiptir.

Araştırma ve incelemelerimize göre ilçe merkezi ve köylerinin tamam nüfusu Müslüman ve Türk tür. Azınlık ve Gayrimüslim vatandaşımız yoktur. Yalnız ilçe nüfusuna kayıtlı 20 kadar vatandaşımız Alman uyruklu kadınlarla, 10 kadarda Rus uyruklu kadınla evlenen vatandaşımız vardır. Bu kadınların çoğu Müslüman olmuşlardır.

Müslüman nüfusun tamamı sünni ve Hanefi Mezhebine mensuptur. Şafii, alevi gibi değişik mezhebe mensup vatandaşımız yoktur.

Bu bilgiler doğrultusunda ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Perşembe merk. ve köyleri								
Merkez	9963	9963	100	-	-	-	-	-
Alınca	396	396	100	-	-	-	-	-
Anaç	557	557	100	-	-	-	-	-
Aziyiye	233	233	100	-	-	-	-	-
Beyli	1591	1591	100	-	-	-	-	-
Boğazcık	718	718	100	-	-	-	-	-
Bolath	649	649	100	-	-	-	-	-
Çamarası	913	913	100	-	-	-	-	-
Çandır	820	820	100	-	-	-	-	-
Çaytepe	1026	1026	100	-	-	-	-	-
Çerli	966	966	100	-	-	-	-	-
Doğanköy	1326	1326	100	-	-	-	-	-
Efirli	1874	1874	100	-	-	-	-	-

Ekinciler	964	964	100	-	-	-	-	-
Gündoğdu	20	20	100	-	-	-	-	-
İmeçli	635	635	100	-	-	-	-	-
Kaleyaka	1016	1016	100	-	-	-	-	-
Kazancı	1003	1003	100	-	-	-	-	-
Kırlı	2176	2176	100	-	-	-	-	-
Kovanlı	868	868	100	-	-	-	-	-
Kurtuluş	412	412	100	-	-	-	-	-
Kutluca	397	397	100	-	-	-	-	-
Kuyluca	720	720	100	-	-	-	-	-
Medreseönlü	4442	4442	100	-	-	-	-	-
Mersin	535	535	100	-	-	-	-	-
Neneli	708	708	100	-	-	-	-	-
Okçulu	745	745	100	-	-	-	-	-
Ortatepe	816	816	100	-	-	-	-	-
Ramazan	953	953	100	-	-	-	-	-
Saray	1095	1095	100	-	-	-	-	-
Selimiye	249	249	100	-	-	-	-	-
Sırakovancı	853	853	100	-	-	-	-	-
Soğukpınar	1630	1630	100	-	-	-	-	-
Şenyurt	600	600	100	-	-	-	-	-
Tarlacık	75	75	100	-	-	-	-	-
Töngeldüzü	35	35	100	-	-	-	-	-
Yarlık	1161	1161	100	-	-	-	-	-
Yeniöz	25	25	100	-	-	-	-	-
Yeşilköy	313	313	100	-	-	-	-	-
Yumrutaş	650	650	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	44128	44128	100	-	-	-	-	-

17. ULUBEY İLÇESİ

Ulubey İlçesi Ordu İlinden 23 km. içerde, Ordu- Gököy- Mesudiye devlet yolunun üzerinde kurulmuştur.

Ulubey, sahile yakınlığı, Gököy- Mesudiye üzerinden Sivas bölgesiyle olan bağlantıyı sağlayan bir yerde kurulup geliştiği için 550 yıldan beri bir nahiye (Bucak) olma vasfını korumuştur.¹¹⁹

¹¹⁹ . Sıtkı Çebi, Ulubey, Ordu, 1993, 8.

Ulubey'in 1455 tarihinde (Sevdeşlü veya Ulubeğlü) adında bir nahiye idi. Sevdeşlü 1547 de Ulubey Nahiyesi adını almış ve merkezide Gündüzlü Köyüne kaldırılmıştır. Ulubey bu tarihten sonra da "Nahiye" olarak kalmıştır.

Ulubey, 1870 tarihinde (Ulubey Me'a Hapsamana) adı altında Hapsamana (Bugünkü Gölköy) ile müşterek bir nahiye haline getirilmiştir. Nahiyenin merkezi Ulubey di. Bu durum iki yıl devam etmiş, 1872 de Gölköy ayrı, Ulubey ayrı birer nahiye merkezi yapılmıştır.¹²⁰

Ulubey, 1958 yılına kadar "Nahiye" olarak kalmıştır. Bu tarihte Ulubey Bakanlar Kurulunun 31. Temmuz. 1957 tarih ve 29983 sayılı kararı ile ilçe haline getirilmiş, 1. Nisan. 1958 gününden itibaren törenle Ulubey ilçesi kurulmuştur.

Ulubey ilçesi toprakları, genellikle engebeli bir yapıya sahiptir. İlçe merkezinin denizden yüksekliği 585 m. dir. İlçenin en önemli akarsuyu Melet Irmağıdır. Yer yer 1100 metreye kadar yükselen Ulubey İlçesinin iklimi kışları soğuk yazları serindir.

Ulubey İlçesinin yüzölçümü 282 km² dir. Topraklarının % 60'ı tarıma elverişlidir. Tarım topraklarının % 70'ini fındık bahçeleri, % 15'ini tarla arazisi teşkil eder. Geri kalanı orman ve meradır.¹²¹

İlçe nüfusu 1990 genel nüfus sayımına göre, 10116 sı ilçe merkezinde, 27582'si de köylerinde olmak üzere, toplam 37698 kişilik nüfusa sahiptir.

Bu nüfusun hepsi Müslüman ve Türk tür. Başçardak, Ören, Hocaoğlu Köyleri alevi vatandaşlarımızdandır. Geriye kalan ilçe merkezi ve köylerinde yaşayanlar sünni ve Hanefi Mezhebine mensupturlar.

⁸ Bu bilgiler doğrultusunda ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Ulubey merk. Ve köy.								
Merkez	10116	10116	100	-	-	-	-	-
Akoluk	902	902	100	-	-	-	-	-
Akpınar	590	590	100	-	-	-	-	-
Aşağıkızılın	950	950	100	-	-	-	-	-
Aydınlar	671	671	100	-	-	-	-	-
Başçardak	337	-	-	-	-	337	100	-
Belenyurt	1529	1529	100	-	-	-	-	-
Cevizlik	357	357	100	-	-	-	-	-
Çubuklu	1037	1037	100	-	-	-	-	-

¹²⁰ . Çebi, 37.

¹²¹ . Çebi, 61.

Doğlu	462	462	100	-	-	-	-	-
Durakköy	1335	1335	100	-	-	-	-	-
Elmaçukuru	518	518	100	-	-	-	-	-
Eymür	766	766	100	-	-	-	-	-
Fındıklı	728	728	100	-	-	-	-	-
Gülbelen	854	854	100	-	-	-	-	-
Güzelyurt	472	472	100	-	-	-	-	-
Hocaoğlu	851	-	-	-	-	851	100	-
Kadıncık	729	729	100	-	-	-	-	-
Kardeşler	1049	1049	100	-	-	-	-	-
Kıranyağmur	471	471	100	-	-	-	-	-
Kirazlık	817	817	100	-	-	-	-	-
Koşaca	980	980	100	-	-	-	-	-
Kumanlar	467	467	100	-	-	-	-	-
Kumrulu	306	306	100	-	-	-	-	-
Ohtamış	1889	1889	100	-	-	-	-	-
Örenköy	1082	-	-	-	-	1082	100	-
Refahiye	512	512	100	-	-	-	-	-
Şekeroluk	276	276	100	-	-	-	-	-
Şeyhler	1149	1149	100	-	-	-	-	-
Uzunmahmut	1258	1258	100	-	-	-	-	-
Yenisayaca	1477	1477	100	-	-	-	-	-
Yolbaşı	398	398	100	-	-	-	-	-
Yukarıkızılın	1876	1876	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	37698	35428	94	-	-	2270	6	-

18. ÜNYE İLÇESİ

Ünye tarihi M.Ö. XV bin yılına kadar uzanmaktadır. Bilhassa Amasyalı Strabon'un seyahatnamesinde Ünye tarihinden doğmuş olaylara çok sık yer vermiştir.

M.Ö. XII y.y. da bu çevre Etiler tarafından işgal edilmiştir. Bilahare Kadeş Savaşı ile Mısır Firavunlarının eline düşmüş, o zaman Mısır da ilerlemiş bulunan sanatçılarının demirinin büyük bir kısmı bu çevreden temin edilmiştir.

M.Ö. 1270 yılında Turuva Savaşları sırasında Karadeniz kıyılarında yarım hilal şeklinde arazi içinde kurulan sömürgelerden biri de Ünye'dir.

O zamandan kalma tarihi bilgiler, Ünye isminin Oney, One, Oence gibi değişik şekillerde anıldığını bildirmektedir.

M.Ö. 520 yılında İran Hükümdarı Ünye ve çevresinin hamiliğine heveslenmiş, daha sonra Makedonya Kralı İskender, ordusu ile Ünye'yi işgal etmiştir. İskender'in ani ölümü ile Ünye bu havalide bulunan valinin idaresine geçmiştir. Ünye de civar kasabalar gibi Romalıların idaresini kabul etmiştir.

M.S. 395 tarihinde Roma İmparatorluğu Doğu- Batı diye ikiye ayrılınca Ünye Doğu Roma Bizans İmparatorluğunun sınırları içinde kalmıştır. Hatta bu

sırada çok meşhur olmuş, özellikle şarapları Roma saraylarında aranan bir içki olmuştur.

İstanbul Fatih Sultan Mehmet tarafından 1453 tarihinde alındığında, Roma'ya Ünye şarabı gitmez olduğundan Romalı şairler, " Gelmez oldu artık Oney'in şarapları" diye yakınmışlardır. Ünye uzun süre Doğu Roma İmparatorluğunun içinde ün yapmış bir belde olarak kalmıştır.

Ünye bir çok kereler hem Türkler, hem de Rumlar tarafından zapt edilmiştir. IV. Haçlı Seferinin 1204 senesinde hareketiyle İstanbul'da bir Latin İmparatorluğu kurulması üzerine, sabık hanedan Alexious Commenious, İstanbul'dan Trabzon'a kaçarak orada bir hükümet kurmuş ve Ünye yi de bu hükümetin sınırları içine almıştır. 1214 te Sinop'tan Ünye'ye dek olan yerleri ele geçiren Anadolu Selçukluları 1228 de yöreyi kısa bir süre de olsa Rum Pontus İmparatorluğuna bırakmak zorunda kalmıştır. I. Alaaddin Keygubat (1220- 1237) zamanında Ünye bir kez daha Selçuklu yönetimini tanıdı. 1346 da kent Hacı Emir oğullarının yönetimine girdi. 1461 yılında kesin olarak Osmanlı topraklarına katıldı. Osmanlı zamanında Ünye sadece yörenin değil Türkiye'nin en işlek limanına sahipti. Buharlı gemilerin icadı ile bu özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Ünye 1833 yılında Samsun'a bağlı bir ilçe olmuş bu durum 4. Nisan. 1921 tarih ve 69 sayılı kanunla Ordu İli'ne ilçe olarak bağlanana kadar devam etmiştir.¹²²

Ordu İli'ne bağlı İlçe, Samsun'a 90 km. Terme'nin ise 32 km. doğusunda, Fatsa'nın 22 km. batısında, Taşkara Burnu'nun batı ve kuzey batı eteklerinde kurulmuştur.

Ordu İli'nin en büyük ilçelerinden biri olan Ünye'nin doğusunda Fatsa, güneyinde Akkuş, batısında da Terme ilçesi olup, kuzeyinde Karadeniz İlçenin sınırlarını oluşturmaktadır. İlçenin toplam yüzölçümü 437 km² dir. İl olmaya aday, çok şirin, tabii güzellikleri bol vatan topraklarından bir ilçedir.

Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre ilçe merkez ve köylerinin tamamı Müslüman ve Türk tür. 1990 genel nüfus sayımına göre, 42836 sı ilçe merkezinde, 66303'ü de köylerinde olmak üzere, toplam 109139 kişilik nüfusa sahiptir.

¹²² . İrfan Tosun, Oney'den Ünye'ye, Ankara, 1995, 22-23.

İlçede, Ballı Köyü, , Gübüncü Köyü, Üçpınar Köylerinin tamamı, Sarıhalil, Yiğitler, Gölcüvez köylerinin % 50 si, Erenyurt Kasabasının Şerefiye ve Dumanlı mahallelerinde oturan vatandaşlarımız alevidir.

İlçe merkez ve köylerinin geriye kalan tüm nüfus sünni ve Hanefi Mezhebine mensuptur. İlçe merkez ve köylerinde azınlık, gayrimüslim vatandaşımız yoktur.

Çok az sayıda ilçe nüfusuna kayıtlı Ermeni kökenli Hıristiyan Gregoryen Mensubu vatandaş var ama ilçeye hiç bir ilgileri kalmamış, İstanbul'da yaşamaktadırlar.

Ayrıca İlçe nüfusuna kayıtlı 10 vatandaşımız, Gürcü, Azeri ve Rus kadınlarla evli vatandaşımız var. Bu kadınların çoğu Müslüman olmuşlardır.

Bu bilgiler doğrultusunda ilçe merkez ve köylerinin nüfus dağılımı şu şekildedir.

Yerleşim Birimi Ünye merk. Ve köyleri	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
Merkez	42836	42836	100	-	-	-	-	-
Ağdere	320	320	100	-	-	-	-	-
Aydıntepe	1951	1951	100	-	-	-	-	-
Ballı	572	-	-	-	-	572	100	-
Başköy	374	374	100	-	-	-	-	-
Cevizdere	497	497	100	-	-	-	-	-
Çakmak	201	201	100	-	-	-	-	-
Çatak	1155	1155	100	-	-	-	-	-
Çatalpınar	730	730	100	-	-	-	-	-
Çataltepe	87	87	100	-	-	-	-	-
Çiğdemköy	613	613	100	-	-	-	-	-
Denizbükü	256	256	100	-	-	-	-	-
Döşemedibi	138	138	100	-	-	-	-	-
Düzköy	351	351	100	-	-	-	-	-
Elmalık	242	242	100	-	-	-	-	-
Erenyurt	5032	4026	80	-	-	1006	20	-
Eskikızılcakese	606	606	100	-	-	-	-	-
Göbü	1509	1509	100	-	-	-	-	-
Gübüncü	1328	-	-	-	-	1328	100	-
Gölcüvez	781	391	50	-	-	390	50	-
Gölevi	919	919	100	-	-	-	-	-
Günpınar	642	642	100	-	-	-	-	-
Gürecili	680	680	100	-	-	-	-	-
Hizarbaşıgünlük	243	243	100	-	-	-	-	-
Hizarbaşıkumarlı	160	160	100	-	-	-	-	-
İnkur	4718	4718	100	-	-	-	-	-
İstiklal	450	450	100	-	-	-	-	-
Kadılar	522	522	100	-	-	-	-	-
Kaledibi	1124	1124	100	-	-	-	-	-
Kaleköy	615	615	100	-	-	-	-	-
Keşköy	537	537	100	-	-	-	-	-
Koçuklu	304	304	100	-	-	-	-	-
Kuşçulu	701	701	100	-	-	-	-	-

Kuşdoğan	255	255	100	-	-	-	-	-
Nadrlı	238	238	100	-	-	-	-	-
Nuriyeköy	962	962	100	-	-	-	-	-
Saraycık	1211	1211	100	-	-	-	-	-
Sanhalil	990	495	50	-	-	495	50	-
Saylan	1032	1032	100	-	-	-	-	-
Serviler	1044	1044	100	-	-	-	-	-
Şenyurt	662	662	100	-	-	-	-	-
Söylemez	481	481	100	-	-	-	-	-
Taflancık	334	334	100	-	-	-	-	-
Tepeköy	139	139	100	-	-	-	-	-
Üçpınar	595	-	-	-	-	595	100	-
Yağmurtepe	564	564	100	-	-	-	-	-
Yavi	1594	1594	100	-	-	-	-	-
Yaylalı	113	113	100	-	-	-	-	-
Yazkonağı	870	870	100	-	-	-	-	-
Yiğitler	1322	661	50	-	-	661	50	-
Yüceler	1734	1734	100	-	-	-	-	-
Tekiraz	5331	5331	100	-	-	-	-	-
Beylerce	1090	1090	100	-	-	-	-	-
Çayırılı	1086	1086	100	-	-	-	-	-
Çınarcık	659	659	100	-	-	-	-	-
Dağköy	1656	1656	100	-	-	-	-	-
Dizdar	377	377	100	-	-	-	-	-
Düzçiftlik	443	443	100	-	-	-	-	-
Ekincik	907	907	100	-	-	-	-	-
Koruklu	746	746	100	-	-	-	-	-
Meydanköy	1315	1315	100	-	-	-	-	-
Nurettinköy	954	954	100	-	-	-	-	-
Ortaköy	956	956	100	-	-	-	-	-
Pelitliyatak	4369	4369	100	-	-	-	-	-
Taşca	306	306	100	-	-	-	-	-
Uğurlu	1028	1028	100	-	-	-	-	-
Yaycı	452	452	100	-	-	-	-	-
Yenikızılcakese	553	553	100	-	-	-	-	-
Yeniköy	1079	1079	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	109139	104092	95	-	-	5047	5	-

Kuşdoğan	255	255	100	-	-	-	-	-
Nadırlı	238	238	100	-	-	-	-	-
Nuriyeköy	962	962	100	-	-	-	-	-
Saraycık	1211	1211	100	-	-	-	-	-
Sarıhalil	990	495	50	-	-	495	50	-
Saylan	1032	1032	100	-	-	-	-	-
Serviler	1044	1044	100	-	-	-	-	-
Şenyurt	662	662	100	-	-	-	-	-
Söylemez	481	481	100	-	-	-	-	-
Taflancık	334	334	100	-	-	-	-	-
Tepeköy	139	139	100	-	-	-	-	-
Üçpınar	595	-	-	-	-	595	100	-
Yağmurtepe	564	564	100	-	-	-	-	-
Yavi	1594	1594	100	-	-	-	-	-
Yaylalı	113	113	100	-	-	-	-	-
Yazkonağı	870	870	100	-	-	-	-	-
Yiğitler	1322	661	50	-	-	661	50	-
Yüceler	1734	1734	100	-	-	-	-	-
Tekiraz	5331	5331	100	-	-	-	-	-
Beylerce	1090	1090	100	-	-	-	-	-
Çayırılı	1086	1086	100	-	-	-	-	-
Çınarcık	659	659	100	-	-	-	-	-
Dağköy	1656	1656	100	-	-	-	-	-
Dizdar	377	377	100	-	-	-	-	-
Düzçiftlik	443	443	100	-	-	-	-	-
Ekincik	907	907	100	-	-	-	-	-
Koruklu	746	746	100	-	-	-	-	-
Meydanköy	1315	1315	100	-	-	-	-	-
Nurettinköy	954	954	100	-	-	-	-	-
Ortaköy	956	956	100	-	-	-	-	-
Pelitliyatak	4369	4369	100	-	-	-	-	-
Taşca	306	306	100	-	-	-	-	-
Uğurlu	1028	1028	100	-	-	-	-	-
Yaycı	452	452	100	-	-	-	-	-
Yenikızılcakeş	553	553	100	-	-	-	-	-
Yeniköy	1079	1079	100	-	-	-	-	-
TOPLAM	109139	104092	95	-	-	5047	5	-

ORDU İLİ İNANÇ YAPISI GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Yerleşim Birimi	Toplam Nüfus	Müslümanlar						Gayri Müslim
		Hanefi	%	Şafii	%	Alevi	%	
ORDU İLİ								
Merkez İlçe	142075	142075	100	-	-	-	-	-
Akkuş İlçesi	48889	48889	100	-	-	-	-	-
Aybastı İlçesi	32452	32452	100	-	-	-	-	-
Çamaş İlçesi	15331	15331	100	-	-	-	-	-
Çatalpınar İlçesi	17165	17165	100	-	-	-	-	-
Çaybaşı İlçesi	21721	21721	100	-	-	-	-	-
Fatsa İlçesi	94789	90024	95	-	-	4765	5	-
Gölköy İlçesi	53896	52384	97	-	-	1512	3	-
Gülyalı İlçesi	10150	10150	100	-	-	-	-	-
Gürgentepe İlçesi	38405	33275	87	-	-	5130	13	-
İkizce İlçesi	28165	28165	100	-	-	-	-	-
Kabadüz İlçesi	15689	15689	100	-	-	-	-	-
Kabataş İlçesi	21335	21335	100	-	-	-	-	-
Korgan İlçesi	36699	35199	96	-	-	1500	4	-
Kumru İlçesi	39593	39593	100	-	-	-	-	-
Mesudiye İlçesi	22786	22456	98	-	-	330	2	-
Perşembe İlçesi	44128	44128	100	-	-	-	-	-
Ulubey İlçesi	37698	35428	94	-	-	2270	6	-
Ünye İlçesi	102139	104092	95	-	-	5047	5	-
Toplam	830105	809551	98	-	-	20554	2	-

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi günümüzde 1990 Genel Nüfus sayımına göre Ordu ilinde gayrimüslim vatandaş yoktur.

Müslümanların dağılımı ise 830105 kişilik nüfusun 809551 sünni ve aynı zamanda Hanefi mezhebine mensuptur. Bu nüfusun yüzde oranı ise 98 dir.

Alevi vatandaşlarımıza gelince Fatsa İlçesinde % 5 oranla 4765 kişi, Gölköy İlçesinde % 3 oranla 1512 kişi, Gürgentepe İlçesinde %13 oranla 5130 kişi, Korgan İlçesinde % 4 oranla 1500 kişi, Mesudiye İlçesinde % 2 oranla 330 kişi, Ulubey İlçesinde % 6 oranla 2270 kişi, Ünye İlçesinde % 5 oranla 5047 kişidir.

Alevi vatandaşlarımızın Ordu İlinde toplam sayısı 20554 kişi olup bunun yüzde oranı ise % 2 dir.

Ordu İlinde bizim araştırmalarımıza göre Hanefi mezhebinin dışında, şafii v.b. gibi mezhep mensubu vatandaşımıza rastlanmamıştır.

C. ORDU İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN TARİKATLAR VE DİNİ CEMEATLAR

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde devlet ve toplum üzerinde önemli etkisi olan tarikatlar, 1925 yılında çıkarılan kanun neticesinde tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla Türkiye genelindeki faaliyetlerine son verilmişlerdir. Bu yasaklamaya rağmen çalışmalarını gizlilik içinde sürdüren tarikatlar, varlıklarını günümüze kadar devam ettirmişlerdir. Bu tarikatların yanı sıra, 1960 yılından itibaren Said-i Nursi ve Süleyman Hilmi Tunahan gibi lider sayılan kişilerin görüşleri etrafından ortaya çıkan dini cemaatler, Türkiye'nin dini yapısında önemli bir yer teşkil etmektedirler. Özellikle 1980 sonrası vakıf veya ğrenci yurtları adı altında faaliyetlerini devam ettiren tarikat ve cemaatlerin Türkiye'nin bütün illerinde mensupları bulunmaktadır.

Kelime olarak "yol" manasına gelen "tarikat", ıstılahta; tasavvufi eğitimde farklı metotlar uygulayan mekteplere verilen isimdir.¹²³

Diğer bir ifade ile tarikat, Cenab-ı Allah'a yaklaşmak ve O'nun rızasını kazanmak maksadiyle takibedilmesi gereken yol demektir.¹²⁴

Hz. Peygamber (s.a.v.)' in vefatından sonra, İslâm'ı yaşamada züht ve takvanın esas alınmasıyla ortaya çıkan ve genel olarak nefsin bütün istek ve arzularını terk ederek, kalbi Allah (c.c.)'a bağlamak olarak, tanımlanan tasavvuf¹²⁵ hicri II. Yüzyıldan itibaren mensuplarının çoğalması ile sistemleşmiş ve kısa zamanda bütün İslâm alemine yayılmıştır. Meşhur alimlerden birçoğunun büyük şeyhlere intisabı ve hükümdarlarının bizzat tekke ve zaviye yaptırarak bu cereyanı teşvik etmeleri, İslâm aleminde çeşitli tasavvufi zümrelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.¹²⁶

¹²³ Ebu Nasr Serrâc Ts, el- Lum'a, İslâm Tasavvufu, Tasavvufia İğili Sorular-Cevaplar, ev. Kâmil Yılmaz, İstanbul, 1996,464.

¹²⁴ Selçuk Eraydın, Tasavvuf ve Tarikatlar, İstanbul, 1990, 358.

¹²⁵ İmam Gazali, El- Munkizu Mine'd- Dell, ev. A. Suphi Fırat, İstanbul, 1978,12.

¹²⁶ Fuat Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, 1991, 14-17.

Tasavvufun sistemleşmesi, İslâm aleminde ortaya çıkan bütün fikir hareketleri arasında en çok taraftar bulan ve sosyal hayata en fazla etki eden cereyan olmasını sağlamıştır.¹²⁷

Mutasavvıfların görüşlerini yaymak ve kendilerine bağlı olanların eğitimlerini sağlamak için kurdukları teşkilatı ifade eden tarikatlar¹²⁸ silsile itibariyle Hz. Ebubekr (R.A.) ve Hz. Ali (R.A.)' den birine, bunlar vasıtası ile Hz. Muhammed (S.A.V.)'e dayanmaktadır. Tarikatlar, isimlerini tarikat kurucusunun adı veya lakabına göre almaktadır.¹²⁹

Tarikatların çeşitlilikleri, insanların farklı eğilimlere sahip oluşlarından ileri gelmektedir. İnsanları tek yolda (Kur'an yolu) birleştirmek gayesiyle kurulan tarikatlar, bu hedefleri doğrultusunda cemiyete karşı devletlerin içtimai, siyasi ve iktisadi hayatlarında büyük rol oynamışlardır.¹³⁰

Tarikat kavramının ortaya çıkışı H. III ve IV asırlara kadar uzanmakla birlikte, bugünkü manasıyla bir şeyhin etrafında toplanan müritlerin tekke ortamında muhtelif usullerle eğitilmesi anlamında kullanılması, Abdulkadir Geylâni ve Ahmet Rifâî'nin yaşadığı H. VI (M.XII) asırda olmuştur.¹³¹

İslâm dünyasında ortaya çıkan ve uzun yıllar devam eden kargaşalıklar tasavvufun gittikçe artan bir kuvvetle bütün İslâm memleketlerine yayılmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü, tarikatlar bu dönemde insanların en çok ihtiyaç duyduğu rûhî- manevi, asayiş ve sükuneti temin etmeyi vadediyor ve gerçekten bunu da sağlıyorlardı. Özellikle Abbasiler zamanında birçok devlet ileri gelenlerinin ve hatta sultanlarının büyük tarikat şeyhlerine mürit olması, tarikat şeyhlerinin manevi nüfuzunda büyük bir artış meydana gelmesini sağlamıştır.¹³²

İslâm'ın IX. yüzyıldan itibaren Türkistan'a girmesiyle birlikte Türkler arasında tasavvuf yayılmaya başlamış, kısa zamanda Fergana, Merv, Semerkand, Horasan ve Buhara gibi kentler, tasavvufi cereyanın önemli merkezleri olmuştur.¹³³ 1071'den itibaren Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasından sonra bölgeye

¹²⁷ Hilmi Ziya Ülken, *Türk Tefekkürü Tarihi*, İstanbul, 1933, I, 149.

¹²⁸ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul, 1995, 278.

¹²⁹ Kara, 234.

¹³⁰ Mahir İz, *Tasavvuf*, İstanbul 1990, 35.

¹³¹ Tusi, 464.

¹³² Köprülü, 195-197.

¹³³ Ünver Günay- Harun Güngör, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, Ankara, 1997, 214.

göçler başlamış İran, Irak, Suriye ve Türkistan bölgelerinden gelen mutasavvıflar, Anadolu'da tasavvufi fikirlerin yayılmasında etkili olmuşlardır.¹³⁴

XIII. yüzyılda Moğol istilası nedeniyle Belh, Buhara ve Horasan bölgelerinden Anadolu'ya gelen Türkmen dervişleri ise Anadolu'da tasavvufi hareketliliğin artmasını sağlamışlardır.¹³⁵ Bunun tabii neticesi olarak şeyhler halk arasında rağbet görmeye başlamış, sultanların da desteklemesiyle Anadolu'daki sosyal yapıya etki eden çok sayıda tekke ortaya çıkmıştır.¹³⁶

Osmanlı Beyliğinin Anadolu'nun batısına geldiği dönemlerde bir çok tarikat şeyhi de Anadolu'nun batısına gelmişlerdi. Bu şeyhlerin bir kısmı gazilerle beraber fütihat yaparken, bir kısmı da o civardaki köylere, boş ve tenha yerlere yerleşmişlerdir. Ordudan daha evvel gelip sınırdaki boş topraklara yerleşerek ziraat ve hayvan yetiştirmekle meşgul olan bu tarikat şeyhlerinin kurdukları zaviyeler, kısa zamanda büyük kültür, imar ve din merkezleri haline gelerek ordunun hareketlerini kolaylaştırmış ve Bizans topraklarının fethinde büyük kolaylıklar sağlamıştır.¹³⁷

Osmanlı'nın kuruluş döneminde önemli vazife gören tarikatlar, daha sonraki yıllarda da bu önemini yitirmediği gibi günümüzde de sosyal, siyasi ve iktisadi hayatta önemli bir mevkie sahiptir.

Tarikatlar genel olarak; biri gizli zikri kabul eden ve sonradan Muhammed Baha ed- Din Nakşibend'e bağlanan Nakşibendi Tarikatı, diğeri de açık zikri kabul eden ve sonradan Abdulkadir Geylani'ye bağlanan Kadiri Tarikatı olmak üzere iki metoda dayanır.¹³⁸

Bizim incelediğimiz Ordu İlinde Merkez, İlçe ve Köylerinde hiçbir tekke, zaviye veya organize olmuş çok düzenli tarikat mensuplarına rastlanmamıştır. Ancak bazı yerlerde muhtelif nakşi şeyhlerine bağlı tarikat mensuplarına rastlanmıştır. Dolayısıyla Ordu İlin de en çok yaygın olan tarikat ve mensupları nakşilerdir.

¹³⁴ Eraydın, 345.

¹³⁵ Eraydın, 390-391.

¹³⁶ Mehmet Şeker, *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması*, Ankara, 1991, 105.

¹³⁷ Ömer Lütfi Borkan, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, İstanbul, 25-26.

¹³⁸ Süeyman Ateş, *İslâm Tasavvufu*, İstanbul, 1992, 112.

1. Sünni Tarikatlar

A. Nakşibendi Tarikatı

Tarikat ismini, kurucusu Bahâ ed - Din Muhammed el- Buhari'ye izafeten almıştır. 1318 yılında Buhara yakınlarında Kasr-ı Arifan Köyünde doğan Baha ed- Din, 18 yaşından itibaren Emir Kulâl' dan tasavvuf terbiyesi almaya başlamış, daha sonra Yusuf el- Hamedani'nin halifelerinden gizli zikri tercih eden Abdu'l Hâlik el- Gucduvani'ye intisap etmiştir. Gucduvaninin esaslarına bağlı kalan Baha ed- Din'in tarikatını Üveysilik ve rabita gibi iki umde ile takviye ettikten sonra, tarikat silsilesini Hz. Ebu Bekir'e dayandırması, tarikata Şii tesirinin girmesini engellemiştir. Gucduvani'den sonra Havacaganiye diye isimlendirilen bu tarikat, Bahâ ed- Din ile birlikte Nakşibendi ismini almıştır, Orta Asya ve Horasan bölgelerinin sünnileşmesine önemli katkıda bulunmuştur.¹³⁹

Nakşilik, şeriatla zahiri temizlemek, tarikat ve hakikatle batını temizlemek ve ma'rifetle Allah'a ulaşmak olmak üzere dört esasa dayanır.¹⁴⁰ Bu tarikatta gizli zikir esastır. Toplu olarak yapılan zikre Hatm-i Hocagen denir ki bu zikre tarikat mensubu olmayan alınmaz.¹⁴¹

Hindistan, Türkistan, Irak ve Suriye de taraftar bulan Tarikatı Anadolu'ya Timur'un ordularıyla gelen Nakşi Şeyhi ve dervişleri vasıtasıyla girmiş, Molla Abdullah İlahi Simavi vasıtasıyla yayılmıştır. XIX. yüzyılda ise Ahmet Ziyaddin Gümüşhanevi tarikatın Anadolu'da yaygın hale gelmesini sağlamıştır. Türkiye'de en yaygın kolu Halidi koludur.¹⁴²

Bizim tezimizi oluşturan Ordu İlinde yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre Nakşibendi Tarikatına mensup kişi ve cemaatlara rastlanmıştır. Bunların merkez ve ilçelere göre durumları şu şekildedir :

Ordu merkezde, Adıyaman'daki Menzil'e bağlı yüz elli kişilik bir cemaat gurubu vardır. Bu gurubun küçük bir dergahları vardır. Burada bir araya gelerek birlikte hatme, zikir ve sohbet yapıyorlar. Yine Ordu İli merkezinde İstanbul da ki Mahmut Efendiye bağlı bir cemaatle bir de Kur'an Kursları varmış, ancak 28

¹³⁹ Süleyman Ateş, *Tasavvuf*, İstanbul, 1992, 112.

¹⁴⁰ Kara, 295.

¹⁴¹ Kamil Yılmaz, *Ana Hatlariyle Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul, 1994, 267.

¹⁴² Yılmaz, 276.

şubat kararlarından sonra bu Kur'an Kursu kapanınca cemaatte dağılmıştır. Ordu il merkezinde bunlardan başka herhangi bir tarikat mensubu yoktur.

Aybastı İlçesinde Sivas'ta İsmail Hakkı Toprak'a bağlı elli kişilik bir nakşi mensubu cemaat mevcuttur. Bunların dergahları yoktur. Kendi evlerinde zaman zaman bir araya gelerek toplanıp zikir yapıyorlar.

Fatsa İlçesi , merkezinde Sivas'ta İsmail Hakkı Toprak'a ve Hulusi Efendiye bağlı otuzar kişilik birer gurup cemaat vardır. Ancak bunların dergahları ve özel bir toplantı yerleri yoktur. Zaman zaman kendi evlerinde bir araya gelerek zikir ve hatme yapıyorlar.

Korgan İlçesinde, Sivas'ta İsmail Hakkı Toprak'a bağlı beş bin kadar Nakşi mensubu büyük bir kalabalık cemaat vardır. Bu tarikat mensuplarının lideri Kiraz Hoca lakaplı Mehmet Akkiraz'dır. Herkes tarafından sevilen, saygı duyulan ve yörede etkinliği olan bir kişidir.

Perşembe İlçesinde, emekli bir öğretmenin önderliğinde elli kişilik bir Nakşi mensubu cemaat vardır. Bunların da dergahları veya özel bir toplantı yerleri yoktur. Kendi evlerinde bir araya gelerek zikir ve hatmelerini yapıyorlar.

Ulubey İlçesinde, Kastamonu'da Şaban-ı Veli Efendiye bağlı otuz kadar bir nakşi mensubu cemaat mevcuttur. Bunların da dergahları veya özel bir yerleri yoktur. evlerinde bir araya gelerek zikirlerini yapıyorlar.

Ünye İlçesinde, Esat Coşan hocaya bağlı, yüzelli kişilik bir cemaatle, Menzil'e bağlı elli kişilik birer nakşi cemaatleri vardır. Bunlarında dergahları veya özel bir toplanma yerleri mevcut değildir. Bunlarda kendi evlerinde bir araya gelerek zikir ve sohbetlerini yapıyorlar.

B. Kadiri Tarikatı

Kadiri Tarikatı, Şeyh Abdulkadir Geylani tarafından kurulan ve silsilesi Hz. Ali (R. A.)' a dayanan sünni bir tarikattır. Merkezi Bağdat'taki Abdulkadir Geylani dergahı olan ve buradan icazet verilen Kadiri Tarikatı, Eşrefiyye, Rummiye, Halisiyye, Garibiyye, Hilaliyye, Yafiyye, Esediyye ve Ekbesiyye gibi kollara ayrılır ve zikri cehridir. Tarikat İslam dünyasının hemen hemen her tarafına yayılmış olup, Suriye, Irak, Mısır, Türkiye, Hindistan, Cezair ve Afrika' da

mensupları mevcuttur. Kadiri Tarikatının Anadolu'da yayılmasını sağlayan Eşrefoğlu Rumidir. O'nun kurduğu kola ismine izafeten Eşrefiyye denilmiştir. Eşrefoğlundan sonra Anadolu'da Kadiriliği yaymak için uğraşan ve ismine izafe edilen bir başka Kadiri kolunu da İsmail Rumi kurmuştur. İsmail Rumi (Ö:1631) İstanbul'da Kadirihaneyi yaptırmış, Anadolu ve Rumeli'de kırk kadar Kadiri tekkesi açmıştır.¹⁴³

Tez konumuz olan Ordu İlinde bizim yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre Kadiri Tarikatına mensup kişi veya cemaate rastlanmamıştır.

C. Diğerleri

Yukarda zikredilen Nakşi ve Kadiri tarikatlarının dışında, yaptığımız araştırmalarda, Gököy İlçesinin Damarlı Beldesinde "Tuğlacılar" diye bilinen sayıları en son otuz kadar olan ve hiç yeni taraftar bulmayan bir gurup vardır. Bunlar su olduğu halde abdest almayı teyemmümle namaz kılıyorlar. Bunun nedeni kendilerine sorulduğu zaman; Kuran'ın bir mektup olduğu, teyemmümünde en son gelen bir ilham olduğunu söylüyorlar. Muamelede en son gelene göre yapılacağından, abdest almağa gerek yoktur diyorlar. Bu Tuğlacılar, Cuma namazlarını da aldıkları ilhama göre camilerde değil evlerinde kılıyorlar. Ancak bu cemaat diğer insanların nefretlerini kazanmışlardır. Zira temizlikten hiç nasipleri olmayan kirli ve pis kokularından hemen tanınan kişilerdir. Son yıllarda bu guruba mensup insanlar feci kazalarla ölmektedirler. Mensupları da gün geçtikçe azalmaktadır.

2. Alevi Tarikatlar

Arapça da Ali'ye mensup, Ali'ye ait anlamına gelen Alevi kelimesi, Mezhepler Tarihinde Ali'yi sevmek ve her hususta ona tabii olmak anlamında kullanılmıştır. Bu nedenle Hz. Ali'yi seven, ona bağlı olan herkese "Alevi" denilmiştir.¹⁴⁴

Kelime anlamı dışında "Alevi" terimi, Hz. Ali'yi en üstün sahabe olarak gören ve O'nun Hz. Peygamberden sonra halife olması gerektiği fikrini kabul eden "Şia" ile eş anlamda, Hz. Ali soyunun adına firkalaşma hareketinin siyasi

¹⁴³ Yılmaz, 255-257.

temsilciliğini üslenmiş guruplar için kullanılmıştır. Bu guruplara, ileri sürdükleri fikirlere göre Zeydiyye, İsmailiyye, Caferiyye ve Nusayriyye gibi isimler verilmiştir. Ancak Türk aleviliğinin bu firkalarla ayrıldığı birçok noktalar vardır.¹⁴⁵

Kökleri Türklerin İslâmiyet'i kabul ettikleri dönemin siyasi, dini ve kültür özelliklerine dayanan Anadolu Aleviliği, siyasi bir hareket olan Şia firkalarının aksine, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisine dayanır. Siyasi bir kimlik Orta Asya'dan Anadolu'ya göçleri sırasında içinden geçtikleri bölgelerin kültüründen bir takım izler taşımasına rağmen, özü itibariyle İslâm öncesi Türk gelenek ve inanışlarının İslâmi motiflerle yaşatılmasından ibarettir.¹⁴⁶

Tez konumuz olan Ordu İlinde de Türkiye'nin birçok illerinde olduğu gibi az sayıda alevi vatandaşımız vardır. Ancak bu alevi vatandaşlarımızın Sünnilerle hiç bir problemleri yoktur. Alevi olan vatandaşlarımızın köylerinin çoğunda camiler var, devletin görevlisi de vardır. Sünniler gibi İslami ibadetlerini bu alevi vatandaşlarımızın bir çoğu yerine getirmektedirler.

Bu bilgiler doğrultusunda Ordu İlinde ki alevi vatandaşlarımızın dağılımı ve yüzde oranları şu şekildedir.

Fatsa İlçesinde, merkezde Sakarya mahallesi Çullu semti, Arpalık ve İnönü köylerinin tamamı, Çöteli ve Kılıçlı köylerinin % 25 i alevi vatandaşlarımızdan oluşmaktadır. Bu vatandaşlarımızın toplam nüfusu 4765 dir. 94789 kişilik Fatsa'nın toplam nüfusunda bu sayının % oranı 5 tir. Geriye kalan %95 lik oranla 90024 kişilik vatandaşımız sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar.

Gölköy İlçesinde, sadece Kozoren köyü alevi vatandaşımızdır. 1512 kişilik nüfusla bu vatandaşlarımızın % oranı 3 tür. %97 lik oranla geriye kalan 52384 kişilik vatandaşımızın tamamı sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar.

Gürgentepe İlçesinde, merkezin Ağızlar ve Akören mahallelerinin tamamı, Akyurt mahallesinin % 60 , Tikenlice köyünün %20' si alevi vatandaşlarımızdan oluşmaktadır. Bu vatandaşlarımızın toplam sayısı 5130 olup % oranı 13 tür. Geriye kalan %87 lik oranla 33275 kişi sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar.

¹⁴⁴ Ethem Ruhi Fiğlalı, Türkiye'de Alevilik Bektaşılık, İstanbul, 1994, 7.

¹⁴⁵ Fiğlalı, 7-8.

¹⁴⁶ Fiğlalı, 7-8.

Korgan İlçesinde, Çiftlik Beldesinin 2/3 ü alevi vatandaşımızdır. Bunların sayısı 1500 kişi olup % oranları ise 4 tür. %96'lık oranla geriye kalan 35199 kişinin tamamı sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar.

Mesudiye İlçesinde, Güzelce ve Türkköy köyleri alevi vatandaşlarımızdır. 330 kişiden oluşan bu sayının oranı ise % 2 dir. Geriye kalan %98 lik oranla 22456 kişinin tamamı sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar.

Ulubey İlçesinde, Başcardak, Ören ve Hocaoğlu köyleri alevi vatandaşlarımızdır. Bu köylerdeki toplam nüfus %6 lık oranla 2270 tir. Geriye kalan %94 lük oranla 35428 kişinin tamamı sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar.

Ünye İlçesinde, Ballı, Gübüncü, Üçpınar köylerinin tamamı, Sarıhalil, Yiğitler, Gölcüvez köylerinin % 50 si ile Erenyurt kasabasının , Şerefiye ve Dumanlı mahallelerinde oturan vatandaşlarımız alevidirler. Bu vatandaşlarımızın % 5 lik oranla sayıları 5047 dir. Geriye kalan %95 lik oranla 104092 kişinin tamamı sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar.

Ordu İlinin genel nüfusunda alevi vatandaşlarımızın toplamı 20554 kişidir. Bu sayının % oranı ise % 2 dir. Sünni vatandaş %98 lik oranla 809551 kişidir. Toplam nüfus ise 830105 tir.

3. Dini Cemaatler

A. Nurcular

Said Nursi'nin (1873- 1960) fikir ve eserlerini devam ettiren cemaate verilen isimdir. Nurculuk; Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye'de yayılmaya başlayan ve günümüzde en yaygın olan dini cemaatlerden birisidir. Said Nursi'nin eserlerinde ve cemaat mensuplarının ifadelerinde tarikat olmadıkları belirtildiği halde bazı araştırmacılar bu cemaati tarikat olarak değerlendirmektedirler.¹⁴⁷ Said Nursi'nin eserlerini farklı yorumlamasından ve aralarında ortaya çıkan siyasi fikir ayrılıklarından dolayı genel olarak Yeni Asya, Meşveret Cemaat (Kırkinci Hoca), Yeni Nesil, Yazıcılar, Med- Zehra, Fetullah

¹⁴⁷ Hasan Hüseyin Ongun, Başlangıçtan Günümüze Said Nursi ve Nurculuk Hareketi, Türkiye Günlüğü s.45, Nisan 1997, 57.

Hoca guruplarına ayrılmıştır. Bu guruplardan birisinden kopan mahalli veya küçük Nurcu gurupları da bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Abdulkadir Ballı, Said Özdemir, Mehmet Kurt oğlu, Sakarya cemaati guruplarıdır.¹⁴⁸

Birçok illerde olduğu gibi az da olsa Ordu İlinde de Nurcu Cemaat mensuplarına rastlanmaktadır. Yaptığımız inceleme ve araştırmalara göre Nurcu cemaatin Ordu İlinde sayıları ve dağılımı şu şekildedir.

Ordu merkezde, çok az sayıda Nurcu cemaati vardır. Bu cemaatin yüz elli kadar öğrencinin kaldığı bir adet yurt binaları vardır. Cemaat her türlü faaliyetlerini bu binada sürdürmektedir.

Korgan İlçe merkezinde elli kişilik bir Nur cemaati vardır. İlçede yurt binaları yoktur.

Ünye İlçe merkezinde otuz kadar Nurcu (Fetullah Hoca) cemaati vardır. Bu cemaatin ilçe merkezinde bir üniversiteye hazırlık dersaneleri ile bir de öğrenci yurtları mevcuttur. Bu cemaat her türlü faaliyetlerini bu binalarda sürdürmektedirler.

C. Süleymancılar

Süleymancılar, 1887' de Silistre'de doğan Süleyman Hilmi Tunahan'ın fikirleri doğrultusunda faaliyet gösteren cemaate verilen isimdir. Süleyman Efendi, şu anda Bulgaristan'da yer alan Silistre'nin Hazergrad Kazası'nın Ferhatlar Köyü'nde doğdu. Babası Hafız Osman Efendi, tahsilini İstanbul'da tamamlamış, sonra Silistre'nin meşhur Satırlı Medresesinde yıllarca müderrislik yapmıştır. Annesinin adı Hatice'dir.¹⁴⁹ Süleyman Efendi ilk tahsiline Silistre'de başlamış ve Süleymaniye Medresesi'nde eğitimini tamamlamıştır. İstanbul camilerinde verdiği vaazlarla dikkati çeken Süleyman Hilmi Tunahan eser yazmamış Kur'an Kurslarında talebe yetiştirmeye önem vermiştir. Vaazları idareyi rahatsız ettiğinden evi, etrafı ve bütün faaliyet çerçevesi sıkı bir kontrol ve takip altına alınır. Süleyman

¹⁴⁸ Ongun, 64-70.

¹⁴⁹ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, İstanbul, 1979, 247.

Efendi bu durumu bildiğinden büyük bir dikkat içindedir. Ancak bu büyük dikkat dahi O'nun haksızlıklara ve katı baskılara uğramasına mani olamaz.¹⁵⁰

Dini cemaat olarak değerlendirilen Süleymancılar, aslında Süleyman Efendiye bağlı Nakşi tarikatı mensuplarıdır. 1959 yılında Süleyman Hilmi Tunahan'ın ölümüyle fikirleri, O'nun gibi Kur'an Kurslarında öğrenci yetiştirmeye önem veren talebeleri tarafından yayılmış ve zamanla Süleymancılık cemaati teşekkül etmiştir.¹⁵¹

Temel hedefleri Kur'an okumayı öğretmek olan Süleymancılar, son yıllarda yurtlarını üniversite öğrencilerine açmışlardır. Bu cemaatin fikirlerini yaymak için basın- yayın faaliyetleri bulunmamaktadır. Süleyman Efendi'nin öğrencileri, O'nun vefatından sonra da O'nun başlattığı hizmeti, başlattığı minval üzere Kur'an Kursları olarak yürütmeye devam etmişlerdir. 1973'den itibaren hizmetlerini öğrenci yurtları şeklinde yürütmeye başladılar. 1980 yılına gelindiğinde hizmetlerin tamamını öğrenci yurtları şeklinde yerine getirmeye başlamışlardır. Yapılan hizmetleri, kanunlara ters düşmeden yürütmeye büyük özen gösterdikleri görülmektedir. Yurtlarının tamamına yakını kurdukları derneklerin mülkiyetindedir. Hizmetlerini vakıftan ziyade dernekler aracılığı ile yürütmeyi tercih etmektedirler. Bunun sebebini vakfın aksine dernek yönetiminin daha şeffaf olması ve derneklerin ticaretle uğraşmaması olarak ifade etmektedirler. Bu derneklerin tamamı, Kurs ve Okul Talebelerine Yardım Dernekleri Federasyonu'nun gönüllü birer üyesidir. Bu federasyon'un dernekler üzerinde bağlayıcı bir vasfı yoktur. Dolayısıyla bu derneklerin tamamının bir tek yargı kararıyla kapatılmasına, kamulaştırılmasına karşı tedbir alınmış olmaktadır. Böyle bir durumda her dernek hakkında ayrı bir dava açılması gerekecektir.

Bu cemaatin kız öğrencilerin eğitiminde de farklı bir yöntem uyguladığı gözlenmektedir. Kız öğrencilere dini bilgiler, biçki-dikiş ve nakış v.b. kurslarla birlikte verilmektedir. Böylece kız öğrencilere bir yandan dini bilgiler verilirken diğer yandan da onlara hayatta gerekli olacak bazı önemli beceriler de kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Bu cemaatin yurt içerisinde, sayıları 2500'e varan yurt binasına sahip oldukları tahmin edilmektedir. Bu yurtlarda takriben 100 bin civarında orta-lise ve yüksek öğretimde okuyan öğrenci kalmaktadır. Bu yurtlarda kalan öğrencilerin sadece % 10'nu

¹⁵⁰ Vehbi Vakkasoğlu, Manevi Dünyamızda İz Bırakanlar, İstanbul, 1990, 59-60.

Meslek Liseleri'ne gitmektedir. Bu yurtların yöneticileri meslek liselerine giden öğrencilerden istedikleri verimi elde edemediklerini belirtmektedirler.

Bu yurtları gören herkes; yurttaki tertip, düzen ve konfor karşısında taaccüp ve taktirlerini gizleyememektedirler. Bu yurtlarda öğrencilerin başarılı olmaları için her türlü imkanın mükemmel bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Yurtta kalan öğrencilere, Kur'an'ı Kerim öğretiminin yanında, hayatta kendilerine gerekli olacak dini bilgiler de verilmektedir.

Yurtlarda istihdam edilen görevliler, bu yurtlarda yetişen başarılı kişilerden seçilmektedir. Yürütülen bütün bu hizmetler halkımızın yaptığı nakdi ve aynı yardımlarla yürütülmektedir. Özellikle, dernek makbuzları mukabilinde halkımızdan yardım talep edilmektedir.

Yurt yöneticileri, gayelerinin dinini, vatanını ve milletini seven gençler yetiştirmek olduğunu beyan etmektedirler. Yurtlarda yetişen bu gençlerin mutlaka devlet kademesinde görev almasını zorunlu görmüyorlar. "Çünkü inançlı memura ihtiyaç olduğu gibi, inançlı çiftçiye, esnafa da ihtiyaç vardır" diyorlar.

Bu cemaat, hizmetlerini yurt dışında da sürdürmektedir. Avrupa ülkelerinde "İslâm Kültür Merkezleri" adı altında teşkilatlanmışlardır. Buralarda binalar satın alınarak, binaların bir kısmı mescit, bir kısmı da kütüphane ve toplantı salonu olarak düzenlenmektedir. Almanya'nın bazı önemli kentlerinde camiler inşa etmektedirler. Mümkün olan yerlerde camilerin yanında kurslar da açmaktadırlar. Yurt dışındaki faaliyetler de dernekler kanalıyla yürütülmektedirler. İslâm Kültür Merkezleri, hem oradaki vatandaşlarımıza dini hizmetler vermekte, hem de yabancılara İslâm Kültür ve Medeniyetini tanıtmayı amaçlamaktadır.

Komünizmden kurtulan Bulgaristan, Romanya gibi ülkelerde de dini hizmetlere başladıkları gibi, Türkî Cumhuriyetlerde de faaliyet göstermektedirler. Bu ülkelerde, daha çok cami merkezli hizmet yürüttüklerini ifade etmektedirler. Ayrıca Türkî Cumhuriyetlerden öğrencilerin burslu olarak Türkiye'ye getirilip burada öğrenim görmelerinin sağlandığını da yine kendilerinden öğrenmekteyiz. Yapılan bu hizmetlerin Türkî Cumhuriyetlerle kaynaşmamıza, kardeşliğimizin daha da kuvvetlenmesine vesile olacağı inancındayız.

¹⁵¹ Hasan Küçük, *Tarikatlar*, İstanbul, 1977, 250-251.

Günümüzde Ordu İlinde merkez ve ilçelerinde en etkili ve yaygın olan dini cemaatlerden birisi hiç şüphesiz ki Süleymancılardır. İlin bir çok ilçelerinde Kur'an Kursları, Öğrenci yurtları bulunmaktadır. Öğrenci yurt sayısı en fazla olan dini cemaat Süleymancılardır. "Kurs ve Talebe Derneği" adı altında öğrenci yurtlarında ortaöğretime ve son zamanlarda yüksek öğretime yönelik faaliyet göstermektedirler. Bunların maddi gelirleri, görevlileri tarafından özellikle fındık mevsimi zamanında, halktan, yardım, fitre, zekat v.b. bağışlarla sağlamaktadırlar. Ordu İlinde bizim yaptığımız araştırmalara göre Süleymancı cemaatin sayıları ve dağılımı şu şekildedir.

Ordu merkezinde, yirmi kişiye yakın bir cemaatleri vardır. Bu cemaatin yine il merkezinde yüz kadar öğrencinin kaldığı bir adet Kurs binaları vardır. Bu cemaat her türlü faaliyetlerini bu binada sürdürmektedir.

Akkuş ilçesinde, on beş kişilik bir cemaatleri vardır. İlçe merkezinde orta öğretim öğrencilerinin kaldığı bir adet yurt binaları vardır. Ancak öğrenci sayıları çok azdır. Bu cemaat her türlü faaliyetlerini bu binada sürdürmektedir.

Aybastı İlçesi, bu cemaatin en yoğun olduğu ilçelerden birisidir. İlçede üç yüz kişiye yakın bir cemaat vardır. Aynı zamanda yüz elli kadar orta öğretim öğrencisinin kaldığı yurt binaları vardır. Cemaat her türlü faaliyetlerini bu binada sürdürmektedirler.

Çamaş İlçesi, az sayıda bir cemaat vardır. Yine çok az sayıda orta öğretim öğrencilerinin kaldığı bir adet yurt binaları vardır. Cemaat bütün faaliyetlerini bu binada devam ettirmektedir.

Fatsa İlçesi, ilçede bu cemaate mensup yirmi kişilik bir gurupları vardır. Yine ilçe merkezinde orta öğretim öğrencilerine yönelik bir adet kurs binaları vardır. Cemaat her türlü faaliyetlerini bu binada sürdürmektedirler.

Gölköy İlçesi, ilçede on, on beş kişiden oluşan bir cemaatleri vardır. Yine aynı cemaatin orta öğretim öğrencilerine yönelik bir adet kurs binaları vardır. Cemaat bütün faaliyetlerini bu kurs binasında sürdürmektedirler.

Kabataş İlçesi, ilçe merkezinde iki yüz kadar bir cemaatleri vardır. Aynı ilçede otuz kadar orta öğretim öğrencisinin kaldığı bir adet yurt binaları vardır. Cemaat her türlü faaliyetlerini bu binada sürdürmektedirler.

Korgan İlçesi, ilçe merkez ve köylerinde yüz elli kişilik bir cemaatleri vardır. Bir adette ilçe merkezinde orta öğretim öğrencilerine yönelik kurs binaları vardır. Cemaat her türlü faaliyetini bu binada sürdürmektedirler.

Kumru İlçesi, ilçe merkezinde otuz kadar bir cemaatleri vardır. Aynı zamanda az sayıda orta öğretim öğrencilerinin kaldığı bir adet yurt binaları vardır. Cemaat her türlü faaliyetlerini bu binada sürdürmektedirler.

Ünye İlçesi, ilçe merkezinde yirmi kişilik bir cemaatleri vardır. Yine ilçe merkezinde orta öğretim öğrencilerinin kaldığı bir adet yurt binaları vardır. Cemaat bütün faaliyetlerini bu binada sürdürmektedirler.

C. Diğerleri

Tez konumuz olan Ordu İlinde bizim yaptığımız araştırmalara göre Nurcu ve Süleymancı cemaatin dışında başka bir cemaate rastlanmamıştır. Ordu İlinin merkez ve ilçelerinde halkın büyük çoğunluğunun cemaatlere karşı pek ilgisi yoktur. Zira diğer illerde cemaatlerin yaptığı dini eğitim ve öğretimi, isteyenlere devletin açmış olduğu resmi Kur'an Kursları, İmam Hatip Okulları ve Müftülükler kanalıyla sıhhatli bir şekilde verilmektedir.

SONUÇ

Ordu, coğrafi konumu ve tabii güzellikleri sebebiyle tarih boyunca bir kısım devletlerin hakimiyetine girmiş, bununla beraber çeşitli kültür ve inançları bünyesinde barındırmıştır.

İlin İslâm ile ilk ciddi anlamda tanışması Çepni Türkmenlerinin yöreye gelişleriyle olmuştur. Yöre halkının Müslümanlığı tam kabul etmeleri ise Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethetmesinden sonra, Ordu'nun Türk İslâm şehri haline gelmesi, diğer bölge illerinde olduğu gibi XV. yy.'ın sonlarıyla XVI yy.'ın başlarına rastlamaktadır. Bunun en büyük sebebi de bu yörede yöneticilik yapan Yavuz Sultan Selim'in adaletli yöneticiliği olmuştur.

Osmanlı Devletinin ilk dönemleri ile ilgili ilin dini yapısı hakkında bilgi veren kaynaklar az olmakla beraber daha sonraki dönemlerde ilin nüfusu hakkında bilgi veren kaynaklar, 1920 yılındaki yapılan nüfus mübadelesine kadar ilde Müslüman, Ermeni ve Rumların birlikte yaşadıklarını görüyoruz. Ancak yapılan nüfus mübadelesinden sonra bölgede Rum ve Ermeni kalmamıştır. Çok az sayıda dönme vatandaş kalmışsa da uzun süre ve her konuda bölge halkıyla uyuşamadıklarından, zamanla peyder pey İstanbul'a taşınarak bölgeyle pek ilgileri kalmamıştır.

Şu anda Ordu ilinde yaşayan halkın tamamı Müslüman ve Türk'tür. Azınlık ve gayrimüslim vatandaşımız yoktur.

Ordu da yaşayan Müslümanların mezheplere göre dağılımı ile ilgili bilgi veren herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Ancak ilde meydana gelen sosyal ve siyasi hadiseler, ilin dini yapısından hareketle bizim yaptığımız araştırma ve incelemelere göre, 830105 kişilik ilin genel nüfusunun 809551 kişisi ve %98 oranla sünni ve Hanefi mezhebine mensupturlar. Geriye kalan 20554 kişisi % 2 lik bir oranla Alevi vatandaşlarımızdan oluşmaktadır.

Günümüzde Ordu ilinde mevcut tarikatlar ve cemaatlarla ilgili bilgi veren kaynaklara da rastlanmamaktadır. Yine il merkezinde ve ilçe merkezlerinde bizim yaptığımız araştırma ve incelemelere göre, Nakşi tarikatının bir kaç koluna, Süleymancı ve Nurcu cemaatlerden de hem il merkezinde, hem de ilçe

merkezlerinde rastlanmıştır. Bu cemaatler genelde faaliyetlerini kendilerinin halkın yardımlarıyla yaptıkları yurt veya kurs binalarında sürdürmektedirler. Ayrıca bizim tespitlerimize göre, gerek il merkezinde, gerekse ilçe merkez ve köylerinde, cami yapımı v.b. gibi hayırlı işleri, bu cemaat ve tarikat mensupları, halka öncülük yaparak, onların da katkılarını almak suretiyle yapmaktadırlar. Bölge ile ilgili bizi sevindiren diğer bir hususta, il genelinde yaşayan Alevi ve Sünnilerin birbirleriyle hiç bir problemleri olmadan birlik ve beraberlik içerisinde, Türkiye de yapılmak istenen birtakım tahriklere kapılmadan, kardeşçe yaşamaları olmuştur.

RESULT

Ordu had been under the power of several countries in history because of its geographical location and natural beauty, and it had had different kinds of culture and belief in it.

The first time that Ordu introduced with İslâm was the time when the moslems came there. The first time that people around Ordu accepted İslâm was the time when Fatih Sultan Mehmet conquered it. Like the other cities too, people of Ordu became Moslem at the end of 15 th. century and at the beginnig of the 16 th. century. The most İmportant event for it was because of the merciful leading of Yavuz Sultan Selim.

There are few books about the religious situation of the first period of the Ottoman Empire. There are books about the later periods of the city. Until the 1920's census we understand that Moslems, Armenians and Greeks lived together, but after the cencus no Armenians and Greeks lived in that area. Although very few people who changed their religions lived there, most of them moved to İstanbul as they couldn't keep step to the people in this area. Those who moved from Ordu has cut off all their interest with it.

Of all the people living in Ordu at the moment are Moslems and Turks. There aren't any minorities and non- Moslems in the city now.

There isn't any origion in our days which shows the existing tarekats or congregations in Ordu. According to our investigations in the city center and environments a few groups from Nakşi Tarekats were seem. A few congregations were also seen both in city center and environment. These congregations generally carry on their activities in hostels or hostel buildings built by the help of people. We also observed that both in city center and country mosques and other auspicious buildings were built by the leadership of those congregations. Another event which makes us happy is that both Shiites and Sunnis living in this city have very good relations with each other far from provocations and other conflicts.

BİBLİYOGRAFYA

- ARI, Kemal, **Büyük Mücadele**, İstanbul 1995.
- ATEŞ, Süleyman, **İslâm Tasavvufu**, İstanbul 1992.
- _____, **Tasavvuf**, İstanbul 1992.
- AYDIN, Mehmet, "Batı ve Doğu Hıristiyanlığına Tarihi Bir Bakış", **A.Ü.İ.F.D. XXVII**, Ankara 1985.
- _____, "İslâm Dini", **Din Fenomeni**, Konya 1993.
- _____, **Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları**, Konya 1989.
- BESNART, Albert M., "Katolik Mezhebi" (Çev. Mehmet Aydın) **Din Fenomeni**, Konya 1993.
- BİHLMAYER, K. - Tuchle, H. **I-IV cü Yüzyıllarda Hıristiyanlık**, (Çev. Antun Göral), İstanbul 1972.
- BORKAN, Ömer Lütfi, **Kolonizatör Türk Dervişleri**, İstanbul ?.
- BROCKELMANN, Carl, **İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi** (Çev. Neşet Çağatay), Ankara 1992.
- CLEMENT, Oliver, "Ortodoks Mezhebi" (Çev. Mehmet Aydın) **Din Fenomeni**, Konya 1993.
- CUINET, Vital, **La Turquie D'asie**, C. I, Paris 1894.
- ÇAMAŞ, Mustafa Kemal, **Fatsa 96**, İzmir 1996.
- ÇEBİ, Sıtkı, **Cumhuriyetin 50. Yılında Ordu**, Ordu 1973.
- _____, **Çamaş'ın Tarihi**, Fatsa 1991.
- _____, **Gülyalı (Ebulhayr) ve Köyleri**, Gülyalı 1992.
- _____, **Kabadüz**, Ankara 1996.
- _____, **Ulubey**, Ordu 1993.
- ÇİÇEK, İhsan, **Özellik ve Güzellikleriyle Aybastı**, Ordu 1996.
- ERAYDIN, Selçuk, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul 1990.
- ERYILMAZ, Bilal, **Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi**, İstanbul 1996.
- FIGLALI, Ethem Ruhi, **Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri**, Ankara 1996.
- _____, **Türkiye'de Alevilik Bektâşilik**, İstanbul 1994.

- GÜNAY, Ünver, - GÜNGÖR, Harun, **Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi**, Ankara 1997.
- GÜNAYDIN, Şehmus, **Gürgentepe**, Ordu 1995.
- İMAM Gazali, **El- Munkizu Mine'd- Delâl**, Çev. A. Suphi Fırat, İstanbul 1978.
- İZ, Mahir, **Tasavvuf**, İstanbul 1990.
- KAFESOĞLU, İbrahim, "İlk Türk-İslâm Siyasî Teşekkülleri", **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara 1992.
- KAHRAMAN, Ahmet, **Mukayeseli Dinler Tarihi**, İstanbul 1993.
- KARA, Mustafa, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, İstanbul 1995.
- KARAMAN Hayrettin, **İslâm Hukuk Tarihi**, İstanbul 1989.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, **Son Devrin Din Mazlumları**, İstanbul, 1979.
- KÖPRÜLÜ, Fuat, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara 1991.
- KUTLUAY, Yaşar, **İslâm ve Yahudi Mezhepleri**, Ankara 1965.
- KUZGUN, Şaban, **Dört İncil Farklılıkları ve Çelişkileri**, Ankara 1996.
- _____ , **Hazar ve Karay Türkleri**, Ankara 1985.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, **Ermeni Kilisesi ve Türkler**, Ankara 1997.
- KÜÇÜK, Hasan, **Tarikatlar**, İstanbul 1977.
- MEHL, Roger, "Protestanlık Mezhebi" (Çev. Mehmet Aydın) **Din Fenomeni**, Konya 1993.
- ONGUN. Hasan Hüseyin, **Başlangıçtan Günümüze Said Nursi ve Nurculuk Hareketi**, **Türkiye Günlüğü** s.45, Nisan 1997.
- ÖRS, Hayrullah, **Musa ve Yahudilik**, İstanbul 1996.
- SARIKCIOĞLU, Ekrem, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, İstanbul 1989.
- SHİMMEL, Annemarie, **Dinler Tarihine Giriş**, Ankara 1995.
- SÜMER, Faruk, **Oğuzlar**, İstanbul 1992.
- ŞAHİN, Veysel, **İkizce 95**, Ordu 1995.
- ŞEKER, Mehmet, **Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması**, Ankara 1991.
- ŞEMSETTİN Sâmi, **Kâmûsü'l- A'lâm**, C.II, Ankara 1996.
- T.C. .D.İ.E.G.M., **1980 Genel Nüfus Sayımı**, Ankara 1984.
- _____ , **1990 Genel Nüfus Sayımı**, Ankara 1993.
- TANYU, Hikmet, **Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, İstanbul 1976.
- TOPLAMACIOĞLU, Mehmet, **Karşılaştırmalı Dinler Tarihi**, Ankara 1996.
- TOSUN, İrfan, **Oney'den Ünye'ye**, Ankara 1995.

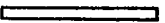

- TÛSÎ, Ebu Nasr Serrâc el- Lum'a, **İslâm Tasavvufu, Tasavvufla İlgili Sorular-Cevaplar**, Çev. Kâmil Yılmaz, İstanbul 1996.
- TÛMER, Günay, **Hıristiyanlıkta ve İslâm'da Hz. Meryem**, Ankara 1996.
- TÛMER, Günay, - KÜÇÜK, Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, Ankara 1988.
- ÛLKEN, Hilmi Ziya, **Türk Tefekkürü Tarihi**, İstanbul 1933.
- VAKKASOĞLU, Vehbi, **Manevi Dünyamızda İz Bırakanlar**, İstanbul, 1990.
- YAVUZ, Yusuf Şevki, "Ehl-i Bid'at", T.D.V. İ.A., İstanbul 1994.
- _____, "Ehl-i Sünnet", T.D.V.İ.A., İstanbul 1994.
- YEDİYİLDİZ, Bahaddin, **Ordu Kazası Sosyal Tarihi**, Ankara 1985.
- _____, "Ordu Adının Kökeni", **Ordu'da Dört Mevsim**, Haziran 1997, 1, Ankara 1997, s. 8-11.
- YİĞİT, Hamdi Şükrü, **Çamaş, Fatsa** 1991.
- YILDIRIM, Suat, **Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık**, Ankara 1988.
- YILMAZ, Kamil, **Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul 1994.
- YURDAYDIN, Hüseyin G., **Türkiye'nin Dinî Tarihine Umumî Bir Bakış**, Ankara 1962
- Yurt Ansiklopedisi, C. IX, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1983,**

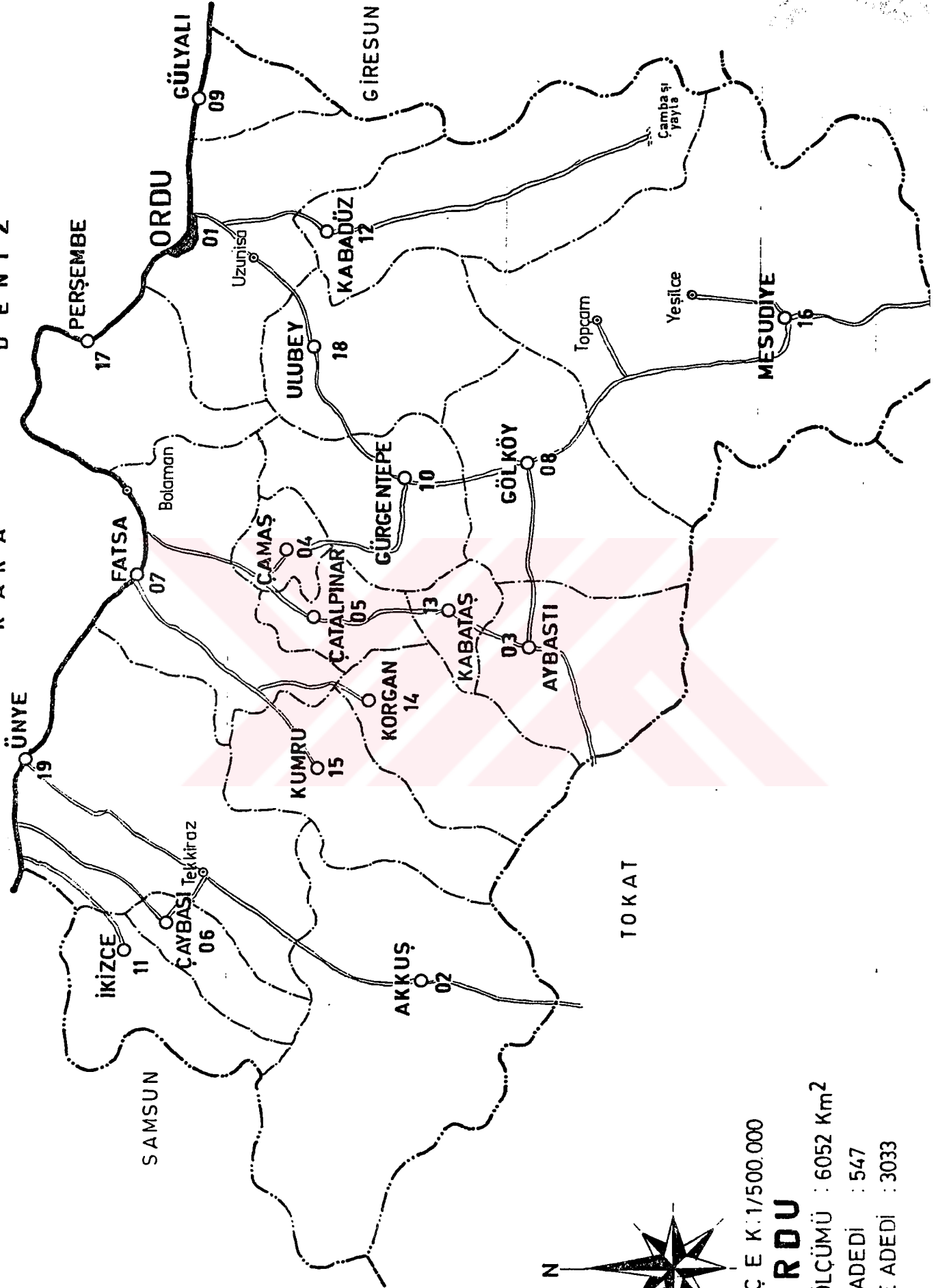
E K L E R

ORDU İLİ İLÇE HARİTALARI

İ Ş A R E T L E R	
	Yerleşim merkezleri İL MERKEZİ
	İLÇE MERKEZİ
	BUCAK MERKEZİ
	KÖY MERKEZİ
Sınırlar ve akarsular	
	İL SINIRI
	İLÇE SINIRI
	BUCAK SINIRI
	DERELER
Devlet ve il yolları	
	DEVLET YOLU
	İL YOLU
Köy yolları ve köprüler	
	ASFALT KÖYYOLU
	STABİLİZE KAPLAMALI KÖYYOLU
	TESVİYE KÖYYOLU
	HAM KÖYYOLU
	B.A KÖPRÜLER
KÖY HİZMETLERİ İL MÜDÜRLÜĞÜ - ORDU	

K A R A D E N İ Z

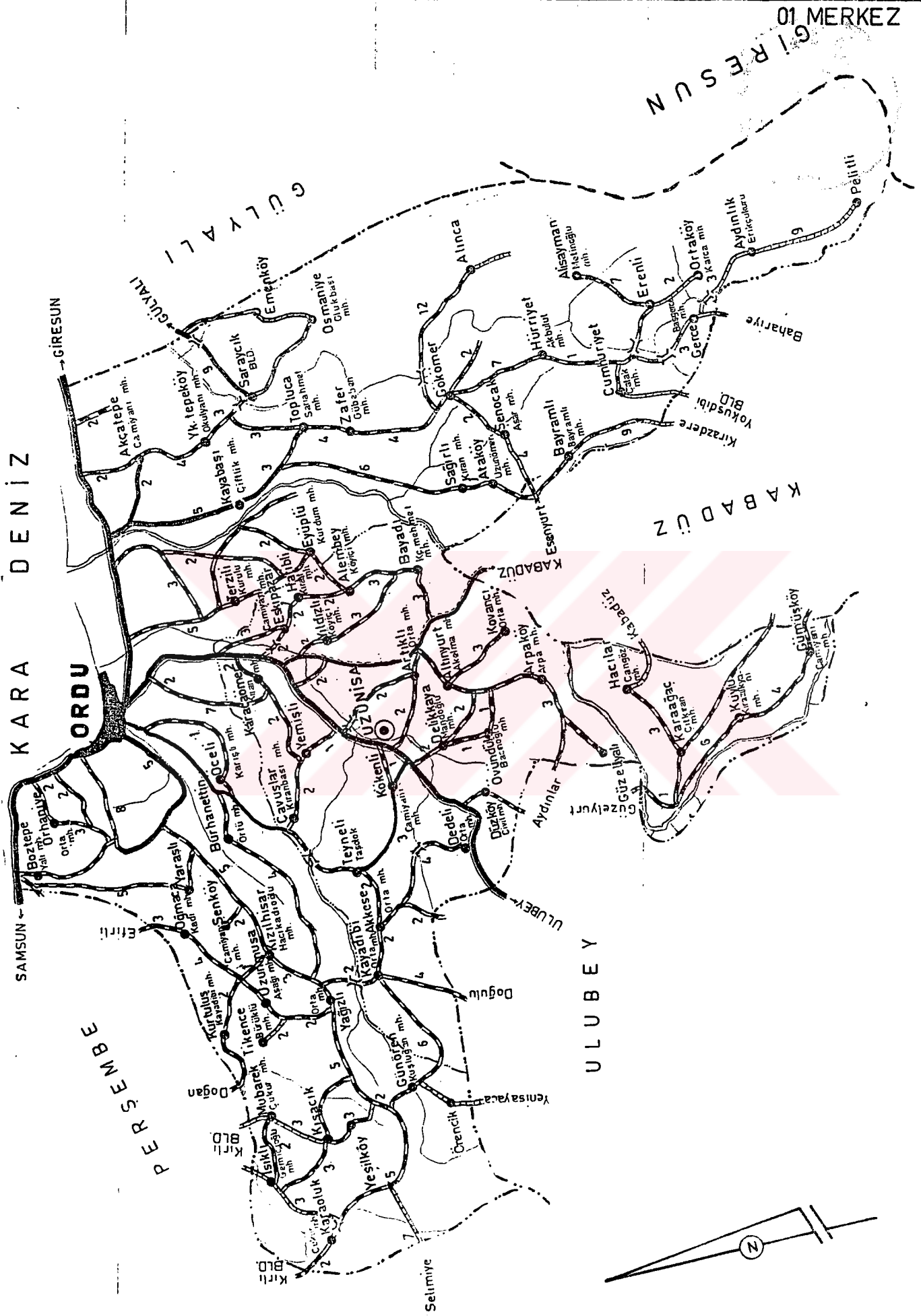
Ö L Ç E K : 1 / 5 0 0 . 0 0 0

ORDU

YÜZÖLÇÜMÜ : 6052 Km²

KÖY ADEDİ : 547

ÜNİTE ADEDİ : 3033

01 MERKEZ

GİRESUN

GÜLYALI

KARA DENİZ

ORDU

KABADÜZ

ULUBEY

PERŞEMBE

SAMSUN

GİRESUN

GÜLYALI

Selimiye

Doğulu

ULUBEY

ULUBEY

ULUBEY

ULUBEY

ULUBEY

ULUBEY

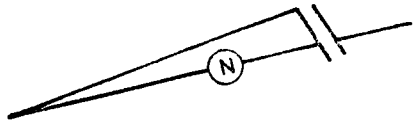
ULUBEY

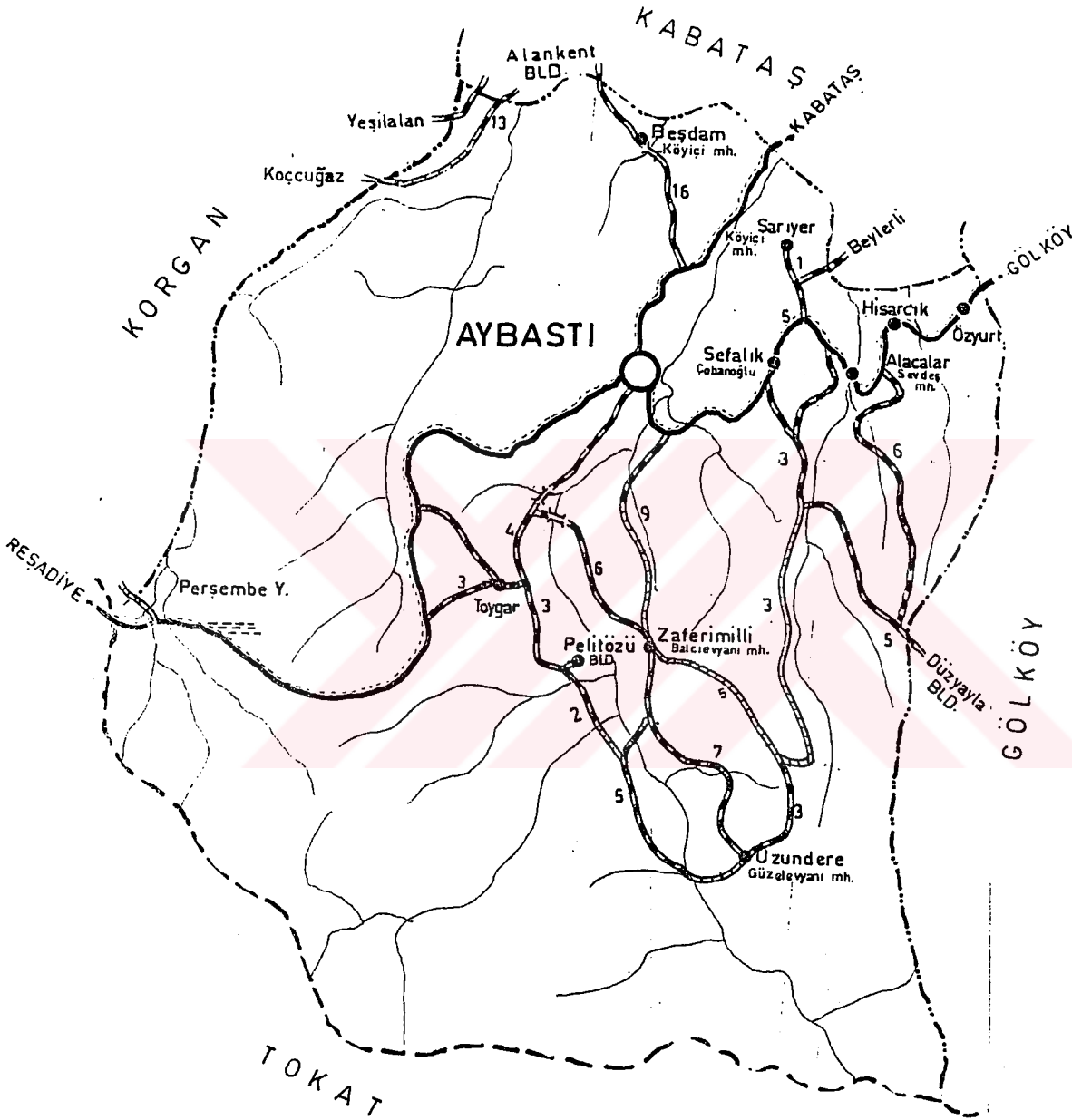
ULUBEY

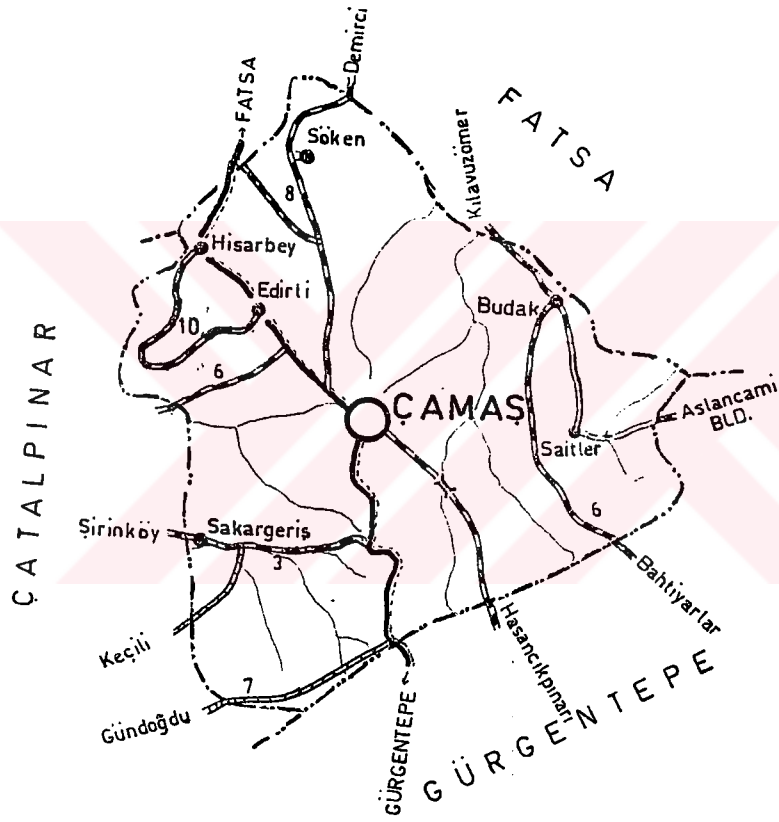
ULUBEY

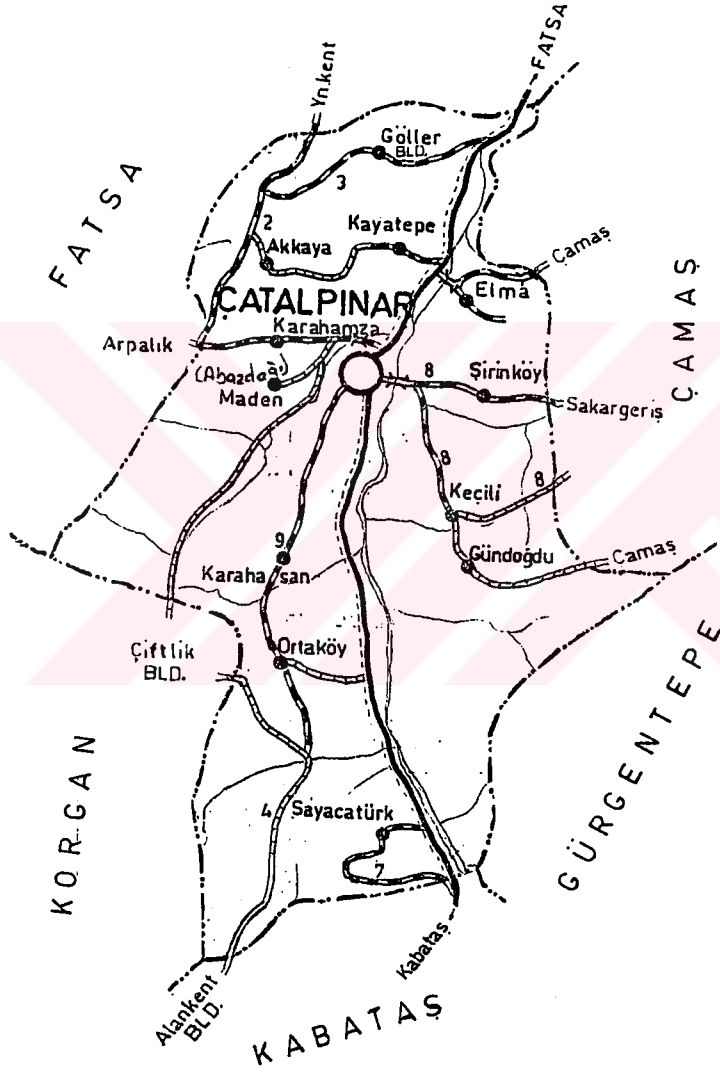
ULUBEY

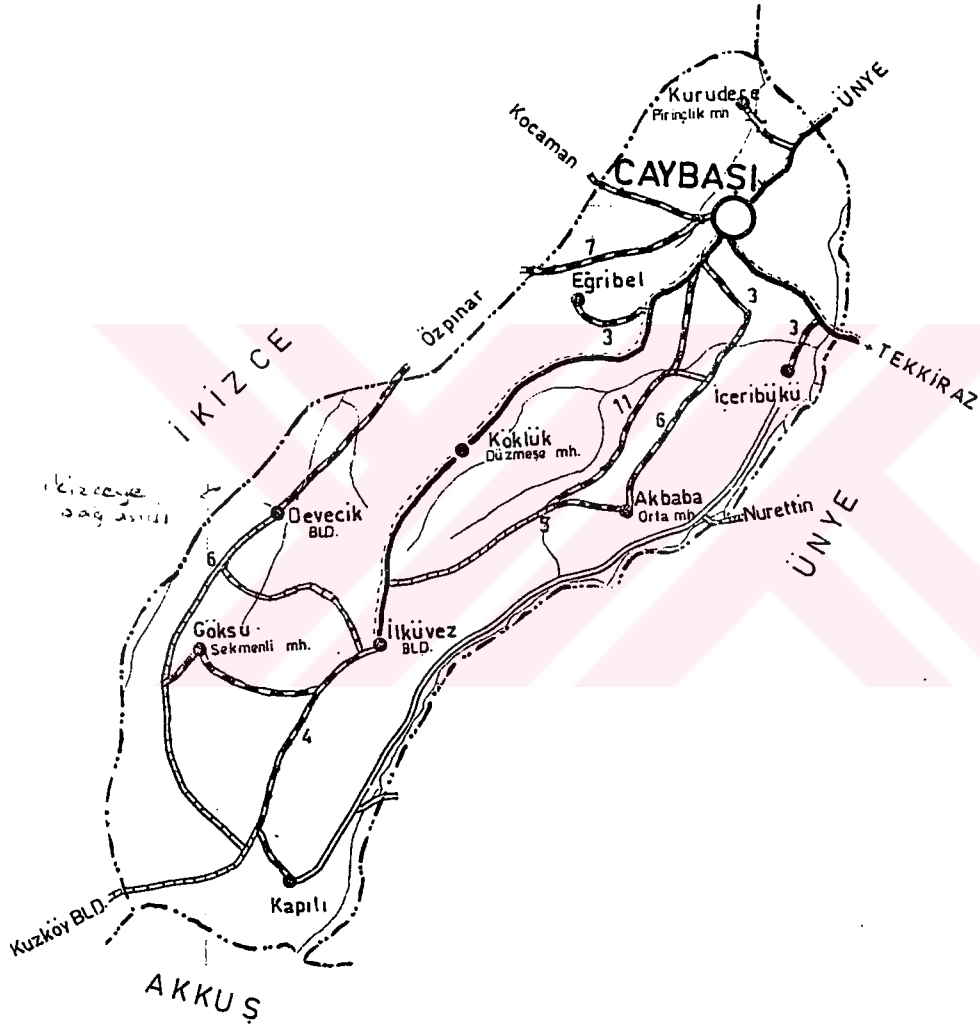
ULUBEY

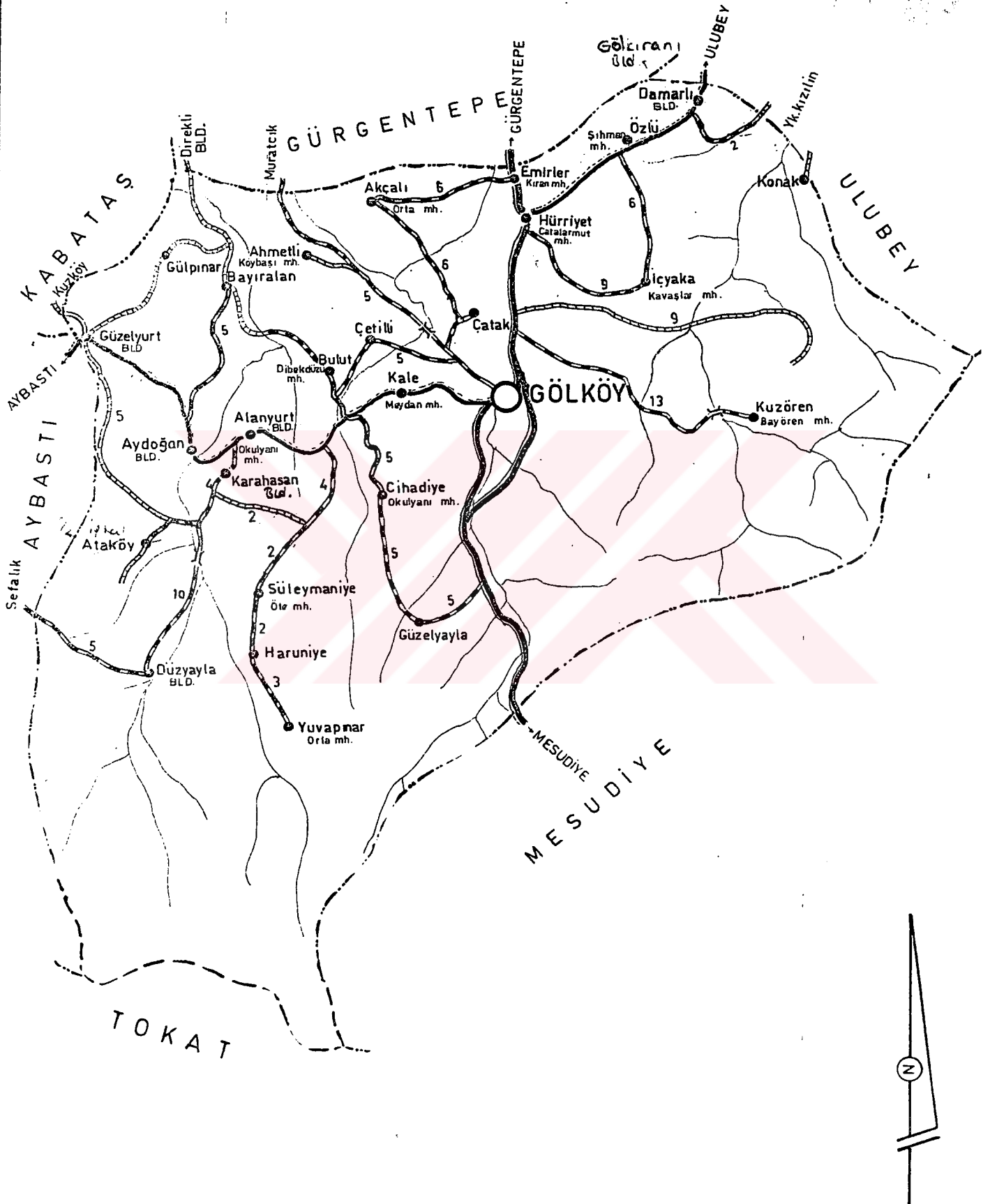

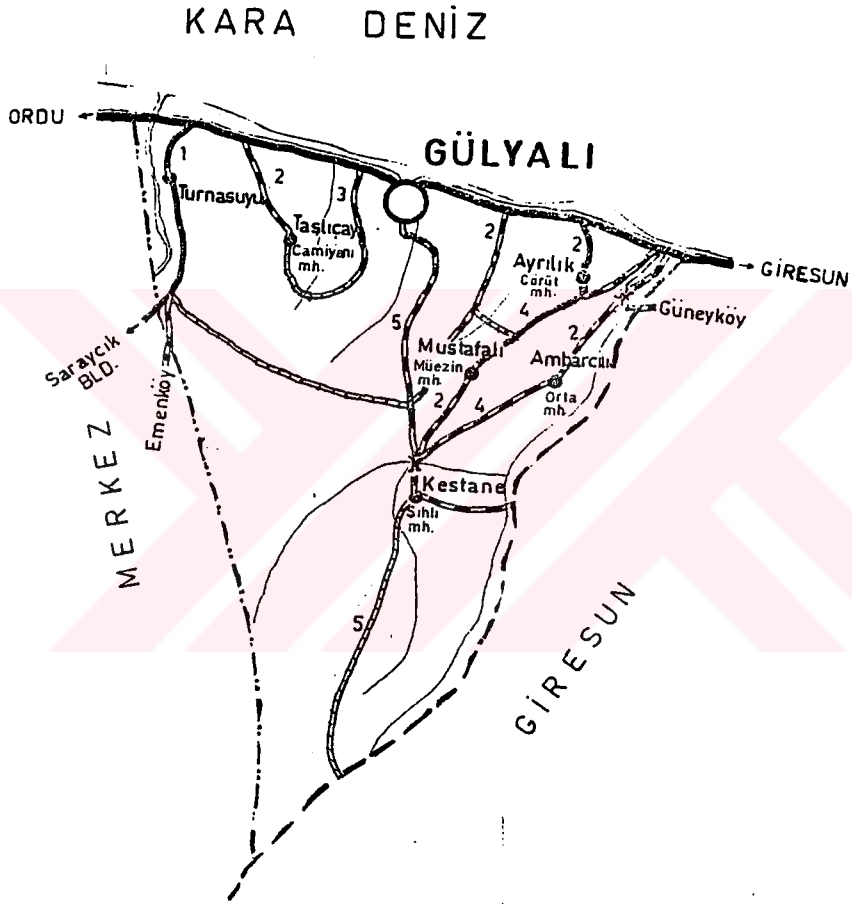

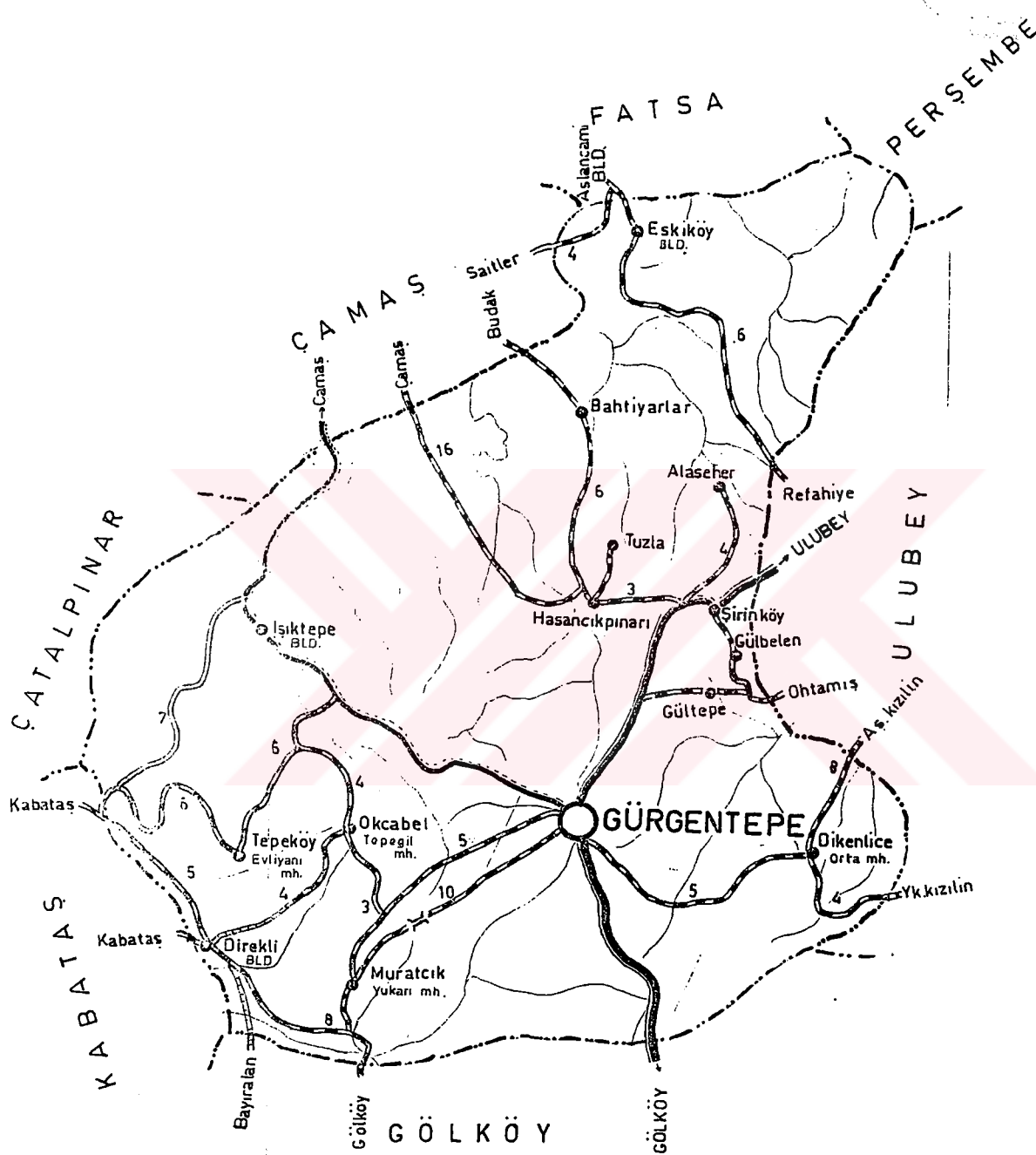

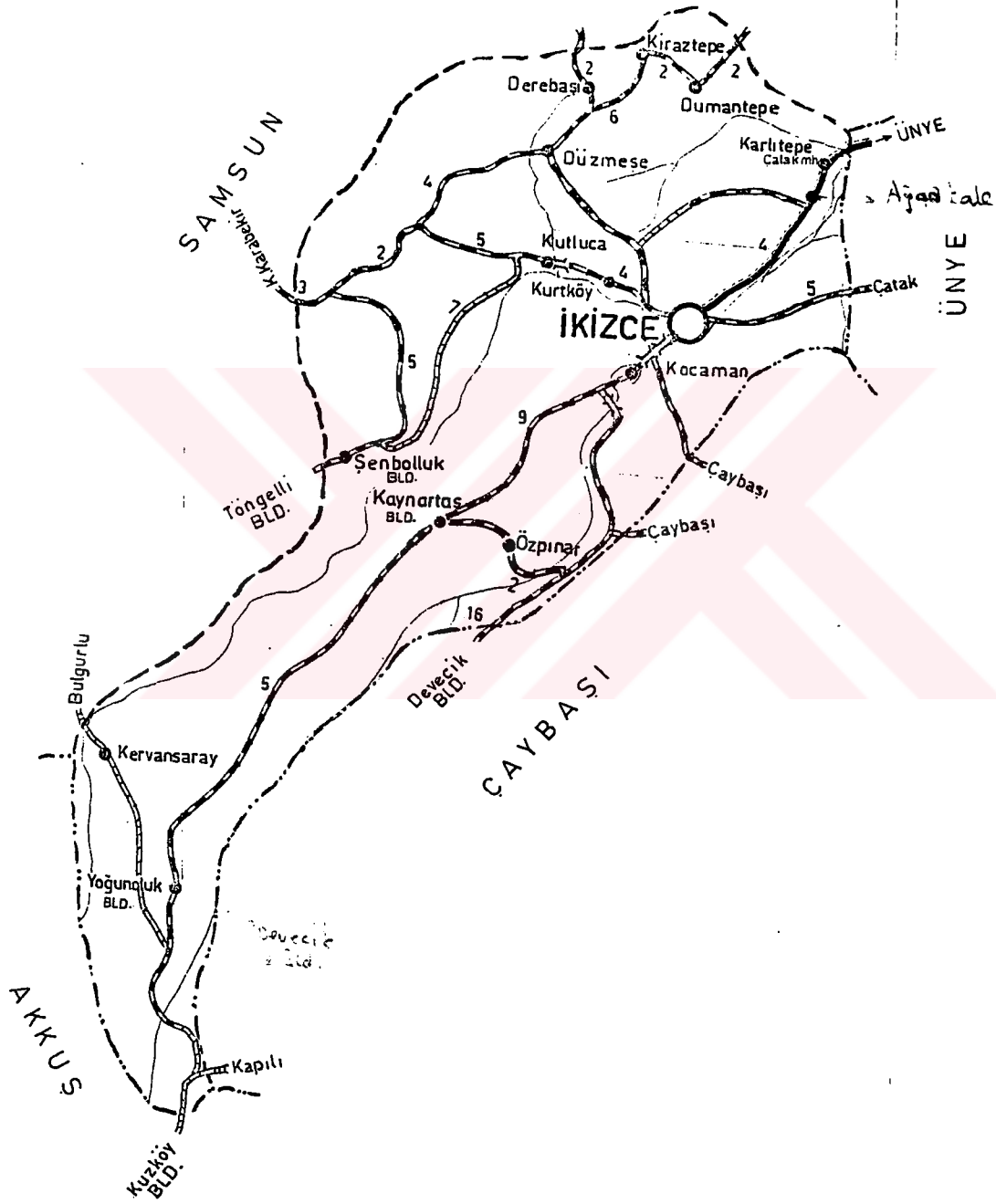

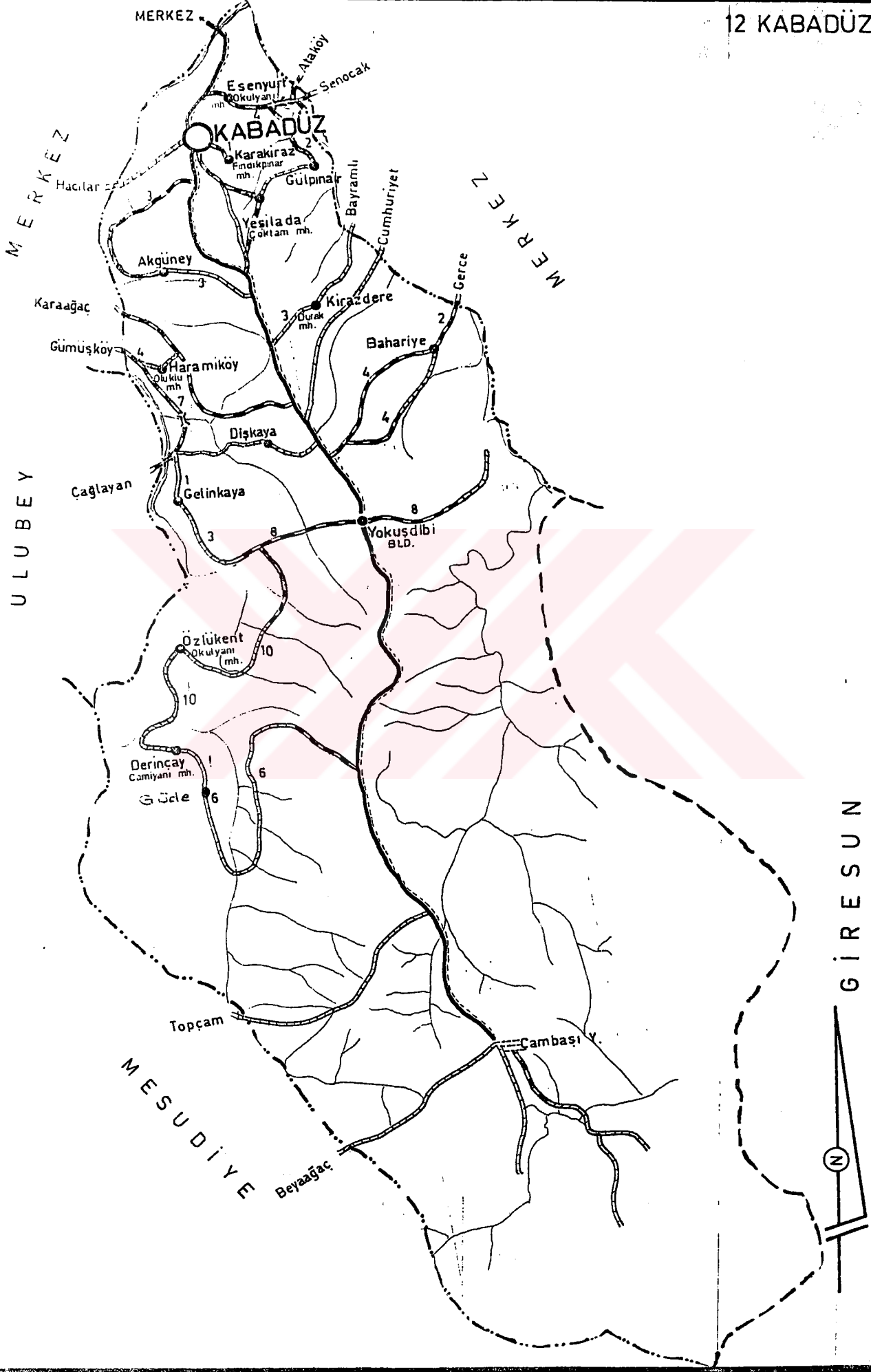

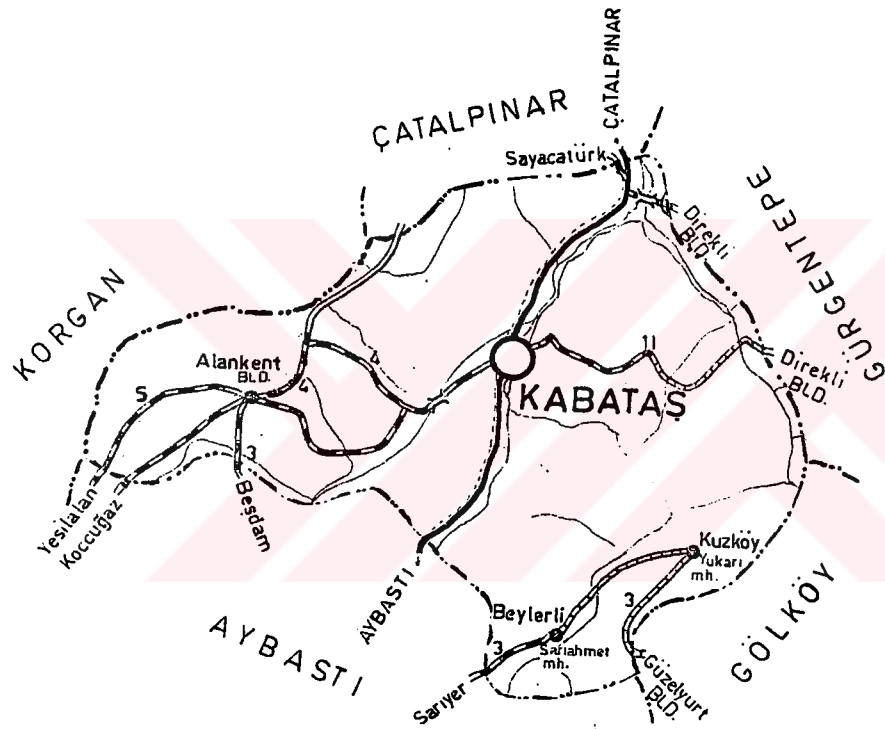

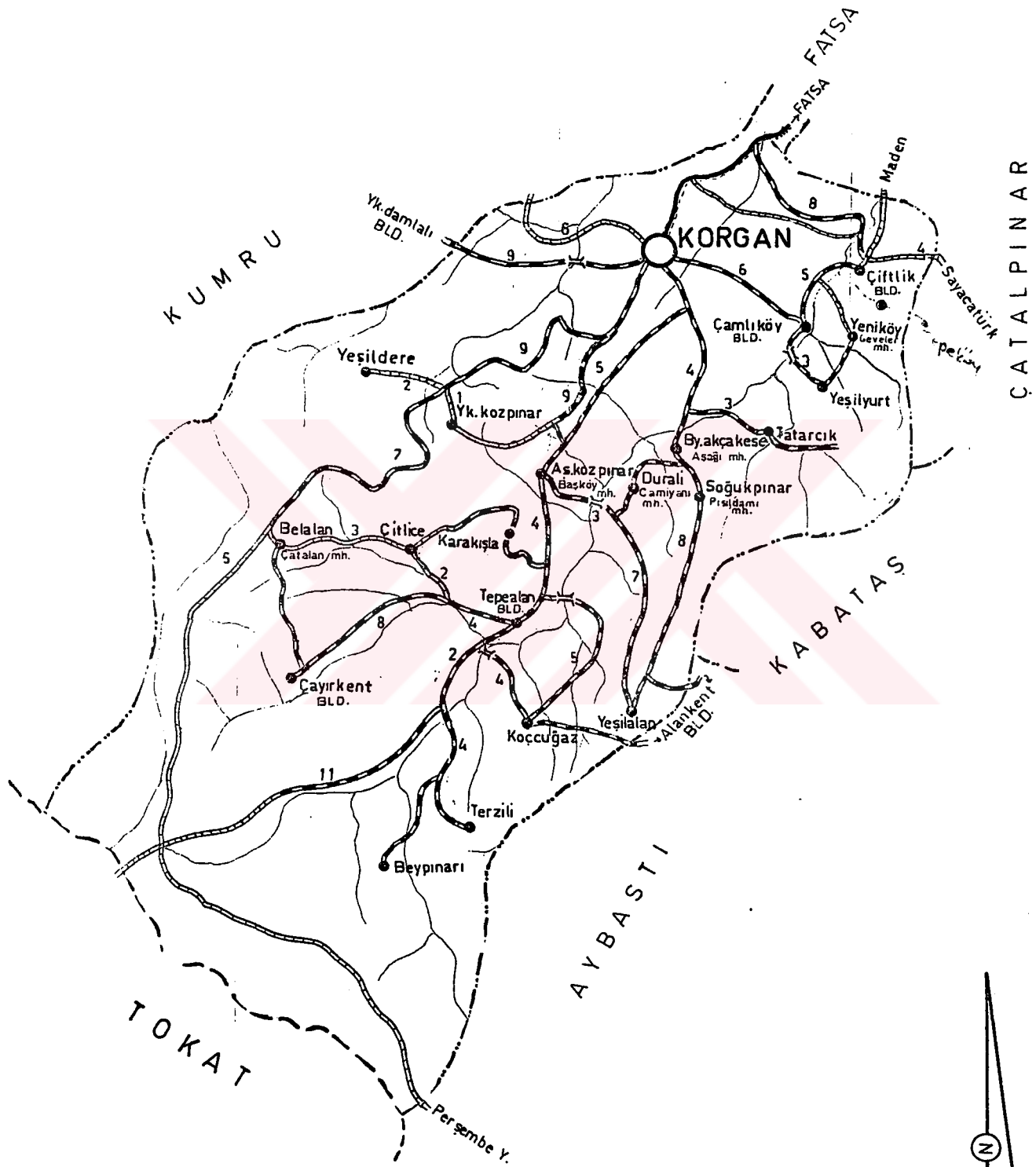
10 GÜRGENTEPE

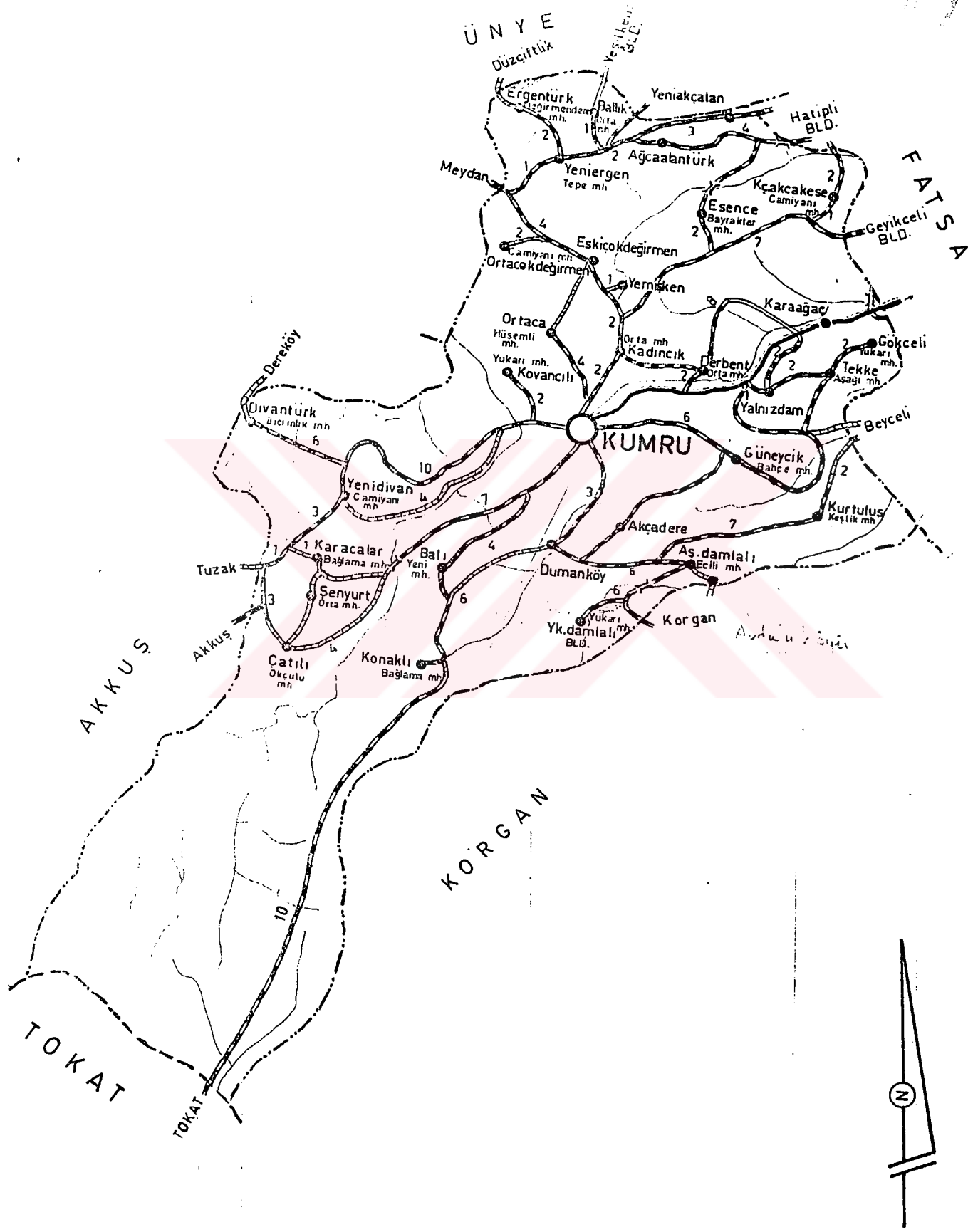

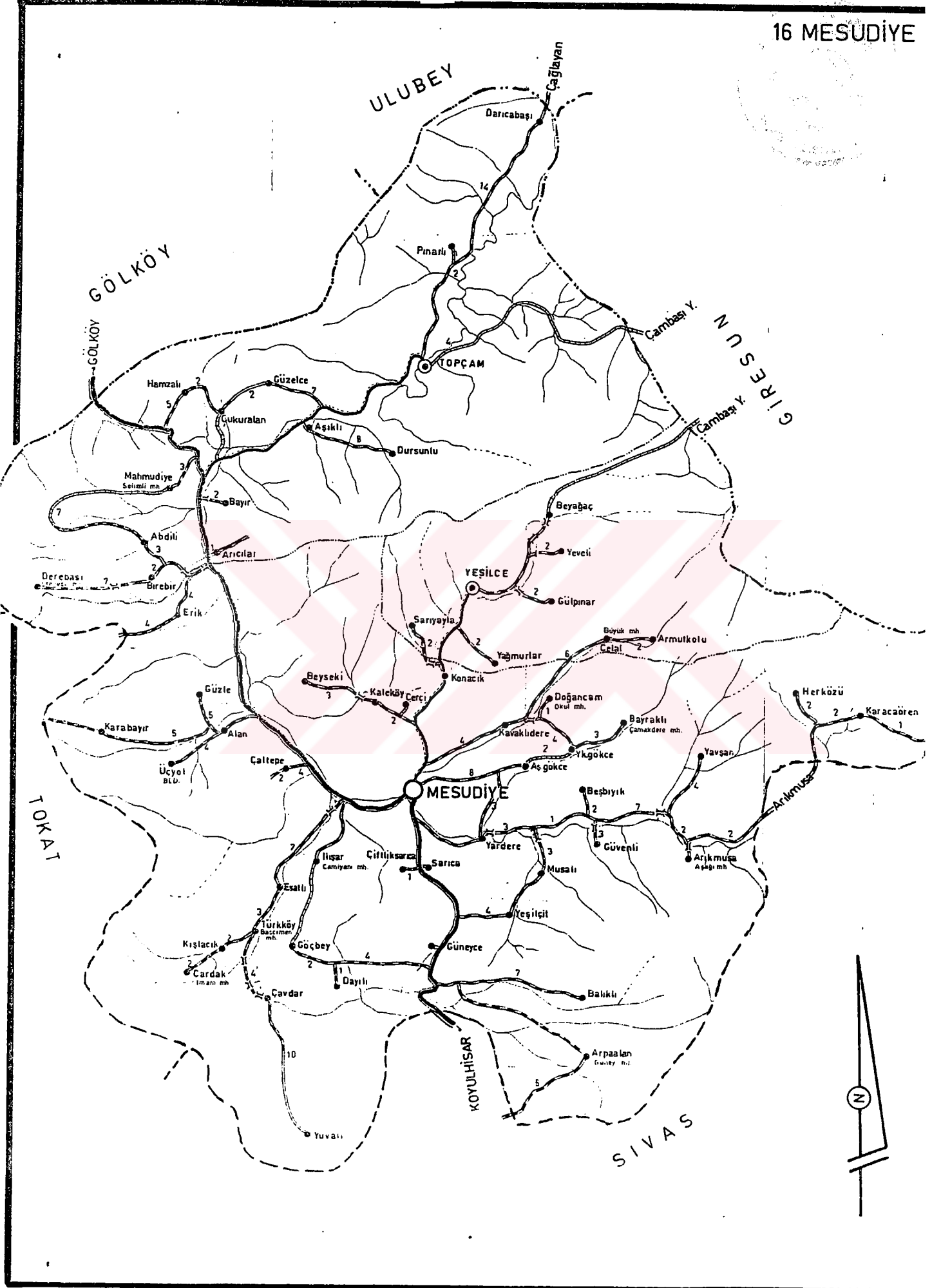

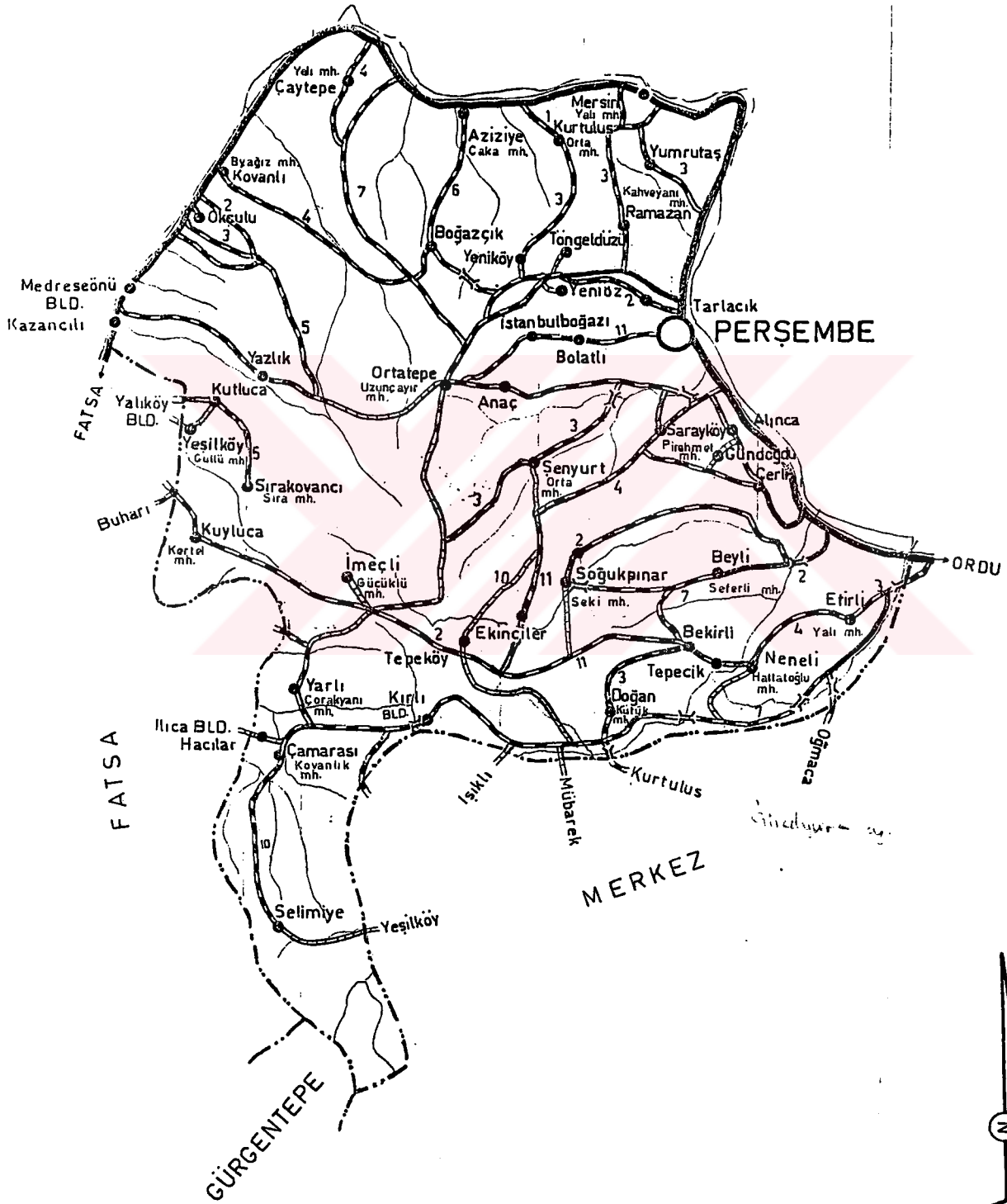

K A R A D E N İ Z

ÖZGEÇMİŞİM

10. 02. 1955 Kayseri İli Sarız İlçesi'ne bağlı Karakoyun'lu köyünde doğdum. Babamın memuriyeti sebebiyle ilkokulu 1967 yılında Sarız İlçesi'ne bağlı Yeşilkent Kasabasında bitirdim. İlkokuldan sonra girdiğim Kayseri İmam Hatip Okulu'nu 1974 yılında bitirdim. İmam Hatip Okulu'ndan sonra bir yıl İçel İli'nin Tarsus İlçesinde İmam ve Hatiplik görevinde bulundum. Akabinde girdiğim Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü'nün Fıkıh- Kelâm Bölümünden 1979 yılında mezun oldum. Aynı yıl Ordu İli Aybastı İlçesi İmam Hatip Okulu'nda öğretmenliğe başladım. Bu okulda ve Ordu Merkez Hamdullah Suphi Tanrıöver Ortaokul'u nda üç yıla yakın öğretmenlik yaptım. Akabinden evlilik münasebetiyle eş durumundan Kahramanmaraş Merkez Endüstri Meslek Lisesi'ne öğretmen olarak atandım. Bu okul da bir yılı öğretmenlik altı yılı da Müdür Yardımcısı olarak yedi yıl görev yaptım. Bu görevi sürdürürken 1988 yılında Kahramanmaraş Merkez İbrahim Çalık Lisesi'ne Müdür olarak atandım. Bu görevim sekiz yıl sürdü. Bu görevim esnasında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Azerbaycan'da açılan beş İmam Hatip Okulu'ndan biri olan Kusar Şehrinde altı ay meslek dersleri öğretmenliği de yaptım. Şu anda yapmakta olduğum Elazığ, Fırat Üniversitesi, İlahiyât Fakültesi Öğretim Görevliliği görevine, 10.06.1996 tarihinde atandım. Bu görevim şu anda devam etmektedir. Evliyim ve üç çocuk babasıyım.